БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ . ACADEMIE BULGARE DES SCIENCES
РОДОПСКИ СБОРНИК, IV . RECUEIL DU RHODOPE, IV
София, 1976 . Sofia, 1976

ТОПОНИМИЯТА НА ОБЩИНА БЯЛ ИЗВОР

Георги Христов

Топонимията на община Бял извор е част от топонимията на бившата Ардинска околия, която беше записана през лятото на 1972 г. с помощта на група студенти от Софийския университет, по предложение на директора на Окръжния исторически музей в Кърджали др. Иван Стефанов.

За информатори използувахме местни хора от различни възрасти и предимно бригадири на стопанствата, а където беше необходимо, ползувахме общинските регистри за имотното състояние. Без да претендираме за абсолютна пълнота на записания материал, смятаме, че сме обхванали около 85% от съществуващите имена. Тази констатация имаме от анкетите с различни осведомители, от сверките с регистрите, както и от сравненията с проучената топонимия от съседните селища на Маданско.

Разглеждам топонимията на общината отделно от единственото съображение, че тя е записана в един преходен район на две езикови групи население — българско и турско. Българската част от топонимията по нищо не се отличава от топонимията в Маданско и е нейно естествено продължение и завършек, а турската част, каквато за пръв път се появява в нашата книжнина от този край, ще даде известна представа за характера на турската топонимия в Кърджалийско и ще бъде едновременно начало и връзка за понататъшните топонимични проучвания.

Община Бял извор заема западната част на бившата Ардинска околия и се простира от юг към север от връх Св. Илия под връх Алада, където е границата между Кърджалийски и Смолянски окръг (Ардинска и Маданска околия) — до седловината Кирез гедик над с. Стояново и билото с връх Св. Георги. На запад общината граничи с махалите на с. Неделино, Буково и Върбина (Маданско), а на изток — с турските села от Ардинска околия.

Релефът на района е среднопланински и значително разчленен. В него изпъкват множество бърда и малки върхове, прорязани от дълбоки долове и рекички.

Речната система се определя от двете по-големи реки Оваджик и Деремахале. Оваджик се събира от водите на връх Св. Илия чрез по-значителните източници Гергилдере и Байчова река. Деремахале събира част от водите на връх Алада, протича през с. Диамандово, събира се с реката на с. Срънско и пресича с. Бял извор с неустановено име (някои я наричат Акбунардереси

или Пазардере), а на 1 км под селото се събира с Коруджа (Коджа) дере. Малко по̀ на север слетите води на двете реки се събират с водите на р. Оваджик и образуват значителен десен приток на р. Арда. Арда пресича северната част на общината под с. Паспал и Стояново.

Средище на общината е с. Бял извор, което заедно със с. Срънско, Шивачево и Гарване заема средната част — всички заселени с турцизирано население. Южната част заемат с. Падина, Жълтуша, Еньовче, Главник, Седларци и Диамандово, а от север са с. Мусево, Паспал, Стояново и Иглика.

Село Бял извор е разположено в най-равнинната и плодородна част на общината, пръснато в множество махали около широката долина на реката. За център на селото може да се приеме Джаммахале (Джамиатик или Джаматикмахлеси), която е в североизточната част. Към нея са мах. Алиолар с 8 семейства и Имамлар с 4 семейства, а край тях са Кьорбекирлер и Шекирлер. В югоизточната част на селото е мах. Рамлар с 15 семейства със Селимлер от 2 семейства и Усталар — от 10 семейства. Най-южната махала на селото е Куртмахала с 20 къщи, които почти се свързват със с. Диамандово под селското училище. На югозапад са мах. Селиоллар с 30 семейства, Чалаплар с 35 семейства и към нея мах. Солаклар. Най-отдалечената северозападна мах. е Сарарлер с 28 семейства, а на север — Шабанкелар — с 12 семейства. В центъра на селото е площадът с административната и пазарната част. В преброителния списък от 1972 г. населението на селото е 1443 жители, без да е посочено кои селища влизат в него, а с. Гарване и Шивачево липсват в списъка.

На изток от Бял извор по дължината на дълбок дол са разположени мах. на с. Срънско (Енимахале или Джамиджадит), разделено сега на Горно и Долно Срънско. Към Долно Срънско са двете западни махалички Енимахале (Ашамахале) със 17 семейства и Хаджилар с 8 семейства, разположени в дола. Над тях по хребета от запад към изток са мах. Белбеллер с 6 семейства, Ибрънпашалар с 5 семейства, Касаплар с 8 семейства, Моллаахметлар с 9 семейства и Кълъчлар — най-източната и най-високата — с 11 семейства. Населението на селцето за 1972 г. е 322 жители.

Селцето (или махала) Гарване е кацнало на няколко километра западно от Бял извор по бърдата и склоновете на силно пресечена местност. Макар с около 45 къщи, то е пръснато в 4 махалички на неголеми разстояния една от друга — Челеблер, Ямач, Окаркъмахале и Сиврилер. В статистическите списъци липсва.

Северно от Бял извор е с. Шивачево. То е създадено по чисто административно-стопански причини и обединява 5 махали, пръснати на доста големи разстояния една от друга. Името на селото е превод на една от махалите — Терзилер, която има около 15 семейства. На север от нея е Ходжолар с 14 семейства, на юг Чолаклар с 10 семейства, на изток Исмаилоллар с 4 семейства. Над Ходжолар е мах. Зака с 28 семейства, а към Чолаклар е махаличката Шакирляр.

В така описания район населението е от туркоезиковата група и се числи към мохамеданското вероизповедание.

Южната част на общината заемат селата Падина, Еньовче, Жълтуша, Главник, Седларци и Диамандово.

Село Падина (Мукмулар) е съставено от 4 махали, обособени на различни разстояния една от друга — Мукмулице (Мукмулар) с около 150 къщи и същевременно старото име на селото, Звегор (Ажице и Хаджилар) с около 50 къщи, Жеден (Кадице и Кадълар) с около 40 къщи и Бойчова река или Балювце с около 150 къщи. Населението на селото за 1972 г. е 1126 жители.

Западно от Падина е с. Еньовче (Гергилдере) с около 80 къщи; от двадесетина години насам е минен обект на МОК „Горубсо" и сега е модерно миньорско селище с много нови жилищни блокове, административни и културни сгради. В статистическия списък за 1972 г. са посочени 26 жители и в забележка, че е признато за отделно населено място от 1968 г.

В средата на този район е с. Жълтуша (Сарък и Саръкъз), групирано на едно място с център Сарицката махала (или Сарик). Непосредствено до нея е мах. Лобода (Пачилар), Терзийската махала и Манговци (последната с 5—6 къщи). Общо селото има около 340 къщи с население за 1972 г. 1963 жители, вероятно с Главник и Седларци.

Западната част на района заема с. Седларци (Семерджилер) с 65 къщи и около 200 жители, разделени в Горната и Долната махала.

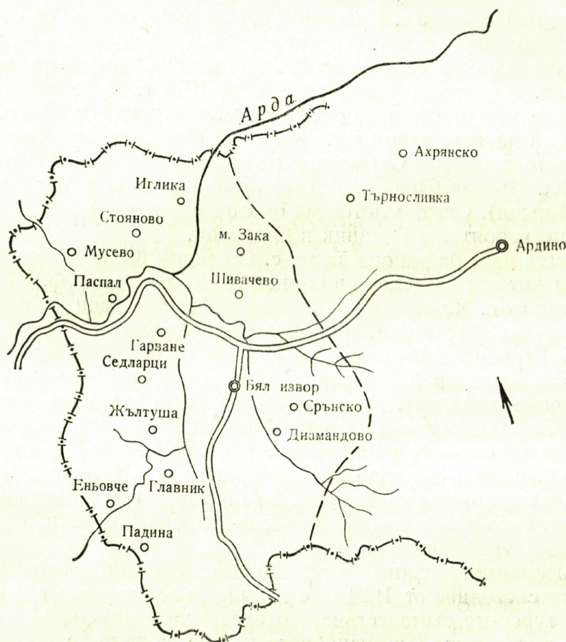
На изток от с. Жълтуша е с. Главник (Асанбашовци и Асанбашалар) с 40 къщи и около 300 жители, групирани на едно място.

Между Главник и Бял извор е с. Диамандово (Хюсемлер). Пръснато е в 9 махали с център Хюсемлер. Северно от Хюсемлер е мах. Яманлар, край р. Деремахале е мах. Деремахале, а най-горната част заема мах. Бозаджилар. Около Хюсемлер са мах. Джам махале, Орта сокак, Кешеллер, Чамлар и на изток — Карамисирляр. Населението на селото към 31. XI. 1972 г. е 712 жители в около 250 домакинства. От около 30—40 години, вероятно под влияние на хората от с. Бял извор, и тук започнали да говорят турски език. Сега възрастните говорят български и турски език, като и в семейна среда употребяват турски.

В процес на потурчване е и топонимията на селото, която в регистрите за имотното състояние от 1924 г. е изцяло българска, а от населението се съобщават турските съответствия, но предимно на имената, които са ясни и лесно се превеждат. Турцизирането на населението се осъществява чрез браковете с турци или туркини от съседните турски села и най-вече от Бял извор. Такива бракове досега имало около 50.

Въпреки че населението е ислямизирано, наред с мохамеданските фамилни имена в селото има и някои български (по регистъра за населението от 1946 г.), а на тях отговарят и имена на местности в селото или в съседните и по-далечни български села. Особено често се срещат местни имена, в основата на които лежи ЛИ *Белчо,* а в селото има фамилия *Бе́лчеви*. Най-старият регистриран *Белчев* тук е роден през 1865 г.; в регистъра на с. Бял извор е записан Исуф Юсеинов *Белчев*, род на 6 май 1865 г. в с. Диамандово, жител на с. Бял извор, народност българин, поправено в отметка на турчин. В топонимията има местни имена *Бе́лчово* в с. Мусево, *Бя́лчево* в с. Стояново, *Бя́лково* и *Бялово* в Диамандово, Бе́лово в с. Стояново, *Бе́лкюа, Бе́лькова бахчеси́* и *Бе́лькова дереси́* в Бял извор. Друга фамилия е *Ге́нчеви*, съобщена от населението, а първият регистриран е също от 1865 г., но в топонимията не е отразена. През 1875 г. в селото е роден *Палов*, а в съседното с. Жълтуша има местно име *Па́улски у́пър*. *Па́-*

льовото в с. Паспал ,*Па́ловското ври́сче* в Мусево, както и *Па́ла* (старото име на Паспал). Наред с тях е и фамилията *Косови*, а най-старият регистриран е от 1905 г. В съседните села Жълтуша и Падина има местни имена *Ко́сово* и *Ко́совото*.

Карта на община Бял извор

По подобие на тези фамилни имена в с. Бял извор записахме фамилиите: Бехия Салиева *Видинлиева*, родена в с. Бял извор през 1870 г. (по регистъра за населението); също Фейме *Ибатова*, родена в с. Бял извор през 1880 г.; фамилия *Гюрови*, от която най-старият регистриран е роден през 1886 г., а последният — през 1946 г., общо 8 души, всички родени в с. Бял извор; фамилия *Джодови*, най-старият регистриран е от 1855 г., роден в с. Бял извор. В мах. Рамлар на Бял извор сега има фамилия *Бе́лчеви,* в мах. Чалаплар—*Бе́лчелар*. Наред с тях интерес представлява и фамилията *Меткови*; най-старият *Метков* е роден в с. Бял извор през 1860 г. Името *Ме́тко* е кратка форма от мохамеданското *Мехмед*, възникнала на българска почва и характерна само за българите мохамедани.

Северната страна на общината над левия бряг на р. Арда се заема от с. Мусево, Паспал, Стояново и Иглика, разположени на високи бърда.

Село Мусево е най-северното селище на общината и има около 90 къщи, групирани в четири махали — Долна махала, Омароловци, Бърчината и Мусановци, с население през 1972 г. 165 жители.

На юг срещу Мусево и точно над р. Арда на върха на висока рътлина се намира с. Паспал (Пала) с около 70 къщи и 154 жители през 1972 г.

Източно от тях на 3—4 км се намира с. Стояново с около 60 къщи, групирани в две махали на около 2 км една от друга — Горна и Долна махала. Населението на селото през 1972 г. е било 121 жители.

Най-североизточната част на общината заема с. Иглика (Алика), сега почти изселено, а през 1946 г. имало 94 жители. Големи гробища — стари и нови — говорят, че селото в миналото е било голямо, но поради изселвания населението му е оредяло и днес почти е на изчезване.

За миналото на нито едно от описаните селища не знаем нищо. Естествено е, че съдбата на българското население в общината не е по́-различна от съдбата на родопските българи мохамедани.

Все още е трудно да се каже нещо по-сигурно за турцизираното население от общината, както и за цялото турско население от Кърджалийския край. Трудността иде най-вече от липсата на исторически сведения и изследвания върху бита и културата на кърджалийските турци.

Както вече споменахме, топонимията в община Бял извор е българска и турска в съотношение две към едно. От общо 1255 местни имена 867 са от селищата с българомохамеданско население и 388— от турцизирания район. Това съотношение на броя на имената напълно се покрива със съотношението на заетостта на територията от двете групи население. Въпреки очакванията ни да намерим повече турски елементи в тукашната българска топонимия поради непосредствената близост между българското и турското население се оказа, че тя не се отличава от известната маданска топонимия и в нея турският дял е незначителен. Тя се разграничава рязко от турската топонимия, без да се забелязва някакво влияние на турския език върху нея. Ако може да се говори за някакво влияние, то се отнася предимно за селищните имена (имена на махали), и то в южния район на общината, където успоредно на българските имена има и турски, но повече от тях бяха регистрирани от турците осведомители. Такива имена са *Ажи́це* и *Ха́джилар, Кади́це* и *Ка́дълар, Му́кмулице* и *Му́кмулар* (в Падина), *Аса́нбашовци* и *Аса́нбашалар* (Главник) или само *Па́чилар* в Жълтуша. Тези явления ни карат да предполагаме, че взаимоотношенията на населението в района са били и продължават да бъдат по-големи с населението на с. Бял извор, отколкото отношенията на хората от северната група села с турците. От друга страна, някои езикови и етнографски наблюдения сочат за известни езиково-етнографски различия между населението от двата български района на общината. Докато с. Мусево и Паспал в това отношение изцяло принадлежат към върбинската езиково-етнографска група и дори се говори, че са възникнали от изселници от съседното село Върбина, както са се образували и някои от другите върбински махали.[1] Почти не се забелязва някаква съществена разлика между тях и съседните им села Стояново и Иглика.

[1] Г. Христов. Местните имена в Маданско. С., 1964. с. 15—21.

От друга страна, жълтушенските села се явяват като една обособена микрогрупа, която в говорно и етнографско отношение бележи известни различия от съседните или по-далечните родопски села. Двете групи села се разделят от турцизираната група, която се е вмъкнала като клин между тях, опирайки до селата от Маданско.

Топонимията в с. Бял извор, Срънско, Шивачево и Гарване е изцяло турцизирана с малко български имена, запазени непроменени или значително видоизменени от турския език. На първо място тук се отнасят някои български посесивни имена с наст. *-ово*, която на турска почва, както е известно, се променя в *-ова*, вероятно поради преосмисляне чрез тур. ova, 'поле', един обратен процес на преосмисляне на турските топоними с ova чрез наст. *-ово*, какъвто е случаят с Узунджово от тур. Uzunca ova 'дълго (доста дълго) поле' или Карлово и пр. Тук намираме имената *Бéлкюа* от **Бѐлково* в съчетания *Бéлькоўа бахчесú, Бéлкоўа дересú* или *Дáнчоўа* от **Дáнчово* и *Дáнчоўа дерé*, даже не *дересú, Пáтурлуўа* срещу *Патўрска ливáда* в Падина, както и *Мéтьлюва*=**Метлúво*. Към тях трябва да прибавим и имената *Сóйка*= **Осóйка* и *Вáрла сóйка, Рáвана, Рáздол, Пáша, Пáджар, Вáпа, Дáбка, Черѐшка, Чўка*, дори едно селищно име *Гáрване*. Тук трябва да посочим и другите хибридни имена, като *Дал дол чешменѐ янá* или *Рáздол дересú, Бóй ерú*. Тука е мястото на МИ *Чáирище*, което, макар че има турски произход, е заемка в българския език и отново консервирано заедно с българската наст. *-ище*. И накрая имена като *Килúсе, Килсáлта, Килсѐ дересъ̀* и *Кирсѐ тарлá*, останали като спомен за изчезнали християнски култови огнища.

При тези данни естествено възниква проблемът за генезиса на сегашното турско население в Кърджалийско.

Всички местни имена са класифицирани в семантични групи. Разгледани са и някои по-характерни езикови особености на имената. А въз основа на семантичния и езиков анализ са направени изводите. Всички обяснения и етимологии са дадени в речника и почти не се повтарят на други места.

КЛАСИФИКАЦИЯ НА МЕСТНИТЕ ИМЕНА

Местните имена са разпределени в три основни групи: имена на водни обекти, местностни имена и селищни имена. Във всяка група последователно са подредени българските и турските имена, разделени на две и означени с буквите а), б). Смятам, че този начин на разпределение позволява да се правят бързи съпоставки и предлага по-голяма прегледност. Топонимията на с. Диамандово е включена в състава на българската топонимия, макар че някои от имената са записани в турския им превод, както са съобщени от информаторите, и за които не се намериха съответствия в регистрите. А, както е възприето в нашата топонимична наука, всички имена се делят на физиографски, културноисторически, посесивни и вторични.

I. КЛАСИФИКАЦИЯ НА ИМЕНАТА НА ВОДНИТЕ ОБЕКТИ

Водните имена заемат значително място в тукашната топонимия. От всички 1255 МИ 230 са имена на водни обекти, или 18,32%. Това изобилие на ВИ се обуславя от планинския характер на района, прорязан от множество рекички и поточета, както и от многобройните изворчета, чешми и кладенчета, които обикновено през летните дни пресъхват и говорят за грижите и вниманието, с които са били обграждани

А. Физиографски водни имена

§ 1. Имена от географски термити

Имената от тази група са отражение на местната терминология за означаване на различните водни обекти, а те са:

а) б á р а: *Бáрата:* б а р ý г а: *Барýга* и в 2 двучл., *Бáрне*; в и р: *Хáтин вир*; в ó д а: *Солéната, Студéната*; г ь о л: *Гьóля*; д е р é: в 6 двучл.; д е р я: в 4 двучл.; и́ з в о р: в 2 двучл., *И́звора:* к á й н а р д ж а: *Кáйнарджата*; м ý ч у р: *Мýчура*; р é к а, р я к а: в 3 и в 6 двучл.; с у л ý к: *Сулýкас.* На тур. почва: *Коджá кайнък*;

б) а з л ъ́ к: *Азлъ́к янá*; а з м á к: *Азмáк* (2); б а р ý г а: *Бáргъ(н) янѐ*; д е р é: *Дерѐ бою* и в 10 съчет., а в 7 с *дересúй, дересъ, Дѐреликь*; е н é ч: в 2 съчет., *Чорáл йенеджъ*; су: *Соýк су, Гедúк* и *Кайрáк сою́*; с у л ý к: *Сулýк тарлá*; ч а й: *Чай боюндá.*

§ 2. Имена според формата и размерите на водния обект, течение, температура и други белези на водата.

а) *Въртóк, Голéмия и́звор, Жи́вото блáто, Калéвище, Кри́ва рéка, Солéната вóда, Студéната вóда, Студéнца, Чéшката:*

б) *Кайрáк сою́, Коджá дерé* (2), *Коджá енéч, Коджá кайнъ, Коруджá дерé, Соýк су.*

§ 3. Имена според отношението им към други обекти.

а) *Дóлна(та) ря́ка, Твъ́нна ря́ка*;

б) *Окаркъ Коджá дерé.*

§ 4. Водни имена по имена на растения.

а) *Кáрагачкият и́звор*;

б) *Ти́кенликь, Ти́кенлик чешмесúй.*

§ 5. Имена по имена на животни.

а) *Мéчкина ря́ка.*

Б. Културно-исторически водни имена

6. Имената от тази група са свързани с благоустрояването на водните обекти, която дейност в миналото е била съвсем примитивна.

а) б у н à р: *Стáйков, Сук, Соýк бунáр янá*; в р и с: в 3 двучл., *Врúсе, Врúсете, Двáта врúся*; в р и с ь: в 9 двучл.; в р и́ с ч е: в 4 двучл., *Врúшчето*; ч е ш м а: *Студéнана*; ч ý ч у р: *Чýчур (а), Чýчура (2), Чýчурен, Чýчурън*;

б) а р к: *Арк алтъ*; б у н á р: *Сук, Бунáр янá* и в още 9 съчет. с *бунаръ, Бънáр алтъ, Соýк пунáр, Чокéк пънáр, Мезарлък бунарларъ*: у л ý к: *Улýк дюзю, Улýк янá*; ч е ш м é: в 7 съчет., *Дал дол чешменé янá, Дáутлар чешменúн янъ*, в 3 съчет. с *чешмесé* и в 5 с *чешмесú*.

В. Посесивни водни имена

§ 7. Те са имена, създадени по имената на собствениците или създателите на водния обект.

а) *Бóйчува рȇка, Вълкáнца, Гергúлско дерé* (и *Гергúл дерé*), *Джовáновска дерé, Додýшвуту врúсче, Зиля̀новското врúсче, Имáмвата деря̀, Ќáндрюска рȇка, Ќисьóската дерé, Ќичýкускуту дерé, Ќойнáркиното блáто, Ќорýцкия врис, Ќýцвото блáто, Ќъсвуту блáто, Ќючýкаметвять врись, Местáновския врись, Моамѐт чешмесú, Моллóвата барýга, Мустáбашоския врись, Мустафóвия врись, Османефеньдюски врись, Пáловското врúсче, Пúровската дерѐ, Сѐмерджи ŏлу чешмесú, Стáйков бунáр, Терзúцкия врись, Трúнкуската дерúчка, Узýнова дерé, Узýновския врись, Хáсювия чýчур, Хáтин вир, Чаýшева барýга, Чѐчуския врись, Я́новското дерé:*

б) *Алиолáр бунаръ, Алиолáр енеджú, Бѐлькоýа root дересú, Бъ́дъкларън чешмесú, Вúсалларън чешмесѐ, Дáнчоýа дерé, Дáутлар чешмé, Дáутлар чешменú(н) янъ, Ŭмамлар бунаръ, Ŭмамлар чешмесъ, Ќóджаасан, Ќьóрелер чешмесú, Османефендилер бунаръ, Рáмлар чешмесú, Рáмларън бунаръ, Тóпчулар бунаръ, Хасáнкулар бунаръ.*

Г. Водни имена по имена на местности

§ 8. В тази група са имената, носещи имената на местността, в която или край която се намират.

а) *Димáнската деря̀, Дрýмската дерé, Ќавгалúцката деря̀, Мýкмуларската ря̀ка, Торúщенска ря̀ка;*

б) *А́к бунар дересú, А́рда дересú, А́рда дибú, Гедúк сою, Дáл дол чешменé янъ, Енú мāле дересú, Ќилсé дересъ, Ќýлян чешмесú, Ќую чешмесъ, Мāлé бунаръ, Маръска чешмé, Мезарлък бунарларъ, Мезарлък чешмесé, Олýк янъ чешмесú, Хюмȇть йер дересъ, Чаúр бунаръ, Чорáл йенеджъ.*

II. КЛАСИФИКАЦИЯ НА МЕСТНОСТНИТЕ ИМЕНА

А. Физиографски местни имена

§ 9. Имена от географски термини.

а) а д á: *Адáна, Адáта, Адúте;* а л á н: *Алáничките*; б а й р: *в* 2 двучл.; б а р ч ú н а; б ъ р ч ú н а: в 7 двучл., *Барчúната, Барчúнката;* б ъ р ц е: *Бáрце, Бъ́рце* и в 3 двучл. с *бъ́рца, Бъ́рцето* (2); б ȇ р д о: *Бáбино*; г и д ú к: *Гидúка*; д о л: в 2 двучл., *Долá, дýпка*: в 2 двучл., *Дýпките* (4); д ю з: *Дю́зет, Дю́зете*; з á с е к а: *Зáсека* (2), *Дóлна Зáсека, Зáсяка*; к л и -

с у́ р а: *Кръсу́ра:* к у́ к у л: *Ку́куле;* л ъ к а, л ъ ч и́ ц а: *Лъ̀ката, Го́рните лъ̀ки, Лайчи́ца, Лъчи́чката*; л а́ п а: *Ла́пата*; л о г: *Льога́* (и *Льга́*); м о - ги́ л а: *Моги́ла, Моги́ла(та), Моги́лата* (3); о́ в а д ж и к: *О́ваджик, У́ваджик, Го́рен У́ваджик, Ашакъ̀ У́важик*; о с о́ й к а, у с о́ й к а: *О́со́йка* (2), *Усо́йка* и в 6 двучл., *Усо́йката* (5); п а д и́ н а: в 7 двучл., *Па́дината* (2); пе́ щ е р а: *Пе́щурето*; п о́ т о к, п о́ т о ч е: *По́тока* (2), *По́точе, По́тука, По́туче*; п р е́ в а л: *Пре́вала*(2); п р е́ с л о п: *Пре́слуп, Пря́слук (ас)*; п р и с о́ й к а: *Присо́йка* (2); р а в н и и́ ш к а, р а в н и́ щ е: *Равни́шката, Равни́ще* (3), *Равни́ще(то), Равни́щето*; р а з л о́ ч к а: *Разло́чка*; р а з п а д: *Ра́спада, Хра́спадът*; с п и́ л а: *Спи́лата*; у́ п о р: *У́пора* (2), *У́пъра*, *У́пъря*; х а н д а́ к: *Ха́ндаци, Анда́ците; ч у к у́ р; Чику́рът:* ч у́ к а: *Чу́ка* и в 5 двучл., *Чу́кана, Чу́ката*(4); я м а: *Я́мету:*

б) а д а́: *Ада́* (2), а л а̀ н: в *Каба́л янъ̀*; б а и р: в 6 съчет., *Баирджик;* б у д ж а̀ к: *Ери́ божа́к*; б о р у́ н: *Кара́ бору́н, Узу́н беру́н*; в а́ п а: *Ва́па*; д а г: *Улу́да*; г е д ѝ к в 3 съчет.; д о л: в 1 съчет.; д о р у́ к: *Дору́ аркасъ̀, Сърт дорусу́, Ча́йриян дюрусу́*; д ю з: в 2 съчет., *Дю́зенлик, Дюзю́* и 3 съчет., *Дюсь*; й е р: *Йени́ йеръ̀* и в 2 съчет., с *йери́* в 3 съчет., с *ери́* в 14 съчет., с *йере́* в 2 съчет., *Бой йеръ̀*, с *яръ̀* в 3 съчет.; л о г: *Льога́* (*Лога́*); л ъ к а: *Ла́ка*; о́ в а д ж и к: *У́ваджик* (2); о с о́ й к а: *Со́йка, Ва́рла со́йка*; равно: *Равана́*; р а́ з д о л: *Ра́здол, Ра́здол дереси́*; с ъ р т: *Сърт* (3) и в 3 съчет., *Сър яйла́*; т е п е́: *Те́пе* (4), *Биля́нанън те́пе* и в още 8 съчет., *Тепѐ тарла́*, в 2 съчет. с *тепеси́*; т у́ м б а: *Ту́мба*; ч у́ к а: *Чу́ка*; ч у к у́ р: *Чику́р тарла́, Чуку́р* (2), *Чуку́р тарла́, Чуку́р яръ̀*; я к а́: *Чантъ̀р яка́*; я м а̀ ч; *Яма́ч* (6) и в 3 съчет.

От 33 географски термина в българските села в 120 МИ — 24 в 103 МИ са български; 8 географски термина в 16 МИ са турски и от тур. заемки и 1 МИ от гръцки произход. От общо 25 географски термина в турцизираните села в 105 МИ — 16 в 94 МИ са турски и 9 географски термина в 11 МИ са от български произход. В двете групи съвпадат следните термини: *ада, алан, баир, гедик, дол, дюз, лъка, лог, оваджик, осойка, равнище, чукар, чука.*

§ 10. Имена според формата, вида и изгледа на местността или на обект в нея.

а) *Арталък, Ва́рла лива́да, Ва́рла усо́йка,Варто́л, Варто́ль, Върто́ля,* (3), *Го́ло бърце, Го́лото бърце, Каслъ̀ка, Кра́става чу́ка, Краставо́л, Кри́вата, чуря́ша, Кури́туну, Къ̀лката* и *Ко́теща къ̀лка, Кюша́та* (2), *Парче́та, Поби́тие ка́мень, Проби́тника, Ра́вен ка́мень, Ра́вен пожа́р, Те́нку бърце, Уши́те, Че́пере, Чи́рпа, Чу́валят, Ши́ка(на), Ши́йката, Я́лчалък:*

б) *Ва́рла со́йка, Гара́ тепѐ, Дус тарла́* (2), *Дюс келя́м, Дюс талла́, Дюс та̄ла́, Ери́ божа́к, Каза́н байр, Кара́ байр. Кара́ бору́н, Кара́ каш, Кара́ кору́, Кара́ тепѐ* (3), *Орталък, Си́ври, Чата́л кирѐз.*

§ 11. Местни имена според пространствени белези.

а) *Глибо́ка пади́на, Глибо́ката пади́на, Голѐмен ка́мень, Голе́ми лива́ди, Голя́ма го́ра, Голя́ма ни́ва, Голя́мата го́ра, Голя́мата чу́ка, Голя́ма чу́ка, Голя́м байр* (2), *Длѐги лива́ди, Длего́, Длего́-Пади́ната, Дльъ̀го бърца, Ма́лката го́ра;*

б) *Бюю́к байр, Бюю́к тарла́, Касъ̀ чайр, Каджа́ ба́ча́, Кючу́к кору́, Кючу́к тепѐ, Узу́н буру́н, Узу́н тарла́, Узу́н чайр, Улу́да.*

§ 12. Имена според вида и свойствата на почвата.

а) *Бе̂лата ху́ма, Бе́лите ка́мене, Бе̂л ка́мень, Бе̂лото ка́мене, Бе̂лото ка́менйе, Бял ка́мень, Бя́ло ка́мене, Голе́мен ка́мень, Ра́вен ка́мень, Син ка-мень, Чукнести́л(ен) ка́мень* и в още 5 двучл., *Поби́тйе ка́мень, Ќа́меница* (3), *Ќепи́ре* (2), *Сари́к, Ска́лата, Ти́кла, Червена́ка, Червена́кън.*

б) *Биляа́ кая́, Ќа́йрак* (4), *Ќая́ баши́* и в още 2 съчет., *Осма́н каялъ̂к, Ќе́перлик, Ќе́пир, Ќепи́р тарла́, Ќу́млук, Окаркъ̂ топра́к, Саръ̂ чайр,Та́шлък, Топра́к дюзю́, Ту́злалък.*

§ 13. Имена във връзка с растителност и представи за растителност.

а) *Ба́лък, Бори́ката, Бузалъ̂к, Бука́н, Бу́чище, Ва́рбата* и *Ди́ва ва́рба, Га́бер* (2), *Га́бера* (2), *Га́бер байр, Га́берето, Го́ра* и в 5 двучл., *Горъ̂та* (2), *Гурта́, Гюргели́к, Да́бово, Джа́млалъка, Дрънку́ш, Дъба́ка, Йнджелик, Йнжеликя, Ќава́к, Ќаваклъ̂ците, Ќаваклъ̂ците-Пади́ната, Ќава́ците, Ќалени́ка, Калянй́ката, Ќа́рагач, Ќо́кор, Ќо́кора, Ќо́корът, Ќо́кур* (2), *Кокур(а), Ќо́кура, Ќори́ята, Ќочанлъ̂ка, Ќуйря́та, Ќурие́та, Ќури́ъта, Ќуря́на, Ќуря́та*(2), *Са́нчовото куйри̂е, У́свата курие̂, Кучанлъ̂к, Лещо́ка* (2), *Ли́леков ка́мень, Лиша́уту, Ля́ска, Купа́ту ля́ще, Ме́тла, Го́рно метли́ще, Меша́та, Ќо́нали ме́шели, Мешели́к, Мешели́кь, Ме́шеликь, Хаджо́олу мешели́кя, Младие̂, Млада́ка, Младо́ка, Morêто, Оси́ка, Оси́ката* (3), *Па́пратица, Па́пратище, Пъндакла́р, Са́дина* (2), *Са́дината* (3), *Са́динката, Са́динки, Сърпи́ката, Тра́нено, Тъ̂рновица, Усища́, Фо́йната*(2), *Че́стия байр, Шафра́на* и *Шофра́на, Ши́пката, Шопа́ка, Яръ̂квуту*;

б) *Ардашлъ̂, Ардашлъ̂к, Ба́лък, Бузалъ̂к*, (2), *Бу́за̄лък, Гюргенлик, Да́бка, Дже̂визлик, Ишли́к, алтъ̂, Ќа́ваклар, Ќавакла́р анъ̂, Ќава́к яна́, Ќа́инлък, Ќара́ а̄ч, Ќору́* (2) и в 8 съчет., *Ќору́ алтъ̂, Ќору́ яна́, Ќо́чанлък, Ќъ̂зълджик янъ̂, Ќютюклюк, Ме́тлюва, Ме́шелик, Пъ̂ндъклък, Дере́н пъндъклъ̂, Ти́кенник йолу́, Фъ̂ндъклък, Чамлъ̂к ечи́, Чам янъ̂.*

§ 14. Имена по имена на животни и обиталищата им.

а) *Га́рванов ка́мень, Джин гугу́, Зу́мбур, Ќеркене́зов ка́мень, Ќу́чкин ка́мень, Ля́стовичиния ка́мень, Ме́чка.*

б) *Ќова́н кая́.*

§ 15. Имена във връзка с отношението към други обекти.

а) *Ашакъ̂ дюз, Ашакъ̂ уваджи́к, Вър водени́цата, Го́ран Праве̂ц, Го́рен у́ваджик, Го́рна гради́на, Го́рна За́сека, Го́рната гради́на, Го́рната чу́ка, Го́рна усо́йка, Го́рни лива́ди, Го́рните лъ̂ки, Го́рно Бе̂лчево, Го́рно бъ̂рце, Го́рно гро́бе, Го́рно Ќроя́чево, Го́рно метли́ще, Горно ни́вище, Го́рно Пе́тру, Го́рното Гро́бе, Го́рня гради́на, Го́рня усо́йка, До́лан Праве̂ц, До́лна гради́на, До́лна За́сека, До́лната люва́да, До́лната гради́на* (2), *До́лна усо́йка, До́лно Кра́чково, До́лно ни́вище, До́лну Пе́тру, До́лно гро́бе, Йотеки́ бахча́, Йо́теки ко́кур, Орта́л ян(а́), Орта́ сока́к, Отвъ̂нна гради́на, Средо́к* (2), *Средо́ка, Сре̂дно бъ̂рца, Ука̄ркъ̂ дюз*;

б) *Ашакъ̂ бахче̂*(2), *Ашакъ̂ ба̄(х)ча́, Ашакъ̂ дюз, Ашакъ̂ куру́, Аша́ чайр, Ашкъ̂ кору́, Къ̂рше̂ тарла́, Окаркъ̂ бахче̂, Окяркъ̂ ба̄(х)ча́, Окаркъ̂ кору́, Окаркъ̂ сърт, Окаркъ̂ топра́к, Орта́ анъ̂, Среда́к, Юкаркъ̂ ба̄ча́, Ютеки́ тарла́.* Към тази група трябва да прибавим и имената, при които отношението на даден обект към друг е изразено чрез съчетания със следлози (вж. § 72).

§ 16. Имена във връзка с атмосферни явления, слънце, вятър и пр.

а) *Вѐтерница*(2), *Вѐтерницата, Вя́търница, Гормѝтница, Гюне́й, Куз байр*;
б) *А̀чиклък, Кӳзалтъ, Куз ба̄че́, Гюне́й.*

Б. Културно-исторически имена

Стопанска дейност

1. Земеделие

§ 17. Местни имена във връзка с видове обработваема земя и понятия за различни земеделски култури.

Видовете земи, тяхното обработване и опазване са застъпени слабо в топонимията.

а) *Бюке*; *Бейлѝка*; градѝна: в 11 двучл., *Градѝната, Градѝньте, Градѝните, Осма́нвите градѝни*; нива: в 2 двучл., *Нѝвичка(та), Нѝвищата* (2), *Мака́куските нѝвища, Осма́нннище: Оградата; Но́вата лива́да, Но́вкуту, Но́вото;* пожа̀р: в 4 двучл., *По̀жа́рище, Пожа́рището, Пожа́рът, Поже̂ре, Поже̂рище, Поже̂рището, Сѝнурище; Тарлѝте* ; по селскостопански култури: *Лука́рник, Ове́сище, Ове́сището; Проля́тник, Просенѝчката, Прусѝще; Реджѝще, Ръ̀жвото: Ука́рника: Че́ньчище*;

б) бача: в 2 съчет.; баче́;: в 3 съчет., *Хаджанън ба̄чъ̀*; в 2 съчет. с *ба̄чесѝ, Бахча́* (2) и в 6 съчет, *Бахча́ тарла́, Бахча́ чайр:* бахче́ и ба̄хче́ в 3 съчет., *Алѝчобанън ба̄хчесѝ* и в 4 съчет. с *бахчесѝ*; *Бюк, Бюю́к тала́(съ)*; талла̀: в 2 съчет, *Дюс та̄рла́*, в 19 съчет. с *тарла́*, в 2 съчет. с *тарласъ̀*: *Га́бъкче: Мѝсирлик; Па́джар; Юла́ф аназъ̀; Чатаклъ̀* и *Чатаклъ̀ йерѝ.*

§ 18. Добив и съхранение на земеделските култури.

а) *Сла́мата, Хамба́рет, Хамба́ря, Харма́нчето;*

б) *Ха́рман, Ха́рманли, Харманън ба́ча́.*

Скотовъдна дейност

Имената от тази група в сравнение с първата е по-голяма и говори за добре развита скотовъдна дейност в миналото и дори за цялата ѝ организация.

§ 19. Имена във връзка с отглеждане на добитъка.

а) *Говеда́рника,* (2), *Гю́брелик, Карка́м, Кармѝлото, Кашла́ алтъ̀, Кашла́ арка́, Келемне́та, Келемне̂(те), Куша́рята, Къ̀шла, Планнѝщето, Планьнѝще, Салхана́та, Салханъ̀та, Со́лището, То́рище, То́рището, Трущя́, Тюрѝщето, чайр*: в 2 съчет., *Шилета́рника, Шилта́рник, Кубѝлото, лива́да*: в 11 двучл., *ливади :* в 6 двучл., *Лива́дйето, До́лна люва́да, Люва́дйе, Люва́дка, Люва́дката*;

б) *Да́мбашъ, Дам яна́, Дюс келя́м, Инѝклик, Катъ̀р съртъ̀, Къ̀шла, Къшла́ башѝ, Къ̀шлалък, Къшла́ янъ̀, Мѝра, Па́ша, Чайр яна́* и *чайр* в още 5 съчет., *Ча́ирище, чаиръ̀*: в 2 съчет., *Чайрия́н дюрусу́, Ха̄джѝн чайрѝ, Шара́п чейрѝ, Сър яйла́, Язлъ̀ янъ̀.*

§ 20. Обработка на скотовъдната продукция.

Бачи́ще, Ма́ндра (2), *Ма́ндрата, Ма́ндра тепеси́, Ма́ндра яна́, Ма́ндрище*.

§ 21. Овощарство и лозарство.

а) *Кире́з геди́, Чата́л кире́з, Кру́ша, Кру́шата, Кру́шките* (2), *Кру́шките-Пади́ната, Сли́вката, Солу́мката, Чере́шките, Чиря́шка, Чуре̑шките, Кри́вата чуря́шка, Я́бълката, Я́бълкуската пади́на*;

б) *А̑лмалък, А́рму́т яна́, Ашламалъ̀к, Емишлик* (2), *Си́гурун е́мишли, Ќирезлик* (2), *Аджи́ кире́з, Чере́шка, Ту́рш тепе́, Шара́пчеир*.

Други дейности и занимания

§ 22. Тази група е малка и говори за незначителни занаятчийски дейности и, както се вижда от имената, тук най-добре е било развито примитивното воденичарство край малките рекички.

а) *водени́ца* в 3 двучл., *Водени́цата, Водени́чката, Ди́нкя, Ку́знята, Я́зът, Дерме́н дюзю́, Дерме́н яна́, Дѝме́н дюзю́, Гю́льоолу дирме́н, Оюн ери́*;

б) *Де́ме́н баши́, Диме́н ян, Дѝме́н янъ*, в 2 съчет. с *дирме́н, Челеби́ дермени́, Ди́нкян, Дюкя́н арда́, Оба́н башъ̀, Оба́н яна́, Оюнери́, Ую́н ери, Хан*.

§ 23. Имена във връзка със строежи, пътища и съобщения.

Имената от тази група са свързани с незначителна строителна дейност — жилищно строителство, стопански и пътни съоръжения.

а) *Гечи́те, Друм, Дру́м(ът), колѝба*: в 4 двучл., *колѝби*: в 5 двучл., *Ќули́бата, Кьопрю́ яна́, Кьо́шке* (2), *Ќюпри́ята, Ќюпрю́ баши́, Леси́щето, Стое̑нов мос, Праве́ц, Праве́ц(а), Орта́ сока́к, Таш кюпрю́, Ста́рите къ̀щи, Сто́бора*;

б) *Басама́к, Ев алтъ̀* (2), *Ве́ллерин ев баши́, Ев бахча́, Джемилени́н ев йънъ̀, Йол алтъ̀, Йол баши́, йолу́*: в 4 съчет., *Юрю Ќантону́н яна́, Оба́н кьопрюсу́, Ќьошк аркасанъ̀, Ќьошк ери́, Ќюпри́ янъ̀, Ъглова ста́нция, Тока́т яна́*.

§ 24. Местни имена във връзка с археологически обекти, събития, гробове, гробища.

а) *Гарама́дите* (Пас), *Гарама́дниците* (Пас), *Гради́ще* (Ен, Иг), *Гро́бан* (Сед), *Гро́бето* (Жъл, Мус), *Гро́бковето* (Ст), *Гро́бчинките-Пади́ната* (Иг), *Го́рното гро́бе* (Пад), *Го́рното гро́бе* (Ст), *До́лну гро́бе* (Пад), *Ќа́урското гро́бе* (Мус), *Се́лското гро́бе* (Сед), *Ту́рското гро́бе* (Жъл), *Ста́рите гро́бие* (Иг), *Мезарлъ̀ ери́* (Диам), *Мезарлъ̀к* (Диам), *Мезарлъ̀ка* (Ен, Сед), *Ќаля́та* (Пад), *Ќу́лята* (Пад), *Курба́н мезарлъ̀к* (Диам), *Джаманъ̀н янъ̀нда́ мезарлъ̀* (Диам);

б) *Ќалѐ канлъ̀р* (Ср), *Меза́р геди́* (БИ), *Джамъ̀ мезарлъ̀к* (БИ), *Ески́ мезарлъ̀к* (БИ), *Мезарлъ̀к алтъ̀* (Шив), *Мезарлъ̀к геди́* (БИ), *Мезарлъ̀к янъ̀* (БИ, Ср), *Пари́ йери́* (Ср).

§ 25. Имена във връзка с религиозни представи, култове и поверия.

Имената от тази група имат съществено значение за изследвания район, тъй като те са един сериозен аргумент при изясняване миналото на населението. Макар че имената, свързани с християнската религия, са малко, все пак те се явяват като отглас от християнското минало на този край. Но тук възниква и един по-конкретен въпрос, свързан с мохамеданския

празник Курбан байрям. Топонимията в целия Родопски край с българско население е осеяна с *Курбанища*, където според местното население правили курбани. Традицията да се правят курбани по върховете или на характерни места извън селищата в Родопите е изоставена преди няколко поколения и сега е останал само споменът за тях, като се свързват с мохамеданския празник Курбан байрям. След като надникнахме и в турската топонимия от Кърджалийския край, ние вече можем да оспорваме това предание. Курбани се правят в цяла България, а особено в Югоизточна България се правеха до преди двайсетина години, и то на изтъкнати християнски празници. Това бяха селски християнски празненства, където цялото население се събираше на мегдана (не става дума за селските събори), вареше се курбанът и се разпределяше на общата трапеза между присъствуващите, като се освещаваше от свещеника. Такива се били и родопските курбани, от които сега са останали имената на местностите. От друга страна, турците също правят курбани на мохамеданския празник Курбан байрям, но най-интересно е, че в цялата топонимия на бившата Ардинска околия сме записали само три имена, свързани с курбани.

След като имаме данните от топонимията на българското и турското население от Родопите, вече съвсем основателно можем да твърдим, че курбанищата тук са свързани с християнски традиции, а не с мохамедански и този въпрос повдигнах още когато разглеждах топонимията на Маданска околия.[2] Наред с това сега възниква и друг въпрос — дали курбаните не водят началото си от предхристиянската епоха и произходът им да се търси в древнотракийските жертвоприношения, преминали у славяните, утвърдени от християнската православна църква, а след ислямизацията се свързали с мохамеданските курбани. Не е ясно само как арабската дума „курбан" е получила такова разпространение в цялата страна, та е навлязла и в християнските култови жертвоприношения и под тази форма се освещава от християнската църква. Този въпрос може да бъде предмет на специално изследване.

Имената от тази група са следните:

а) *Али́ка* (Иг), *Ана́тема* (Диам), *Байря́м йери́* (Диам), *Джаманъ́н янъндá мезарлък* (Диам), *Джами́ алтъ* (Диам), *Джин гугу́* (Диам), *Кръсти́ло* (Сед), *Курба́нище* (Диам, Мус, Ст), *Курба́нището* (Иг, Пас), *Курба́нка* (Пад), *Курба́н мезарлък* (Диам), *Мекте́п анъ* (Диам), *Ста́рия мечи́т* (Ст), *Под джами́ята* (Сед), *Свети́ Гьо́рги* (Мус), *Свети́лет* (Пад), *Че́рква* (Диам);

б) *Джамъ мезарлък* (БИ), *Кили́се* (и *Килсѐ*) (Шив), *Килса́лта* (БИ), *Кирсе́ тарла́* (Ср, Шив), *Ку́зман* (Зака), *Мечи́т янъ* (БИ), *Мехте́п янъ* (БИ), *Пут* (БИ), *Ха́ярлък* (БИ).

Както се вижда, местни имена, производни от *курбан, курбанище,* се срещат на седем различни места, от които едно в турски превод, и то в с. Диамандово, а МИ *Курбанка* в Падина говори за неговата старинност, особено като се има пред вид, че топонимичната наставка *-ка* в родопската топонимия се среща много рядко. И накрая виждаме как са разпространени имената от тази група в с. Диамандово и как протича процесът на турцизиране на имената. Естествено е, че имена като *Курба́нище* и особено

[2] Христов, Местните имена в Маданско, С., 1964, с. 92—93.

Ана́тема трудно подлежат на превеждане, а първото и без друго се знае от населението за турско, въпреки наст. *-ище*. Интересно е само как се е запазило МИ *Чѐрква* вместо *Клисе́*.

В. Посесивни местни имена

Те са голяма група и отразяват различни имотни владения или обекти, свързани с имената на техните собственици или създатели. Малка група от тях са пряко отражение на лични, родови или фамилни имена без изменения, а турските от този тип са изключително родови имена в мн. ч., такива, каквито са и голяма част от турските селищни имена, поради което трябва да предполагаме, че и те са доскорошни махалички или отделни къщи на една фамилия. Както в предишните семантични групи, и тук българските и турските посесивни имена се разглеждат отделно в различните параграфи. За делитбен елемент на българските имена служат наставките, без да са взети под внимание вторите масти на двучленните имена. Турските и образуваните на почвата на турския език се разглеждат в групи по начина на образуването на отделните съчетания, тъй като всички почти са съчетания от различни типове. Само в § 26 — посесивни имена, които са по начало лични или родови имена без изменения, и в § 33 — етнически и прозвищни имена, са обединени, българските и турските имена, тъй като, от една страна, групите са малки и, от друга, стават по-прегледни.

§ 26. Посесивни местни имена, които са по начало лични или родови имена, без допълнителни изменения.

а) *Бу́коолу, Дѐделер, Кавгалѐрь, Мекереджѝята, Осма́нкалфа, Филѝнтовските;*

б) *Алагьо́з, Да́утлар, Ѝсмаилджикляр, Кара́мисирляр, Коджа́бекирлер, Ку́зман, Му́станлар, Осма́нефендилер, Пѐнджалар, То́пчуларь, Ча́лаплар.*

§ 27. Посесивни имена с топонимични наставки: *Алѝка, Ама́тьвица, Бо́вица, Верѝзвица, Вълка́нца, Зайквица, Карандѝлца,* (?), *Кѝрвица, Кѝревица, Ку́шлевица, Ма́рквица, Мѝленица, По́повица, Челѐпка, Шаба́нквица.*

§ 28. Посесивни имена от прилагателни с наст. *-ов/-ев.*

Абдуло́вата барчѝна, Аджимѝровото, Азѝсово, Айва́зова го́ра, Айва́зово, Ѝйридиново, Алѐговото, Алѝева ливада, Алѝйвата градѝна, Байрѐмовото, Бѐдва го́ра, Бекѝрчова ливада, Бѐлово(то), Бѐлчово, Бо́ево, Бенжѝку, Бука́лвуту, Бу́ковото, Бя́лково, Бя́лово, Бя́лчево, Го́рно и *До́лно Бѐлчево, Гизѐльвата градѝна, Гру́дево, Делемѝньово, Демѝрово, Джа́жвата ливада, Димѝтруву, Дюрбѝново, Елѐзьво, Елѐхчику, Зангу́рвото, Има́мвото, Имѐрвата колѝба, Исѐнькьовото, Казъ́лвуту, Калѝну, Кара́алийво, Кара́асаново, Каражо́во. Кара́ибрямово, Кара́мисирево, Кара́мисирьво, Кара́моллово, Каро́во, Каро́у, Кастѝлово, Кейо́во, Кена́нву, Кѐшелво, Кичу́квото, Ко́свото, Ко́сово, Кра́чково, Го́рно* и *До́лно Кра́чково, Го́рно Кроя́чево, Ку́ртюу, Ку́ровата усо́йка, Кьо́рисеново, Кьо́рова чу́ка, Кьо́рисеиново, Кючу́квуту, Ла́дво, Ло́йковото, Мажѝку, Масу́ркве ка́мень, Менѐтву, Моло́вите колѝби, Мо́мчово, Мо́мчово-Воденѝцата, Мурж́ово(то), Му́сво нѝвище, Му́сево нѝвище, Муслѝв пожа́р, Мусо́буту, Му́юва тарла́, Мюмюнходжува бару́га, Ньо́рвото, Овча́рву, Ома́ров ка́мень, Осма́нвите градѝни, Осма́ново,*

Палавѝчво, Па́льовото, Пашо́вото, Пе́тру(ту), Го́рно Пе́тру, Пѝрву, Пле́шкуту, Пу́лево, Пу́нджово, Ра́йчово, Рахма́новата воденѝца, Салѝхвата усо́йка, Са́нкво, Са́нчовото куйрйе́, Сѝфкуву, Стое̂нов мос, Стоя́шово, Сърдѝгово, Сю́львото, То́дорова барчѝна, Топа́ловоно, У́свата курѝе, Ха́дамото, Хаджибря́мвите лива́ди, Хаджиме́ровото, Хажѝйвата колѝба, Халѝлвото, Халѝловото, Хаса́нва барчѝна, Ха́тьва падѝна, Ху́бчово, Чакъров харма́н, Чаракчѝйвото, Чернало́во, Чилингѝрвата колѝба, Чича́нво(то), Шаба́нвото, Я́малийвуту, Яну́зово. Тук трябва да прибавим и имената *То́дур барчѝна* и *Хаджо́олу мешелѝкя*, за образуването на които трябва да търсим турско влияние.

§ 29. Посесивни имена от прилагателни с наст *-ов-ски/-евски*.

А́льчоското, Аптуло́лоското, Аса́нбашовски у́пър, Ба́люската воденѝца, Ба́люску, Деле́љовска градѝна, Дрънку́чуската падѝна, Ефе́ндевско, Ефе́ньдюскуту, Има́моското, Исе́нкуску, Кара́ахметюскуну, Кара́леското, Ке́шевско, Кисьо́ското, Ку́ндюскуту, Ку́ртюската лива́да, Кьо́роско, Лега́ческо, Мака́куските нѝвища, Меме́новското ду́пка, Мура́туску, Мурждо́вска усо́йка, Му́сеският дол, Мусо́вско, Осма́нско(ту), Пе́тровската лива́да, Ре́моско, Салѝхуску, Сверско́то, Сола́ковско, Трѝнкуску, Уру́ческо, Фе́йзускуту, Хаджиме́рускуту, Халѝкуску, Халъ́ловското, Хаса́налоската воденѝца, Ша́новско, Ше́ноското, Шеке́руску(ту), Яку́поско.

§ 30. Посесивни имена от прилагателни с наст. *-ски*.

Върба́нско, Върха́тско, Гере́лско, Дима́нско, Зата́рско, Кадѝцкото, Ка́залицко, Калѝнско, Калчища́рско, Ка́ндерско, Капрала́нску, Кара́османско, Катрана́рско, Ку́ртюската лива́да, Кьо́ската градѝна, Масла́рско, Маслаха́рску, Масу́ртску, Мержа́нско, Мерже̂нско, Муслѝцко, Насрадѝнску, Овча́рското, Пату́рска лива́да, Па́улски у́пър, Праматарску, Разва́нску, Рамада́нско, Рахма́нското, Терзѝцката ду́пка, Терзѝскуту, Узу́ндерскуту, Фетѝтското, Фетѝцкуту, Чала́цкото.

§ 31. Посесивни имена от прилагателни с наст. *-ин*.

А́йшина градѝна, А́йшиното, Брамчѝна барчѝна, Ку́ртвичино, Хаджѝкин мешелѝк.

§ 32. Посесивни имена от роднински имена.

Ба́бино бърдо, Де́доското, Де́делер, Ѝнгината градѝна и като изолиран случай тук ще прибавим *Ада́шкиното.*

§ 33. Етнически и прозвищни имена.

а) *Ахря́нско, Игу́пскуту, Ка́урски пожа́р, Кау́рското гро́бе, Ма́нгова барчѝна, Тата́рво, Тата́рово, Ту́рското гро́бе, Ченгене̂ бахча́, Чита́ковско;*

б) *Гажалъ́н чаиръ, Ма́нгалар тарла, Ченгене́ ерѝ, Че́чени яръ.*

§ 34. Турски посесивни имена от прилагателни.

Турски посесивни имена в изафети

§ 35. Първи вид изафети.

Алѝчобанън ба́чесѝ, Ха́джин чейрѝ (и *Хаджанѝн чаѝър*), *Халилѝн ба́чесѝ, Халилѝн чайрѝ, Ша́кирлярънь ба́чесѝ.*

Верижни изафети от първи вид: *Веллерѝн е́в баши, Джѐмиленин ев йънъ.* В същност тук *е́в баши* и *ев йънъ* са схванати като една дума и двата примера могат да се прибавят към горната група.

Към имената от първия изафет ще прибавим и тези, при които притежателната наставка за род. пад., 3 л. ед. ч. е изпусната: *Айша́й кору́, А́рънькерменин ба̄че́, Биля́нанън те́пе, Гю́рънън (Гюрелерин) те́пе, Османъ́н ба̄че́, Хаджанъ́н чаӣър, Хаджанъ́н ба̄чъ, Хюметѝн кору́, Чаушу́м кору́, Чоло́н кору́.*

§ 36. Втори вид изафети.

Аджѝ ерѝ, Алѝблар тепесѝ, Бе́лькоуа бахчесѝ, Бой йеръ, Гра̄метлер ба̄чесѝ, Дуванджѝ ерѝ, Емѝн ерѝ, Ефе́ндилер ерѝ, Кюлджѝ ерѝ, Ме́мечеклер джевизѝ хем чаиръ, Мура́д тарласъ, Са́льоллар бахчесѝ, Хаджиемѝн ерѝ, Хюмѐт йерѝ, Челебѝ йерѝ, Я́манлар бахчесѝ.

§ 37. Трети вид изафети.

Аджѝ кире́з, Азма́н чаир, Гю́льоолу дирмѐн, Зийнѐл бахче́, Карагьо́з тарла́, Ко́нали ме́шели, Молла́али тарла́, Мура́д тепе́, Осма́н каялъ́к, Осма́н ташлъ́к, Сюлейма́н тарла́, Топчѝ арма́н, Хаджимѝн ча̄йр.

Г. Местни имена по други местни имена

§ 38. Не са от особено значение, тъй като всички са образувани с първа част вторични имена от съществуващи местности или селищни имена.

а) *Бри́ската падѝна, Дру́мското гро́бе, Маля́нска лива́да, Мезарлъ ерѝ, Се́лска лива́да, Се́лското гро́бе, Тепе́ тарла́, Чоку́р тарла́;*

б) *А́кпънар йолу́, Ерджѐп тарла́, За́ка йолу́, Меза́р гедѝ, Мезарлъ́к гедѝ, Сър яйля́, Харманъ́н ба̄че́, Чандъ́р йолу́, Чантъ́р яка́, Чику́р тарла́, Чуку́р тарла́.*

III. КЛАСИФИКАЦИЯ НА СЕЛИЩНИТЕ ИМЕНА

Голямата разчлененост на селищата в общината е станала причина за създаване на много селищни имена и, както личи от днешното състояние на селищата, всеки отделен род се е обособявал в отделна махала, наречена по името на рода. Обикновеният термин за обозначаване на населено място тук е *махала́*, съответно *махалѐ* в различни варианти, а по-големите села съответно *се́ло* или *кьой*. За разлика от Маданско, където често се среща и понятието *колѝба* за населено място, тук в този смисъл то се среща само веднъж.

Селищните имена са разпределени в две групи. В първата са онези, които отразяват някакви особени белези на селището или отношение към друго селище (махала). Те са обикновено по-големи селищни единици, обединяващи няколко махали, пръснати или събрани на едно място. Имената от втората група са пряко отражение на родови или фамилни имена и в отделни случаи са посесивни имена от прилагателни на *-ово*. Останалите са все имена на малки махали — самостоятелни или дялове на по-големи села. Българските имена от тази група са с окончание *-ци/-це* от стб. Цѣхъ и

-ов/-ев-ци, а всички турски окончават на *-лар/-лер*, за образуване на мн. ч. в турски език. Те не се придружават от втора част *махалé-сú* и са пълно съответствие на българските имена на *-ци*, *-ов-ци*. Това се вижда и от някои успоредици на български и турски имена за едно и също селище, като *Кадúце* и *Кáдълар* или *Асáнбашовци* и *Асáнбашалар*.

§ 39. Селищни имена по различни признаци.

а) *Бърчúна, Бърчúната, Гóрна махалá Гóрната махалá, Джам мāлé, Дóлна махалá* (2), *Дóлната махалá, Йенú мāлé, Кешé мāлесú, Ортá сокáк, Сарúк* (и *Саръкъз:*), *Укаркъ мāлé, Чáмлар*;

б) *Ак бунáр, Ашá малé, Гáрване, Джамú атúк* (и *Джаматúк мāлесú*), *Джамú джадúт, Джам мāлé, Йенú мāлé, Курт мāлé, Окаркъ мāлé*. Към тях ще прибавим и неясното СелИ *Зáка*.

За изчезнало селище говори СелИ *Сéлище* (Мус), а следните имена, макар и да не са селищни, съдържат елементи от селищна терминология: *Кьой каршú, Кюю ичиндé, Кюю чешмесъ, Мāлé бунаръ, Сéлска ливáда* (или *Малянска ливáда*), *Сéлското грóбе*.

§ 40. Посесивни селищни имена.

Те са по-голямата част от СелИ и са пряко отражение на родови (фамилни) имена или прякори и малко са посесивни имена от прилагателни на *-ово*.

а) *Алúка, Асáнбашовци* (и *Асáнбашалар*), *Балю́вце, Бекúровци, Бóзаджилар, Бóйчува рéка* (и *Бóчува дерé*), *Гергúль дерé, Кадúце* (и *Кáдълар*), *Карáсановци, Кéшеллер, Мáнгувци, Мýкмулице* (и *Мýкмулар*), *Мýсево, Мусáновци, Омáроловци, Пáла, Пáчилар, Сáлиллер, Сарúцката махалá, Сéмерджилер, Стоя́ново, Терзúцката махалá, Хажúце* (*Аджúце* и *Хáджилар*), *Хю́семлер, Узýнови колúби, Чаракчúйската махалá, Я́манлар*;

б) *Алúкошлар, Алúōлар* (*мāлесú*), *Бéлбеллер, Ефéндилер, ИбрЪмпаслар Ѝмамлар, Ѝсмаилоллар, Кáсаплар, Кѣлъчлар, Кьóрбекирлер, Мáнгалар, Моллáāметлер, Пáнджилар, Рáмлар, Сáлиоллар, Сáрарлер, Сéлимлер, Сúврилер, Сóлаклар, Тéрзилер, Тóпчилар, Тóпчу* и *Тóпчулар, Ýзунлар, Ýсталар,* (*мāлесú*), *Хáджилер, Хóджōлар, Чáлаплар, Чéлеблер, Чóлаклар, Щáкирляр, Шабáнкелар*, срв. и имената от § 26.

§ 41. Неясни имена.

Áйрен (Ср), *Зáка, Кóтуска* (БИ), *Марьска* (БИ), *Спанóл* (Пас), *Тýпликь* (БИ), *Чóрал* (БИ).

ЕЗИКОВИ ОСОБЕНОСТИ НА МЕСТНИТЕ ИМЕНА

А. Български местни имена

Местните имена в проучения район почти не показват някакви особености, които да ги отличават от съответните говори.

Известно е, че тукашните говори се числят към родопската говорна група, но те не споделят едни от най-типичните ѝ фонетични особености, а именно акавия изговор на неударено *о* и широкото *ó* (*ô*) като рефлекс на стб. носовки и ерове. Останалите фонетични и морфологични белези са присъщи и на тукашните говори. По изговора на стб. носовки и ерове тук можем

да отделим две говорни микрогрупи. Първата — северната, към която са с. Мусево, Паспал, Иглика и Стояново, изцяло се слива с върбинската говорна група, докато южната — жълтушенско-падинската, със с. Еньовче, Седларци, Главник и Диамандово в това отношение се явява една самостоятелно обособена говорна група, в която влиза и с. Бял извор.

1. Фонетични особености

§ 42. Както навсякъде из Родопите, така и тук *е* под ударение независимо от произхода му е *ѐ* и тази особеност е отразена в топонимията, но с доста голям брой отклонения, като *Бял ка́мень* (Мус), *Бя́лково* (Диам), *Бя́лчево* (Ст), *Голя́ма го́ра* (Пад), *Голя́мия и́звор* (Ен), *Проля́тник* (Пас), *Пря́слук(ас), Чиря́шката* (Сед) и др.

§ 43. Непоследователно е застъпена в местните имена и друга фонетична особеност на родопските говори — изговорът на *а* вместо неударено *ъ*. Наред с имена като *Барчи́ната* (Сед), *Варто́ль* (Ст), *Карми́лото* (Мус) са и имената *Бърчи́ната* (Мус), *Бърчи́на* (Диам,) *Върто́ля* (Ен, Иг, Пас), *Лъчи́чката* (Мус) и др.

§ 44. Удареното *а* (*а́*) от стб. ерове се явява само в южната група селища и в северната изцяло отсъствува: *Ба́рце* (Пад), *Ва́па* (Диам), *Ва́рбата* (Гл), *Ва́рла лива́да* (Сед), *Ва́рла усо́йка* (Ен), *Да́бово* (Пад), *Тра́нено* (Гл) и в тур. *Карка́м* (Пад) и др. Към тях ще отнесем и българските имена от турския район *Ва́рла со́йка* (БИ) и *Да́бка* (Шив).

§ 45. Редукция на гласните. Редукцията е засегнала голям брой МИ с гласна *о*, особено в края на думата при наст. *-ово*, като *Бука́лвуту, Кена́нву, Овча́рву, Яръ́квуту*, пред ударение *Гуртѐ, Куби́лото, Кули́бата, Усища́* и др. Изясняване на *у* в *о* има при МИ *Море́то*.

Гласната *е* се е редуцирала в *и* в МИ *Чиря́шката*, в тур. *Гиди́ка*, както и в *Игу́пскуту* от *Агу́пското*, пряко *Егу́пското*.

По-сложен път са изминали формите *Гере́лско*<*Гаре́лско*>*Горе́лско* и *Реджи́ще*<*Ражи́ще*<*Ръжи́ще* с *дж* вероятно поради тур. влияние.

§ 46. Елизия и контракция. От тези фонетични явления са засегнати голям брой МИ, особено при гласните *о*, което се дължи на силната редукция на тази гласна до пълното ѝ изчезване. Обикновено *о* изпада в следударена сричка при наст. *-ово*: *Джа́жвата лива́да, За́йквица, Казъ́лвуту, Ма́рквица, По́пвица, Яръ́квуту* и др. При меките основи предходната съгласна силно се омекотява: *Ама́тьвица, Еле́зьво, Ха́тьва пади́на* — общо в около 40 МИ.

В няколко МИ изпадането на *о* е комбинирано с изпадане на съгласната *в* и са се получили формите *Бенжи́ку, Елехчи́ку, Кали́ну, Мажи́ку, Пѐтр(ту)* и *До́лну Пе́тру, Плѐшкуту, Ха́дамото*, които много напомнят на дателните форми. Гласната *о* е изпаднала и в следните други случаи: *Палени́ка*, макар че е допустимо името да е получено направо от причастието *па́лен+—ик*, вм. *о-па́лен*, също *Твъ́нна ря́ка, Трущá*.

Гласната *и* също изпада в различни случаи. По-закономерно това явление е проведено при наст. *-ица*: *Вълка́нца, Каранди́лца, Ми́ленца, Студе́нца*. Други случаи: *Ба́рне, Гради́ньте, Ку́пеньте лива́ди, Че́ньчище*

или *Алéговото, Делемúньово, Хаджúкин мешелúкь* и в началото на думата — *Брамчúна барчúна*, а *й* в *Шúкана*.

Гласната *е* изпада в следните МИ: *Бóвица, Верúзвица, Кúрвица, Шилтáрника*, а при меките основи или след гласна се получава палатализация или йотация: *Карамисúрьву, Алúйвата градúна, Хажúйвата колúба*.

Гласната *а* изпада само в МИ *Гуртá* и *Карáсановци*.

По-сложни фонетични комбинации са настанали при МИ *Делéлювска градúна, Карáлеското, Кейóво, Кьóската градúна*.

§ 47. Други фонетични промени.

На лабиализация се дължат формите на МИ *Голю́м врись, Крúвата чуря́ша, Лювáдйе, Лювáдка, Лювáдката, Пéщурето, Чурêшките, Тюрúщето*, а на делабиализация — *Гизéльвата градúна, Имêрвата колúба*.

Поради подвеждане към меките основи са образувани МИ *Гóрня градúна* и *Гóрня усойка*.

По аналогия на *висок* са формите на МИ *Глибóка падúна и Глибóката падúна*.

На асимилация се дължат формите на МИ *Отвъ̀нна градúна, Планнúщето, Планьнúще, Твъ̀нна ря́ка, Врúшчето*, а при МИ *Кръсýра* има далечна регресивна консонантна асимилация на *л* в *р* и дисимилация на *и* в *ъ*. Формата *Турщá* от *Торищá* е пряко *Торщá* > *Трощá*; чрез метатеза е *Раслáнско*.

При съчетанието плавна с еров вокал изговорът е *-ър-*: *Тъ̀рновица, Стъ̀рното, Гормúтница*, дори *Гарамáдите, Гарамáдниците* от *гармáда* < *грамáда*, съчетано с родопското пълногласие, докато при *л* съчетанието е *-лъ-*: *Длéги ливáди, Длегó, Дльъ̀го бъ̀рца*.

Чрез затвърдяване на предходната съгласна са получени формите на МИ *Гóран Правéц* и *Дóлан Правéц*.

Съгласната *х* е изчезнала при следните МИ: *Маля́нска ливáда, Аджимúровото, Áйридиново, Áльчоското, фóйната*.

На свръх старателност се дължат формите на МИ *Лайчúцата, Масýртску, Хрáспадът*, а в МИ *Келемнéте, Келемнê(тê)* имаме епентетично *л* под турско влияние, асимилирано в *н*.

Акавият изговор на неударено *о*, който липсва в тукашните говори, откриваме в МИ *Арталъ̀к*, ако не е поради асимилация и при МИ *Алúка* < *Елúка* < *Илúка* < *Илúйка*.

§ 48. Палатализацията, която е характерна за родопските говори, е отразена и в някои МИ: *Áльчоското, Вартóль, Голю́м врись, Планьнúще, Льогá*, както и при етимологически меките съгласни като *Кýчкин камень*. За мекостта на съгласните вж. и § 46.

Вероятно поради силната мекост на говора някои от твърдите основи са минали към меките, поради което са се получили формите *Бю́ке, Врúсе, Врúсе(те), Герéне, Гечúйте, Кýкуле, Кьóшке, Чýчурен* повече от чужди заемки с прегласено *'а* в *е*, но *Чýчурън, Гидúка*. На същите причини се дължи формата *Куша́рята*.

§ 49. По отношение на акцентуването и тук имената не показват различия от маданската топонимия.

Нечленуваните имена от ж. р. имат коренно ударение: *Вáрбата, Дúва вáрба, Голя́ма гóра, Дóлна(та) ря́ка, Къ̀шила, Мéтла, Óградата*. При чле-

нуване едни от тях запазват коренното ударение, а при други то се прехвърля върху основната гласна, обикновено при винителните форми: *Горъ́та, Гуртъ̀, Куриéта, Курúъта*, но *Ска́лата*.

При членуването имената от м. р. получават ударението ту на коренната гласна, ту върху членната гласна: *Дру́м(ът)*, но *Язъ́т*; *Стóбора, Му́чура*, но *Паленúка, Кепúре, Гребенúъ*.

Старото краесловно ударение е запазено в МИ *Длегó, Длегó-Падúната, Равнó*.

Събирателните форми, членувани и нечленувани, също имат краесловно ударение: *Младиé, Морéто*.

Предлозите и представките привличат ударение: *За́ива, За́сека, Пóтока, Пóточе, Ра́спада, У́пор*, но *Разлóчка*.

Под влияние на ударението в турската топонимия от Ардинско някои имена от турски произход носят ударението в началната сричка: *Гю́брелик* (Диам), но *Гюргелúк* (Пад), *Джа́мамлъка* (Ст), *Йнжеликя* (Пас), също *А́йридиново* (Пас), *Ка́залицко* (Пад), *Ка́рагачкят úзвор* (Пад), *Кéшелво* (Пад) и *Кéшеллар* (Диам), *Му́кмулице* и *Му́кмулар* (Пад).

2. Граматични особености

§ 50. Членуване на местните имена. Онова, което е най-важно за членуването на имената в родопската топонимия, е отражението на тройното родопско членуване. Както е известно от маданската топонимия,[3] имената обикновено получават член *-т*, но в редки случаи се явяват и другите членни форми, особено *-н* и много рядко *-с*. Имената, записани с чл. *-с* и *-н* непринудено от осведомителите, са следните: *Пожа́рищесо, Пря́слук(ас), Сулу́кас; Ада́на, Ба́рьне, Бука́н, Голèмен ка́мень, Грóбан, Кара́ахметюскуну, Кубúлото* и *Кубúлоно, Курúтуну, Куря́на, Могúла(на), Студéнана чешма́, Топа́ловоно, Тра́нено, Червена́кън, Чу́кана, Чукнестúль(ен) ка́мень, Чу́чурен, Чу́чурън, Шúка(на)*.

§ 51. Често срещани са в тукашната топонимия имена от събирателните форми на *-е, -йе*, членувани и нечленувани: *Га́берето, Га́рване, Грóбето, Гóрно грóбе, Дóлну грóбе, Ка́урското грóбе*, но *Ста́рите грóбие, Ка́менето, Бèлото ка́менúе, Бя́ло ка́мене*, но *Бéлите ка́мене, Люва́дúе, Младиè, Морéто, Пéшурето, Са́нчовото куúрúé*, но *У́свата куриé, Траа́нено, Я́ме(ту)*.

Събирателни са и формите на някои имена с наставка *-ище* и понякога е трудно да се отделят от имената, образувани от обикновените нарицателни на *-ище: Гóрно метлúще, Гóрно нúвище, Дóлно нúвище, Нúвищата, Усúща, Лесúщето*. С оттенък на събирателност са и имената *Па́пратищé, Пожа́рище, Овéсище* за разлика от *Градúще, Планьнúще, Равнúще, Сúнурище*, които са обикновени нарицателни на *-ище*. Събирателна е и формата *Грóбковето*.

§ 52. Някои имена, производни от нарицателни от турски заемки, които в българския език са в ср. р., тук се явяват в ж. р., както личи от

[3] Г. Христов, Местните имена в Маданско, с. 61

членуваните форми и от съчетанията с прилагателни: *Калята, Кюшата* (2), *Мешата, Парчета, Джовановската дере, Друмската дере, Пировската дере*, всички с меки основи по типа *чешме<чешме<чешм'а<чешма*.

§ 53. Други граматични особености.

Падежните форми, които се срещат по-често в маданската топонимия, тук са по-редки. Следи от стари родителни форми срещаме при няколко СелИ от родови имена на *-це* от стб. — **Цѣхъ**, като *Балювце, Кадийце, Хажийце*. Винителните форми се срещат рядко в имената от ж. р.: *Горъта* (2), *Гуртъ, Кабъта, Курийъта*. Дат. форма може би има в МИ *Тодур барчийна*, ако не е от тур. влияние. По типа на дат. форми може би е образувано МИ *Хаджоолу мешелийкя*.

По-голям интерес като старинни по начин на образуване представят МИ *Врисе(те), Дюзете, Гробковето*.

Характерни за родопската топонимия са умалителните форми на МИ *Гробковето, Гробчинките-Падийната, Кайрячек, Лъчийчката*.

От косвената форма с наст. *-jos* се е развила формата на МИ *Котеща кълка*.

3. Строеж на българските имена

По своя строеж местните имена от общината не показват изненади. И тук различните типове са общобългарски, а те са: от готови лексически единици, чрез оформяне със специални наставки и чрез синтактични съчетания.

§ 54. Имена от готови лексически единици. Те са съществителни и прилагателни в готови форми без допълнителни изменения. Могат да бъдат членувани и нечленувани, но прави впечатление, че нечленуваните заемат значително място. Имената от съществителни са предимно географски обекти, имена на растения, животни, природни явления или свързани с културно-историческия и стопанския живот на населението. Заемат приблизително 1/4 от българския дял на имената, или 1/7 от всички имена. Та са от порядъка *Ада, Барце, Барчина* и *Бърчийната, Борйката, Гробан, Курбанище, Мечка, Нивищата, Пожаръть, Тикла*. . .

Отделни имена са прилагателни без изменения: *Длего, Равно, Ръжовото, Новкуту, Стърното, Яръквуту*.

Голяма група (около 200 МИ) са имената от притежателни прилагателни, като *Айвазово, Белчово, Имамвото, Кьороско, Момчово, Рахманско* и пр., и малка група, предимно СелИ, са от типа *Бекировци, Карасановци, Мангуци* и пр.

§ 55. Имена от различни словосъчетания. Тази група имена са около 200, от които 80 са от съчетания с притежателно прилагателно и име: *Гизельвата градина, Масурквe камень, Меменовската дупка, Паловското врисче, Пировската дере, Хажийвата колиба*. . . Останалите са различни качествени или относителни прилагателни и име като *Варла усойка, Горни ливади, Равен пожар*. . . и само няколко са съчетания от качествено прилагателно+прилагателно от типа *Горно* и *Долно Крачково*.

Две имена са предложни съчетания: *Вър воденийцата, Под джамията*; едно е съчетание с числително — *Двата врися*.

§ 56. Имената с топонимични наставки в родопската топонимия са слабо застъпени. Единствената наставка, която е получила по-широко разпространение, е *-ица*. Същото явление откриваме и в тукашната топонимия: *Ама́тьвица, Бо́вица, Вери́звица, Ве́терница* (2), *Ве́терницата, Вълка́нца, Вя́търница, Горми́тница, За́йквица, Йо́вица, Ќа́меница* (2), *Ќарандо́лца, Ќи́рвица, Ќи́ревица, Ќу́шлевица, Ма́рквица, Ми́леница, Па́пратица, По́пвица, Студе́нца, Тъ̀рновица, Шаба́нквица.*

Само три са имената с наст. *-ка: Али́ка, Ќурба́нка,* и *Челе́пка.*

§ 57. Двойни имена: *Гро́бчинките-Пади́ната, Длего́-Пади́ната, Ќавакл́ъците-Пади́ната, Ќру́шките-Пади́ната, Мо́мчово-Водени́цата.*

Б. Турски местни имена

1. Фонетични особености

Общо взето, фонетичните особености на местните имена от туркоезиковата група селища отговарят на особеностите на местните говори, макар че са отбелязани и значителни отклонения. Без да имаме претенциите за диалектоложко проучване, старали сме се да записваме имената според изговора им от информаторите, с възможностите на българската азбука. В редки случаи са употребени някои диакритични знаци, особено за отбелязване на удължени или кратки гласни.

Тъй като голяма част от информаторите говорят български език и са под силното влияние на българския език, трябва да предполагаме, че някои от отклоненията от особеностите на местните говори се дължат на свръх старателността на информаторите и на желанието им да предават имената във форма, близка до българската. Независимо от това имената са предадени, както са записани от информаторите, без да са нормализирани според особеностите на турския език и особено по местния говор. Онези от турските звукове, които нямат точно съответствие в българския език, са предадени с най-близките български по звукова стойност, като тур. *ı* — с *ъ*, ö — *йо*, ü — с *ю*, c — *с дж.* Удължаванията обикновено се предават с удвоени гласни, като *ии* или *юю*, и само удължението на гласната *а* независимо от степента на удължението е предадена с *а̄*.

Независимо от фонетичните закони на местните говори отбелязани са някои разновидности, които, макар и да изглеждат невероятни, са факт.

§ 58. Тесните турски гласни *ı*, i при едни и същи условия се явяват ту като *и*, *ъ* или *е* след мека сричка, без оглед на закона за вокалната хармония в турския език и местния говор: *дереси́* и *дересъ́*; *йери́* и *йеръ́*, понякога *йере́*, понякога пък *дересъ* и *йер'ъ* като междинни степени, които не се отбелязват в речника. След твърда сричка също се явяват различни варианти: *аджи́, хаджи́н, хаджинън, Хаджими́н*; *башъ* и *баши́: байр: чайр, чайри́*, но *чейр* и *чейри́: бахчеси́* и *ба̄чъ, Бахча́ дованли́ ери́: Харманли́, Джами́ алтъ*, но *Джамъ мезарлък: Ќепи́р* и *Ќе́перлик: То́пчу, То́пчилар* и *То́пчулар.*

§ 59. Редукция на гласните. Освен горните непоследователности на гласните според турската фонетика в някои местни имена се срещат и про-

мени, дължащи се на редукция на гласните: *о>у — Ашакъ куру́, Бу́залък, Дуванджи́ ери́, У́ваджик, Улу́к дюзю, Уюн йери́:* ö>ÿ — *Кюю ичиндѐ, Кюю чешмесѐ, Юрю, Ютеки́ тарла́: е>и — Ини́клик, Ишли́к алтъ, Ми́ра; а>ъ — Га́бъкче*, всички безспорно под българско влияние.

§ 60. По-често явление е изясняването на гласните: і>а: най-вече при следлога *янъ* (тур. yceпı); също *Бъдаклар, Бъдакларън чешмеси́, Казалджи́к бунаръ*, както в Иг *Казълвуту, Карашък каба́ ала́н, Юла́ф аназъ, Касъ чайр*, (вероятно вокална метатеза), *Кашла́ алтъ, Каила́ арка́; у>о — Кайра́к сою, Окаркъ* в 7 сънчет., *Чоку́р тарла́, Кара́ бору́н* в Стояново. Явленията са характерни за родопските говори, отразени и в топонимията, дали отражение и в турските МИ от туркоезиковата група.

§ 61. Дейотация. Вероятно под влиянието на българския език и конкретно на родопския говор са получени формите *Акмъ тарла́, Е́мишлик, Ишли́к алтъ, Окаркъ бахчѐ, Оюн ери́, Ченгене́ ери́* и др.

§ 62. Изпадането на гласни се среща често в имената: *Ве́ллерин е́в баши, Висалларън чешмесѐ, Джа́м ма̄лѐ, Джаматѝк ма̄леси́, Ди́нкян, До́раркасъ, Килсѐ, Килса́лта, Ма́ндра тепеси́* и *Мандра яна́, Хюме́т йерココересъ, Ча́йрия́н дю́русу́.*

§ 63. Съгласните също са претърпели някои промени в МИ, повече от които са отражение на говорните особености.

Редуване *б — п: А́к буна́р, Соу́к буна́р яна́, Якъм буна́р*, но *А́кпънар йолу́, Соу́к пуна́р, Чоке́к пъна́р*, както и *Бъна́р алтъ.*

Редуване *к—г*: с изключение на МИ *Га́бъкче, Гара́ тепѐ* и *Гра̄метлер ба̄чеси́ всички останали са с к.*

Обеззвучаване на съгласната *д* имаме при МИ *Ти́кенлик(ь), Ти́кенник йолу́, Ти́кенник чешмесъ.*

Други промени на съгласни намираме при МИ *Ибрѐмпаслар* от *пашала́р: Кирсѐ тарла́* от *кил(и)сѐ: Мекте́п янъ* и *Мехте́п янъ; Чандъ̀р йолу́* и *Чантъ̀р яка́; Чаушу́м кору́* от *Чауш́ун; Якъм буна́р* от *Якън.*

§ 64. Изпадане на съгласни. Както за говора, така и за топонимията изпадането на съгласните е често явление.

Съгласната *х* в редки случаи изпада в началото на думата: *Аджи́ кире́з:* по-често *х* изпада в средата на думата: *Али́чобанън ба̄чеси́, Куз ба̄чѐ, Дере́ ма̄лѐ, Курт ма̄лѐ, Моаме́т чешмеси́, Молла́аметлер, Ра̄млар* и др.

Съгласната *р* понякога изчезва в някои МИ с *та̄рла>та̄ла*, в други случаи са асимилира в *л — талла́.*

По-често изчезва звучната съгласна *ğ*: *Бе́лък, Кара́ а́ч, Соу́к пуна́р, Соу́к су, Соу́к чешмѐ* и *Сук буна́р*, а в други случаи получава звучна или беззвучна стойност: *Ка́рагач, Аша̄къ бахчѐ, Аша̄къ дюз, Ашкъ кору́.*

Макар и невинаги, обикновено при изчезване на съгласните се получава компенсационно удължаване на гласната, което понякога се явява и при нормалните форми, като *та̄рло́* или *аша̄къ*, но *А̄ша́ ма̄лѐ, Улу́да.*

При някои имена, производни от родови или фамилни имена, са настанали по-големи промени и понякога е трудно да се възстановят първоначалните им форми: *Висалкълар янъ, Ме́мечеклер джевизи́ хем чаиръ, Ра̂млар, Ра́мларън бунаръ, Шаба́нкелар, Хюсемлер.*

Имената, възникнали на българска почва, почти запазват гласежа си, като *Ва́рла со́йка* — с изпадане на *о*, или имената на *-ово*, които приемат окончание *-ова*.

§ 65. Ударение. Както гласи турската граматика, когато нарицателните станат географски наименования, ударението се премества върху първата сричка. Това особено се отнася за топонимията в Ардинско и с. Бял извор. Почти без изключение едночленните МИ са с ударение върху първата сричка: *А́лмалък, Ба́ирджик, Ба́лък, Бу́за̄лък, Га́бъкче. Ге́дики, Гю́брелик, Де́реликь, Джéвизлик, Ќе́пир, Ќъ́шла, Ми́ра, Пъ́ндъклък, Та́шлък, Те́пе, Ха́йярлък, Ха́рман, Ча́млар*, дори и бълг. *Пи́джар, Ча́ирище*. Имената, производни от родови имена, също се акцентуват на първата сричка: *Да́ут-лар, Йма́млар, Йсмаилоллар, Йсмаилджикляр, Ќа́саплар, Ма́нгалар, Ра́-шлар, Са́лиллер, Са́лиоллар, Се́лимер, Те́рзилер, Хо́джо̄лар, Чо́лаклар*; началното ударение в повечето случаи се запазва и при съчетанията: *Джéми-ленин евйънъ, Йма́млар бунаръ, Ќа́ле канлър, Ра́млар чешмесú* и *Ра́мларън бунаръ, Ша́кирлярън ба̄хчесú*.

2. Строеж на турските имена

Принципно турските местни имена по начин на образуване не показват различия от образуването на българските местни имена. И те са образувани от готови лексически единици и от словосъчетания. Имената от готови лексически единици са първоначални съществителни нарицателни с физиографско, ботаническо, зоологическо или културно-историческо значение, други са първоначални родови (фамилни) имена, обикновено в мн. ч. и отделни имена са прилагателни. В зависимост от особеностите на турската граматика и словосъчетанията на турските имена се отличават с по-голямо разнообразие. Имената, образувани с прилагателни, са незначителен брой, докато най-големият дял заемат изафетните съчетания от трите вида, като предимството се пада на съчетанията от втория вид. Рядко се срещат имена, съставени от повече от два компонента, които в същност представят верижни изафети. Малка група имена са образувани с предлози и което е особено характерно за тукашната топонимия, това са съчетанията със следлози.

§ 66. Местни имена от първоначални лексически единици без изменения.

Малка група от тях са имена от прости съществителни, като *Бахча́, Ба̄хче́, Бюк, Ќа́йрак, Ќору́, Ма́ндара, Ми́ра, Те́пе, Хан, Чайр, Яма́ч*, и отговарят на българските *Варто́л, Да́бка, Ќо́кур, Ла́ка, Па́джар, Па́ша, Со́йка, Ту́мба, Чу́ка*.

По-голяма група са производни съществителни, означаващи места в конкретния смисъл на думата или където даден предмет се намира в изобилие, с оттенък на събирателност: *А́чиклък, Ба́лък, Бу́за̄лък, Гю́брелик, Гю́ргенлик, Джéвизлик, Йнджелик, Ини́клик, Ќа́инлък, Ќо́чанлък, Ќу́млук, Ќъ́шлалък, Мезарлъ́к, Ме́шелик, Пъ́ндъклък, Та́шлък, Ти́кенлик(ь), Фъ́ндък-лък* и отговарят на българските *Среда́к, Ча́ирище*. За имена, образувани по

типа на българските имена с топонимични наставки, можем да приемем само *Баирджик, Дерелик*ь и *Ўводжик*.

От прилагателни са МИ: *Ардашлъ̀, Харманли, Чатаклъ̀* (и *Чатаклъ̀ йерѝ*), а МИ *Дюзю*, получено чрез елипса, изпълнява функцията на прилагателно. По елиптичен път е получена формата на МИ *Сѝври*, което в тукашната топонимия е субстантивизирано прилагателно.

Друга група са имената от лични и родови (фамилни) имена без изменения. С малки изключения те са СелИ от типа *Белбеллер, Бъдъклар, Касаплар, Мангалар*. Интересно е МИ *Бу́коолу* (Диам), което не е получено чрез елипса, а е несполучлив опит за турцизиране на *Буково(то)*.

Местни имена от словосъчетания

§ 67. Първи вид изафетни съчетания: *Алѝчобанън бачесѝ, Бъдакларън чешмесѝ, Веллерин евбаши, Висаларън чешмесѝ, Гажалън чаирѝ, Джаманън янъндá мезарлък, Джемиленин евѝнѐ, Рамларън бунарѝ, Хаджън чейрѝ, Халилѝн бачесѝ, Халилѝн чаирѝ, Чѐчени ярѝ, Шакирляръньь бахчесѝ.*

Повече внимание заслужават имената от този вид, при които притежателната наставка за 3 л. се изпуща: *Билянанън тепе, Гюрънън тепе, Ев алтѐ бахче́, Османън бачхѐ, Харманън бача́, Ходжанън бачѐ, Хюметѝн кору́, Чаушу́м кору́*, също *Айшай кору́, Сѝгурун емишли*. Всички тези имена са една недвусмислица от гледище на турската граматика и тяхното съществуване говори, че са образувани под силното влияние на българския език от население, което е възприело, но недобре усвоило правилата на турския език.

§ 68. Втори вид изафетни съчетания: *Ак бунар дересѝ, Акпънар йолу́, Алев йере́, Алиолар бунарѝ, Алиолар енеджѝ, Алѝолар (малесѝ), Алѝолар тепесѝ, Арда дересѝ, Бахча́ дованлѝ ерѝ, Дуванджѝ ерѝ, Бѐлькоўа бахчесѝ, Бѐлькоўа дересѝ, Бой йерѝ, Боюклѐ ерѝ, Гедѝк сою́, Граметлер бачесѝ, Дере́ мале́ дересѝ, Дермен дюзю́, Диимен дюзю́, Емѝн ерѝ, Йенѝ мале́ дересѝ, Ефендилер ерѝ, Зака йолу́, Ймамлар бунарѝ, Ймамлар чешмесе́, Кайрак сою́, Кatър сьртѝ, Килсе́ дарѐсѝ, Кору́ тарласѝ, Куляан чешмесѝ, Кюю́ чешмесѝ, Кьзълджѝк бунарѝ, Кьорелер чешмесѝ, Кьошк аркасанѝ (?), Кьошк ерѝ, Кюлджѝ ерѝ, Мале́ бунарѝ, Мандра тепесѝ, Мезарлък бунарларѝ, Мезарлък чешмесе́, Мемечеклер джевизѝ хем чаирѝ, Моамет чешмесѝ, Мурад тарласѝ, Обан кьопрюсю́, Олу́к дюзю́, Олу́к янѝ чешмесѝ, Османефендилер бунарѝ, Оюн ярѝ, Парѝ йерѝ, Рамлар чешмесѝ, Сальоллар бахчесѝ, Семерджиблу чешмесѝ, Сърт дорусу́, Тѝкенник йолу́, Тѝкенник чешмесѐ, Топрак дюзю́, Топчулар бунарѝ, Ўваджик дересѝ, Ўлу́к дюзю́, Ўсталар (малесѝ), Уюн ерѝ, Хаджиемѝн ерѝ, Хасанкуллар бунарѝ, Хюмет йерѝ, Хюмет йер дересѐ, Чаир бунарѝ, Чандър йолу́, Челебѝ дерменѝ, Челебѝ йерѝ, Ченгене́ ерѝ, Чешмѐ чаирѝ, Чорал йенеджѐ, Чуку́р ярѝ, Ўлаф аназѝ, Яманлар бахчесѝ, Ямач ерѝ.*

§ 69. Трети вид изафетни съчетания: *Ада тарла́, Азмак чаир, Азман дере́, Азманлар дере́, Азман чаир, Бахча́ тарла́, Бахча́ чаир, Билява кая́, Габер байр, Гергиль дере́, Гюлсоолу дирмѐн, Данчоўа дере́, Даутлар чешмѐ, Дере́ мале́, Дере́ ямач, Джаматѝк мале́, Джам мале́, Джамѐ мезарлък, Джин гугу́, Ев бахча́, Енеч тарла́, Ерджеп тарла́, Зийнел бахче́, Казан байр, Кале́*

канлáр, Карагьóз тарлá, Кепúр бунáр, Кепúр тарлá, Кирѐзгедú, Кирсé тарлá, Ковáн кая́, Кóнали мéшели, Курбáн мезарлъ̀к, Мáнгалар тарлá, Марѐска чешмѐ(?), Мезáр гедú, Мезарлъ̀к гедú, Моллáали тарлá, Мурáд тепѐ, Олу́к чешмé, Османн каялъ̀к, Османн ташлъ̀к, Сулу́к тарлá, Съ̀р яйля́, Сюлеймáн таллá, Таш кьопрю́, Тепѐ тарлá, Топчú армáн, Турш тепé, Хаджимúн чаúр, Чантъ̀р якá, Чатáл кирѐз, Ченгенѐ бахчá, Чоку́р тарлá, Чолóн кору́, Чорáл тарлá, Чуку́р тарлá, Ямáч байр, Ямáч кору́.

§ 70. Съчетания с качествени прилагателни: *Акмъ̀ тарлá, Бюю́к байр, Бюю́к тарлá, Дерéн пъндъклъ̀, Джамú атúк, Джамú джадúт, Дус тарлá, Дюс келя́м, Дюс та̄рлá, Дюс таллá, Ерú божáк, Ескú мезарлъ̀к, Йенú йер, Йенъ̀ ма̄лѐ, Карá байр, Карá бору́н, Карá каш, Карá кору́, Карашъ̀к кабáалáн, Карá тепѐ, Касъ̀ чаúр, Коджá ба̄чá, Коджá дерé, Коджá енéч, Коджá кайнъ̀, Коруджá дерé, Куз байр, Куз ба̄чѐ, Кючу́к кору́, Кючу́к тепé, Мезарлъ̀к ерú, Саръкъ̀з, Саръ̀ ча̄úр, Соу́к пунáр, Соу́к су, Соу́к чешмѐ, Су́к бунáр, Узу́н буру́н, Узу́н тарлá, Узу́н чаúр, Улу́да, Чатаклъ̀ йерú, Чокéк пънáр, Якъ̀м бунáр.*

§ 71. Съчетания с относителни прилагателни: *Аша̄къ̀ бахчé (2), Ашакъ̀ ба̄(х)чá, Ашакъ̀ дюз, Ашакъ̀ куру́, Ашакъ̀ уважúк, Ӑшá малé, Ашá чаúр, Ашкъ̀ кору́, Йотекú бахчá, Йотекú кóкур, Кършé тарлá, Окаркъ̀ бахчé, Окаркъ̀ (бá(х)чá, Окаркъ̀ Коджá дерé, Окаркъ̀ кору́, Окаркъ̀ ма̄лé, Окаркъ̀ сърт, Окаркъ̀ топрáк, Ортá сокáк, Ука̄ркъ̀ дюз, Ука̄ркъ̀ ма̄лé, Юкаръ̀ ба̄чá, Ютекú тарла̄.* Тези имена изцяло съвпадат с българските имена от този тип, разпространени както в родопската, така и в цялата българска топонимия.

§ 72. По-голям интерес представят турските следложни имена. Този тип е получил голямо приложение при образуването на имената в тукашната топонимия. Служба на следлози изпълняват формите *алтъ̀, ардъ̀, аркá, башъ̀, бою́, дибú, ичú, янъ̀* и *каршú*. От семантична гледна точка тези имена отговарят напълно на българските съчетания с предлози. За по-голяма прегледност се дават всички съчетания със съответните следлози по азбучен ред:

алт от тур. alt 'долна част на нещо', в говора 'под': *Арк алтъ̀, Бънáр алтъ̀, Джамú алтú, Ишлúк алтъ̀, Йол алтъ̀, Къшлá алтъ̀, Килсáлта, Кору́ алтъ̀, Ку́залтъ, Мезарлъ̀к алтъ̀, Ев алтъ̀.*

арт от тур art 'непосредствено, зад, подир', в говора 'зад': *Дюкя́н ардá.*

аркá в тур. arka 'задна част на нещо'='зад': *Дор аркасъ̀, Карá тепѐ аркасъ̀, Кашлá аркá.*

баш в тур. baş 'глава, начало, връх, главен' и др.='над': *Кая́, башú, Къшлá башú, Кюпрю́ башú, Обáн башъ̀, Разклóн башъ̀, Улу́к башú, Чешмé башú, Дáмбашъ, Дūмѐн бешú, Йол башъ̀.*

бой в тур. boy 'ръст, размер, протежение'='покрай, по протежение': *Дерé бою́, Чай боюндá.*

дип в тур. dip 'дъно, основа, долна част на нещо'=' под': *Ӑрда дибú.*

ич в тур. iç 'вътрешна част на нещо'='в': *Чáмлък ечú, Кюю́ ичинде.*

карши в тур. karşi 'срещу, против, пред'='срещу': *Кьой каршú.*

ян в тур. yan 'страна, страничен'='при, до': *Азлъ̀к янá, Ӑкбунар янъ̀, Ӑрму́т янá, Бáргъ янъ̀, Бунáр янá, Висáлкълар янъ̀, Дам янá, Дáутлар чешменú(н) Янъ̀, Дерé янá, Дермéн янá, Димéн ян, Димéн янъ̀, Дúнкян,*

Ќабáл янъ, Ќаваклáр янъ, Ќавáк янá, Ќантонýн янá, Ќорý янá, Късълджѝк янъ, Къшлá янъ, Кьопрю́ янá, Ќюпрѝ янъ, Мáндра янá, Мезарлъ̀к янъ, Мектѐп янъ, Мехтéп янъ, Обáн янъ, Олýк янъ, Ортáл ян(á), Ортá янъ, Соýк бунáр янá, Токáт янá, Улýк янá, Чайр янá, Чам янъ, Чешмѐ янъ, Язлъ̀ янъ.

Хибридни местни имена

§ 73. Поради непосредствената близост между българското и турското население очаквахме да попаднем на повече хибридни имена. Оказа се обаче, че те са много малко и са в турската част, възникнали на турска почва с един от компонентите български, а другият турски. Тези имена са едно указание за наличието на българска топонимия преди турцизирането ѝ. Всички те са създадени от първоначални български имена и на турска почва е развит вторият компонент, а на някои от тях се пазят и първоначалните имена: *Бéлькоўа бахчесѝ* (БИ), *Бéлькоўа дересѝ* и *Бéлкюа* (БИ), *Билянанън тѐпе* (Зака), *Бой йеръ̀* (Зака), *Гю́рънън тéпе* (БИ), *Дал дол чешменé янá* (БИ), *Дáнчоўа дерé* и *Дáнчоўа* (БИ), *Парѝ йерѝ*(Ср). *Рáздол дересѝ* и *Рáздол* (Шив). От същия тип са имената *Бóчува дерé* и *Бóйчува рѐка* (Пад), *Гергѝль дерé* и *Гергѝлско дерé* (Ен), които в същност са успоредни имена, употребявани от турското и българското население. По същия начин са създадени и имената *Гáбер байр* и *Йóтеки кóкур* (Диам), преведени през последните години. През последните години са създадени и имената *Ќантонýн янá* (Шив), *Разклóн башѝ* (БИ). Може би по типа на турските имена е и МИ *Тóдур барчѝна* (Жъл), ако не е дат. форма *Тóдуру барчѝна*, също и *Осмáнница*.

Въпреки че са различни от горния тип, към тях ще прибавим и имената, създадени на българска почва, запазени с известни фонетични изменения на турска почва в турската топонимия: *Вáрла сóйка* (БИ), по същия начин *Сóйка* (Диам), турцизирано в най-ново време, *Вартóл* (Гар), *Гáрване* (СелИ), *Дáбка* (Шив), *Ќóкур* (БИ), *Ќýзман* (Зака), *Лáка* (Шив), *Мéтьлюва* (Зака), *Пáджар* (Ср), *Пáтурлуўа* (БИ), *Пáша* (БИ), *Рáвана* (БИ), *Средáк* (Зака), *Тýмба* (БИ), *Чáирище* (БИ), *Черéшка* (БИ), *Чýка* (Зака), както *Вáпа* и *Лáпа* (БИ), които не можах да установя дали се отнасят за две местности или за една. В турски превод е запазено МИ *Ќилѝсе* (Шив) и посочените по-горе *Ќилсé дересъ̀* (Шив), *Ќилсáлта* (БИ) и *Ќирсé тарлъ̀* (Ср).

ИЗВОДИ

1. Сведения за дълбоката древност на изследвания район топонимията не ни дава. Обаче не ще и съмнение, че в древността тук са живели хора, и то именно траки, за които имаме преки данни от издълбаните ниши с култово предназначение в недалечната скалиста местност, южно от Ардино, отнесени от археолозите към I хилядолетие пр. н. е. и наречени от ардинци *Ќáле*. Покрай това трябва да споменем и ВИ *Áрда дересѝ* от мах. Зака. Както бе отбелязано при проучването на маданската топонимия, р. Арда по цялата ѝ отсечка, където пресича бившата Маданска околия, не бе наречена Арда,

а *Рякаша*. За пръв път името *Арда* чух в махала Зака като *А́рда дереси́*, а Арда се свързва с тракийското *'Αρτισκός* или *'Αρτεσκός*. Дали това име е славянски изговор на тракийските форми или е предадено чрез гръцко посредничество, или пък трябва да се свърже с гр. *αργ* — 'бял', към което ни насочва името на най-горното течение на реката *Бяла река*, все още не може да се каже със сигурност.

Други тракийски елементи или елементи от гръко-римския период в белизворската топонимия не можем да посочим. Тук обаче ще отнесем ВИ производни от *врис*, гр. *βρύσις* 'извор', разпространено като нариц. в целия Родопски край със значение 'извор, кладенец'. Врисовете-кладенци са своеобразни кладенчета, на които водата стига до повърхността на земята и са вкопани до половин метър изворчета, а нагоре иззидани от двете страни и отзад с груба каменна зидария, като се образува добре оформена ниша, висока около 1 м, завършваща със свод, широк до 60—70 см и толкова дълбок. Обикновено тези врисове (извори-кладенчета) през лятото пресъхват, но чрез вдълбаването и иззидването се създават по-добри условия да се запази водата повече, отколкото при обикновените извори. От тях в по-ново време са се развили чешмите със затворен резервоар върху самия извор и с чучур на 30—40 см над земята, а още по-новите са с кран и доста над него чучур за свободно изтичане на водата, когато не се черпи през кранчето. И трите варианта на тези врисове са разпространени навред из Родопите, в това число и сред турското население, поне из цяло Ардинско, където имах възможност да надникна, и наречени тук *буна́р, пуна́р, муна́р*, съответно *бъна́р, пъна́р, мъна́р (мнар)* в зависимост от говорните особености.

Ние не знаем как е влязла думата *врис* в българските родопски говори, но фактът, че е получила такова широко разпространение и изцяло е изместила българското *кладенец*, говори за една доста стара заемка и за създадена дълбока традиция в нейната употреба, та не е позволила да се наложи турското *бунар* и в селата непосредствено до турските селища.

Не е безинтересно да споменем и МИ *Спи́лата* (Пас), разпространено като нариц. и МИ във Върбинско и Рудоземско (Маданска околия) от нгр. *σπηλιά* 'пещера', както и МИ *Ти́кла*, познато навсякъде из Родопите като нариц. и МИ. Но тъй като тези две имена са живи нариц. в говора, не можем да ги приемем като преки следи в топонимията от елинистическо време. И двете са стари заемки в говора чрез неизвестно посредничество и доста видоизменени от първообразите както фонетично, така и семантично.

Както изглежда, с идването на славяните по тези места, с постепенното асимилиране на завареното местно население и с налагането на славянския език е изчезнала и цялата дотогавашна топонимия. А не може да не приемем, че предславянска топонимия е съществувала, поне за по-големите орохидрографски обекти. Но, както и да е, тя е изчезнала завинаги и постепенно на нейно място се е създала нова славянобългарска топонимия, в която обаче също не откриваме следи от по-старо време. С по-голямо внимание трябва да се отнесем към МИ *Зу́мбур*, но дали то е пряко наследена форма от стб. **зѫбръ**, или е от румънското zimbru и стигнало до нас чрез арумънско посредничество, не е сигурно. От друга страна, това име говори за присъствието на дивия бик, зубър, без да знаем кога приблизително това животно е изчезнало в Родопите.

Цялата топонимия по-нататък не носи никакви следи от древността. За по-старинни трябва да приемем МИ *За́сека, Къ̀рсу́ра, Ла́пата* и *Ва́пата, Льога́ (*и *Лога́), Пре́вала, Пре́слуп, Ра́здол, Разло́чка, Ра́спада, У́пъра, Чи́рпа* или *Леси́щето, Друм, Праве́ца, Сто́бора*, някои от които не се срещат като нариц. в говора.

За хронологизуването на някои имена — а те не са малко — ни помага помохамеданчването на местното родопско население. Без да знаем кога точно е било извършено помохамеданчването в този край, ще трябва да приемем, че всички МИ производни от български лични и родови имена са останали от няколко поколения преди помохамеданчването, или можем спокойно да ги вземем за стари поне по на 3—4 века. От същото време, дори много по-стари са и имената от християнските елементи, които говорят за средновековни християнски култови огнища.

Преобладаваща част са сравнително нови имена, възникнали на българска почва с незначителен дял специфично турски имена. Една част от тях са отражение на орохидрографската терминология в края, на различни видове растителност или животни, или разкриват различни страни от културната история на населението — поминък, обществени отношения, форми на владеене и обработка на земята, отглеждане на животни и обработка на животинската продукция. Отражение в топонимията е получила и духовната култура — религиозни вярвания, представи, суеверия. И от особено значение са имената, създадени от български лични и родови имена, имена на недалечни собственици на тукашните имоти и прадеди на днешното помохамеданчено население. При всички случаи обаче българската топонимия в общината е неделима част от изследваната маданска топонимия, където поради големия брой имена имахме големи възможности за обобщения и изводи.

Незначителният брой имена, възникнали на турска почва, и то в един преходен район между българско и турско население, потвърждава изводът, направен за маданската топонимия, че тя е създадена от население, говорещо български език, без намесата на турския език, а случайните турски имена са наложени по административен път, и то само за някои по-значителни географски обекти. Непосредствената близост между турското и българското население, между две разнородни, крайно различни етнически групи, обединени от една обща вяра — мохамеданската, и в условията на османската политико-административна власт не е повлияла за промяната на състава на топонимията в полза на турския език.

Такава е в най-общи линии историческата картина на населението от този край, отразена в топонимията. Едва ли тя е била по-различна и за селищата, обитавани от турско население. Безспорен факт е, че преди идването на тюрките тук са живели българи, изповядващи християнската вяра. По-нататъшната съдба на голяма част от родопското българско население е известна — то е било помохамеданчено, но само с това процесът на турцизиране не е бил довършен докрай.

Все още обаче не е изяснен напълно въпросът за етногенезиса на турското население в Кърджалийския край.

Наличието на тюркска колонизация е безспорен исторически факт. Но какви тюркски или арабски елементи са влизали в състава на колони-

заторите, засега не е известно. Местното българско население, което ще да е оредяло твърде много от продължителните борби с поробителите, е било погълнато и напълно асимилирано се е вляло в състава на образуващата се през XV—XVI в. турска народност. Естествено процесът на асимилация не е протекъл гладко и, както се вижда от големия брой запазени български имена на местности, българското народностно съзнание е било будно дълго време след асимилацията, но с течение на времето постепенно е било замъглявано и накрая напълно изчезнало.

Но ние имаме основание да твърдим, че една част от днешните турци в Кърджалийско предварително са ислямизирани, а турцизирането е вторичен процес, извършен в по-ново време, като е засегнал предимно селищата, които са в съседство с турското население, най-вероятно поради стари роднински връзки и влияния. Фамилното име *Меткови* в с. Бял извор не отвежда към българско ислямизирано население, което сега се турчее. Тази идея се подкрепя и от извършващото се понастоящем турцизиране на населението от с. Диамандово, което има явни роднински връзки с отделни родове от с. Бял извор. Съвременното явление в Диамандово е нагледен пример за турцизиране на ислямизирани българи преди няколко поколения, и то в условията на Османската империя, където той се е извършвал много по-лесно и безпрепятствено. Тази мисъл се подкрепя и от наскоро публикуваната монография на д-р Г. Ганев за миналото на с. Безводно, Кърджалийски окръг.[4]

2. Класификацията на местните имена разкрива редица страни от живота на местното население. От голямо значение са географските термини, с които са обозначени различните видове земни форми, и наред с тях имената, които разкриват богатството на родопската растителност, както и названията на различните растителни видове или представи за растителност. Изключително слабо е отразено животинското царство в района. Не по-малко интересни са културно-историческите имена — те са сравнително голяма група и в болшинството си разкриват цялата стопанска дейност на населението от миналото, състояща се от земеделие и скотовъдство и свързаната с нея терминология. За други стопански дейности почти не може да се говори освен за примитивно воденичарство край рекичките, пригодено за задоволяване на местните нужди. От съществено значение са имената, свързани с различните религиозни вярвания. Записаните имена от тази група, особено онези, които са отражение на християнското минало на тукашното население, говорят за дълбоки религиозни традиции към християнския религиозен култ, а други за култа към мохамеданската религия от по-ново време. С особено внимание трябва да се отнесем към групата посесивни имена, където се пазят множество български лични и родови имена от преди ислямизацията и свързаната с нея промяна на българските имена с османскотурски. Такива имена откриваме и сред турската топонимия, които са от съществено значение за определяне етногенезиса на сегашното турско население.

Групата селищни имена разкриват голямата разпокъсаност на населението в отделни махалички, където всеки отделен род се е обособявал в отделна махала.

---

[4] Г. Ганев, Село Безводно в миналото и днес. С., 1969.

От друга страна, разглеждането на имената от всяка семантична група в две подгрупи — български и турски — дава непосредствена представа за двата вида топонимия и разкрива много общи черти в цялата топонимична система на общината, които още по-нагледно се открояват, когато разглеждаме строежа на имената.

3. В езиково отношение, общо взето, местните имена са отражение на местните говори, които са обособени в два микродиалекта на голямата група родопски говори. Единият е неразделна част от говора на с. Върбина, Смолянско, и по нищо не се отличава от него, а другият — по отношение на застъпниците на стб. гласни ѫ, ъ образува самостоятелна микродиалектна група. Към тази група — жълтушенско-падинската със с. Диамандово, Главник, Седларци и Еньовче — се отнася и с. Бял извор, за което свидетелствуват МИ *Ва́рла со́йка, Ва́па, Да́бка* и *Ла́па*. Всички останали особености на двете говорни групи са известни от диалектологията и от изследването върху маданската топонимия.[5]

На повече трудности се натъкваме при определяне езиковите и особено фонетичните явления и особености на турските местни имена. Тук прави впечатление силната редукция на гласната *о* в *у*, както и изясняването на тясната турска гласна *ı* в *а*, което е характерно за фонетиката на родопските говори и топонимия и може да се приеме като влияние от българския език или от езика на онова население, което се е вляло в туркоезиковата група. За съгласните е характерно редуването *п* : *б*, както и *к* : *г*. Типично е изпадането на гласни и съгласни, пълно обеззвучаване на *ў* с компенсационно удължаване на съседните гласни в повече от имената; изговор на наст. *-ово* при българските МИ в *-ова* (*-оўа*). Ударението при едночленните имена почти без изключения пада на първата сричка.

От граматическите особености за българските имена трябва да отбележим преди всичко употребата на тройния член, както и употребата на събирателните форми за имената от ср. р. на *-е, -йе*.

По строеж българските МИ не се отличават с нещо особено. И тук, както и в Маданско използуването на топонимични наставки за образуване на местни имена е ограничено, а по-широка употреба е получила наставката *-ица*.

Турските МИ, както и българските са образувани от първоначални съществителни и малко от прилагателни без изменения. Най-много МИ, както в българската топонимия, са от словосъчетания, а най-предпочитани са изафетните съчетания от втори вид, след това от трети и най-малко от първи. За съчетанията от първи вид е интересно да се спомене за онези, при които притежателната наставка за 3 л. в определяемото е изпусната. По този начин тези съчетания твърде много напомнят за българските съчетания от притежателно прилагателно и име. Друга група са имената, съставени от прилагателно и име, както и имената в съчетания с предлози.

Цялата система на образуване на имена в българската и турската топонимия е изградена на едни и същи принципи и съотношението им е напълно еднакво. Ако има нещо, по което да се отличават двата вида имена, това е липсата на граматическия член в турския език. В турската топонимия

[5] Вж. Г. Христов, Цит. съч., с. 53—61.

липсват или имат ограничена употреба имената от притежателни прилагателни, които в българската топонимия заемат голям дял. Онова, което отличава турската топонимия от българската, са и имената, образувани със следлози, което е граматическа особеност за турския език и в тукашната турска топонимия е обикнат начин за изразяване на отношение към друга местност, въпреки че не е малка групата, при която това отношение е изразено и чрез относителни прилагателни, и по структура не се отличават от българските имена от този тип.

В заключение трябва да се каже, че топонимията от община Бял извор и особено нейният турски дял е ценен материал за научни наблюдения върху етногенезиса на местното население, а по-нататъшното изследване на турската топонимия в Кърджалийско ще хвърли обилна светлина върху различни страни от миналото на този все още сравнително непознат край, ще даде възможност да се разкрият редица въпроси, свързани с предтурския субстрат, да се разкрият различните етнически съставки, взели участие в образуването на днешното турско население в Кърджалийския край.

РЕЧНИК-ПОКАЗАТЕЛ НА МЕСТНИТЕ ИМЕНА

Местните имена са записани според изговора на информаторите, без да е използувана фонетичната транскрипция, с изключение на *ў* в няколко имена от турската топонимия. Полуредукциите не са отбелязани. Удължената гласна *а* в турските имена се предава с удължителен знак — *ā* вм. *аа*.

Главните букви и цифрите към данните за имената означават приблизителната посока и разстоянието от селището до местността. Цифрите в края означават параграфите, където се разглеждат различните особености на името.

Абдуло́вата барчи́на — ниви в **Кълката** на Пас. От тур. РИ **Абдуло́в** — 28.

Ада́ — 1) островче в р. Арда, З от Гар; 2) лъка край р. Оваджик, СИ 0,8 от Диам. — От тур. ada 'остров' — 9,54.

Ада́на — ливади край Яновското дере над Жъл, от Ен записано **Ада́та**. С чл. **-на** от **ада**. — 9,50.

Ада́та — равнинка край дере, ЮЗ до мах. Звегор на Пад. — 9.

Ада́ тарла́ — нива край р. Арда до Шив. От тур.='Нивата на острова'. — 69.

Ада́шкиното — склон, И 2 от Ст, казва се и **Ъдъшкиния ка́мень**. Прил. от **ада́шка**, ж. р. от **ада́ш**, заемка от тур. adaş 'едноименник'. — 32.

Аджи́ ери́ — ниви, И от БИ. От тур. hacı 'поклонник, хаджия' и 'място'. — 37.

Аджи́ кире́з — нива с череша, И 2 от БИ. От тур.='Хаджиевата череша' — 37,64.

Аджими́ровото — ниви, СИ 4 от Пас. Прил. от тур. РИ **Хаджиеми́ров**. — 28, 47.

Ади́те — островче в р. Арда, ЮЗ 2 от Пас. Мн. ч. от **ада́**. — 9.

Ази́сово — ниви, Ю О, 5 от Диам. От мюс. ЛИ **Ази́з**. — 28.

Азлъ́к яна́ — ъгълът, където р. Оваджик се влива в р. Арда до мах. **Ча́лаплар** на Шив. От тур. agız 'уста; устие (на река)+-lık. — 1,71.

Азма́к — 1) мочурище над **Дере́ ма̄ле́**, Ю 1,2 от Диам; 2) мочурливи ливади, Ю 7 от Пад. От тур. azmak

'локва', в тур. и бълг. говори 'мочурище', второто заемка. — 1.

Азма́к чаи́р — ливада, ЮЗ 3 от БИ. От тур. 'ливадата в азмака'. — 69.

Азма́н дере́ — дере от вр. **Ала́да**, д. пр. на р. **Дере́ ма̄ле́** до Диам. От тур. ЛИ **Азма́н**, Пр от azman 'огромен, грамаден; мелез'. — 7,69.

Азманла́р дере́ — дере край мах. **Бе́лбеллер** на Ср, л. пр. на **Коруджа́ дере́**. Мн. ч. от тур. ЛИ Azman-lar' 'Азманци, Азманците'='Азманското дере'. — 7,69.

Азма́н чаи́р — ливада под **Азма́н дере́** на Диам. От тур. ='Азмановата ливада'. — 37, 69.

Айва́зова го́ра — гора, Ю 6 от Пад. Прил. от РИ **Айва́зов**. — 28.

Айва́зово — гора, Ю 6 от Пад. — 28, 54.

А̂йрен — нива в мах. **Кълъчлар** на Ср. Неясно. — 41.

А̂йридиново — ниви и ливади край р. Арда под Пас. Прил. от тур. ЛИ. **Ха̂йредин**. — 28, 47, 49.

Айша́й кору́ — нива, Ю от мах. **Хо́джолар** на Шив. От тур. вероятно по първи тип изафет = 'Айшината горичка' — 35, 67.

А̂йшина гради́на — нива в Иг. От тур. ЛИ **А̂йша, Айше́**. — 31.

А̂йшиното — ливади и ниви край р. Арда под Пас. — 31.

А̂к буна́р — старото име на с. Бял извор по името на голям извор в долния край на селото. От тур. ak bunar 'бял кладенец'. — 2, 39, 63.

А̂кбунар дереси́ — така наричат някои реката, която протича през БИ, образувана от **Дере́ ма̄ле́** и **Ени́ ма̄ле́ дереси́**. —8.

А̂кбунар янъ — равнина до извора **А̂к буна́р** в БИ. — 72.

Акмъ тарла́ — нива в мах. **Ха́джилар** на Ср. Вероятно във връзка с гл. yakmak 'изгарям' и ще означава 'Изгорялата нива'. — 61, 69.

А̂кпънар йолу́ — пътят от мах. Зака за БИ. — 23, 38, 63, 68.

Алагьо́з — стръмни ниви, СЗ 3,5 от мах. **Хо́джолар** на Шив. По Пр от тур. alagöz 'пъстроок' ,вероятно чрез елипса от Alagöz tarla. — 26.

Ала́ничките — склон, Ю 2 от Иг. Умал. мн. ч. от **ала́н**, заемка от тур. alan 'просторно открито място; поляна сред гора'. — 9

Але́в йере́ — ниви край мах. **Бе́лбеллер** на Ср. От тур. alev 'пламък' и yer 'място'. — 68.

Але́говото — дъбова гора, С от Мус. От тур. ЛИ **Али́ага**. — 28, 46.

Али́ева лива́да — стара ливада, И 1 от Диам. — 28.

Али́йвата гради́на — нива под Долната махала на Мус. — 28,46.

Али́ка — сочи се за старо име на Иглика. **От Али́йка<Или́йка** и може да се свърже с изчезнал оброк или култ към св. Илия. Преходът **и>а** пряко **е** е характерен за говорите, срв. **Ава́нската гради́на**, също **Ева́ница, Ева́н кеди́к, Ели́ндер** и **Але́нка** (Христов, 130, 132, 191--192), а в случая промяната може да се осъществи по-лесно чрез преосмисляне с тур. ЛИ **Али́**. — 27, 40, 47, 56.

Али́кошлар — склон с две къщи до мах. **И̂мамлар** на БИ. Мн. ч. от тур. ЛИ от Пр Alikoç-lar, с озвучаване на **ч** в **ш**. — 40.

Алиола́р бунаръ — два кладенеца в мах. **Али́о̄лар ма̄леси́** на БИ. От тур. = 'Кладенецът на Алиевци'. — 7, 68.

Алиола́р енеджи́ — деренце край **Али́о̄лар ма̄леси́** на БИ. Съчетание от тур. Alioğlular и **енеджи́** от тур, диал. eneç 'водичка от порой; рекичка, която малко тече или въобще не тече; долина, дере' и други различни значения (SDD, II, 534), в говора 'малко дере'. — 7,68.

Али́о̄лар (ма̄леси́) — махаличка от 8 семейства, С 1,5 от БИ. От Тур. = 'Алиевската махала'. — 40,68.

Али́о̄лар тепеси́ — високо голо връхче над **Али́о̄лар ма̄леси́** на БИ. От тур. = 'Тепето, върха на Алиевци'. — 36, 68.

Али́чобанън ба̄чеси́ — нива, С от БИ. От тур. = 'Градината на Аличобан'.-- 35, 64, 67.

А̂лмалък — ниви и старо изоставено гробище до **У̂сталар ма̄леси́** на БИ. От тур. almalık, elmalık 'ябълкова градина'. — 21, 58, 65.

А̂льчоско(то) — ниви, ЮЗ 1 от Пад, имало **Ха́лчо** (или **Ха́лчоолу, Ха́лчоолар**). От изч. тур. РИ **А̂лчов** от **Хала́чов**. — 29, 47, 48.

Ама́тьвица — гора и ниви, И 0,5 от Пад. От тур. ЛИ **Ама́т<Аама́т<Ахма́т**, в говора **Ахме́т** ,срв. **Аама́тица** (Заимов, Пирдопско, 101 — вж. там примери и обясненията). — 27, 46, 56.

Ана́тема — ливади край р. Оваджик, С 0,8 от Диам, има пещера, която наричат **Джи́н гугу** от гр. ἀνάθεμα.

'проклятие', вероятно свързано с някакво поверие, което не съобщиха, срв. **Анатема** в с. Забърдо (сб. Род., XX, 4, 4,), **Ана́тема** в с. Демерджик, Ксантийско (БМСЮР, 78). — 25.

Анда́ците — склон с ливади, С 1 от Ен. Заемка от тур. andak 'ров, трап', в мн. ч. — 9.

Аптуло́лоско — нива, С под Гл. На бълг. почва от тур. РИ **Аптулаоолу+-ов -ски**. — 29.

А́рда дереси́ — така наричат р. Арда в мах. Зака на Шив. — 8, 68, 73.

А́рда диби́ — ниви край Арда в мах. Зака. От **Арда** и **диби́** като следлог в говора 'под' от тур. dip 'дъно, основа, долна част на нещо'. — 8,72.

Ардашлъ̀ — хвойнов храсталак до мах. **Те́рзилер** на Шив. Производно прил. от тур. ardiç, 'хвойна'. — 13, 66.

Ардашлъ̀к — каменак до мах. Шакирляр на БИ От тур. ardiç+ -lik 'място с хвойни'. — 13.

А́рда яна́ — ниви край р. Арда под мах. Зака. От тур. = 'Край Арда'. — 8, 72.

Арк алтъ̀ — местност до Шив. От тур. ark 'напоителен канал; вада' = 'Под вадата'. — 6, 72.

А́рму́т яна́ — полегати ниви и ливади, З до Гар. — От тур. armut 'круша' = 'До крушата'. — 17, 72.

арма́н: Топчи́. — 17.

Арталъ̀к — нива С под Пад, била на няколко души едновременно. Чрез акане от **орталъ̀к**, заето от тур. ortalık 'околност' срв. **Артало́кът, Арталъ̀ка, Артолъ̀к(а)** в Маданско (Христов 135), вж. **Орталъ̀к**. — 10, 47.

А́ръњкерменин ба̄че́ — нива на склон СЗ 0,3 от БИ. От тур. РИ, по Пр. — 35.

Аса́налоу барчи́ната — бърдо с храсти срещу Жъл. От тур. РИ **Хаса́ноолу**. На бълг. почва вероятно по типа на старите дат. форми, срв. в Маданско **Самунджу́кувну гради́ната** (Христов, 294).

Аса́нбашовци — старото име на с. Главник, с успор. форма **Аса́нбашалар**. — 40.

Аса́нбашалар — вж. горното. — 40.

Аса́нбашовски у́пър — пасище в склон, И 0,5 от Ен. По РИ **Асна́башовци** и **у́пор, у́пър,** изч. нариц., с което обикновено се означава 'отсрещен склон, отсрещна стръмнина', често срещано в Родопите, срв. в Маданско **У́порят, Упарън** (Христов, 316). — 29.

ати́к: Джами́.

Ахря́нско — гора и нива, И 1 от Диам. По Пр. от **ахря́нин** 'среднородопски помак' (БЕР, 1, 21), недостатъчно обяснено. — 33.

А́чиклък — празно, отворено място до мах. Зака на Шив. От тур. açıklik 'простор, яснота'. — 16, 66.

Аша̄къ бахче́ — 1) равни ниви край дере, И 1 от БИ; 2) ниви и ливади в мах. Зака на Шив. От тур. диал. aşākı<aşağıkı 'долен' = 'Долната градина'. — 16, 64, 71.

Ашакъ ба̄(х)ча́ — дворни места в Гар. — 16, 64, 71.

Ашакъ дюз — равнинка над **Дере́ ма̄ле́** на Диам. От тур. = 'Долната равнина'. — 16, 64, 71.

Ашакъ куру́ — гора край **Коджа́ дере́** под БИ. От тур. = 'Долната кория'. — 16, 59, 64, 70.

Ашакъ у́важик — равнинка край р. Оваджик, С 1 от Диам. От тур. = 'Долната равнина'. — 16, 64, 70.

А́ша́ мале́ — махала към Ср. От тур. aşağı mahalle 'Долната махала'. — 39, 64, 71.

Аша́ чайр — вж. **Челеби́ ери́**. — 16, 64, 71.

Ашкъ кору́ — гора, СИ 2 от БИ. — 16, 64, 71.

Ашламалъ̀к — местност до мах. **Чо́лаклар** на Шив. От диал. aşlamalık 'място с присадени, облагородени овощки', от тур. aşılama, aşlama 'присаждане, присад'. — 21.

Ба́бино бърдо — извлечено от регистъра на Диам. — 32.

байр: Бюк, Га́бер, Голя́м, Каза́н, Кара́, Куз, Че́стия, Яма́ч. Тур. bayır 'хълм'. — 9.

Ба́ирджик — стара дъбова гора над мах. **Дере́ ма̄ле́** на Диам. От тур. bayır, с наст. -cık = 'баирче, хълмче'. — 9, 65, 66.

Ба́йне бърца — стръмно бърдо, И над мах. **Дере́ ма̄ле́** на Диам, казват му и **Сла́мата,** свързват го с **Ба́бино бърдо**. Името е изоставено и почти забравено, припомнено чрез регистъра. Вероятно от **Ба́йново бърдо(?)**.

Байре́мовото — ливада и нивички до Горната махала на Мус. По тур. РИ **Байря́мов**. — 28.

Байря́м йери́ — място пред **Чата́л кире́з** на Диам, където се събирали

момите по време на празника байрям. От тур. вayram yeri 'място, където се право байрям'. — 25.
Балю́вце — успоредно име на мах. **Бо́йчува ре̂ка** на Пад, било по-старо от второто. От ЛИ. **Ба́льо, Ба́лю+-ов-це** от стб. =цѣхъ. — 40, 53.
Ба́люската воденѝца — воденичка край **Бо́йчува ре̂ка** в Пад. — 29.
Ба́люску — стръмен склон, С З от Жъл. — 29.
Ба́лък — 1) ливади, Ю 0,5 от БИ; 2) стръмна нива в средата на Диам. — От тур. bağ+-lık 'място с лозе'. — 13, 64, 65, 66.
Ба́рата—гора до **Мекерджѝята** на Иг. —1.
Ба́ргъ янѐ и **Баргъ̀н янѐ** — ниви, С от мах. **Алѝбаар ма̄лесѝ** на БИ. Вероятно от тур. bark 'семейство, дом, жилище', по-вероятно на тур. почва от **бару́га** и тур. **янѐ**. — 1, 72, 73.
Бару́га — студен извор, СИ от Диам, наричат го и **Чау́шева бару́га.** От **бару́га**, в говора малка трапчинка на изворче, където се събира водата'. Вж. още: **Молло́вата** — 2.
Бару́гите — изворчета над Горната махала на Мус. — 1.
Ба́рце — гористо бърдо, Ю от Пад. — 9, 44, 54.
барчѝна: Абдуло́вата, Брамчѝна, Ма́нгова, Мюмю́нходжува, То́дорова, То́дур, Хаса́нва. — 9.
Барчѝната — бърдо с ниви, С до Сед. Вж. още: **Аса́налоу.** — 9, 43.
Барчѝнка — рътлинка, С над Пад. — 9, 43, 54.
Барчѝнката — малко бърдо, С 0,5 над Пад. — 9,43.
Ба́рьне — стръмен склон с бърда, С 0,5 от Пад. Мн. ч., с. чл.-**не** от **ба́ра** = 'барите'. — 1, 46, 50.
Басама́к — склон с пътека за Ардино зад мах. **Шаба́нкелар** на БИ. От тур. basamak 'стъпало'. — 23.
ба̄ча́: Коджа́, Харманъ̀н.—От пер. baḥça, baḥçe 'градина'. — 17.
ба̄че́: Аръ̀нькерменин, Куз, Османъ̀н.—17.
ба̄чъ̀: Ходжанъ̀н. — 17.
ба̄чесѝ: Гра̄метле́р, Халилѝн. — 17.
Бахча́ — 1) ливада, И 0,5 от мах. **Ра́млар** на БИ; 2) ливада в Гар. Вж. още: **Ев, Ев алтъ̀, Йотекѝ, Окаркъ̀, Ченгене́.** — 17, 66.
Бахча́ дованлѝ ерѝ — ниви край р. **Дере̂ ма̄ле́** в Диам. От тур. = 'Мястото до градината на соколите'. — 17, 58, 68.
Бахча́ тарла́(съ) — нива в мах. **Кара́мисирлер** на Диам. От тур. = 'Градинската нива'. — 17, 69.
Бахча́ чайр — ливада до **Бахча́ тарла́** на Диам. От тур. = 'Градинската ливада'.
Ба̄хче́ — ливада, И 1 от мах. **Ра́млар** на БИ. — 17, 66.
бахче́: Ашакъ̀, Зейне́л, Окаркъ̀. — 17.
ба̄чесѝ: Алѝчобанъ̀н. — 17.
бахчесѝ: Бе́лькоўа, Сальола́р, Ша́кирлярън, Яманлар. — 17.
Бачѝще — полегат склон над **Праве́ц(а)** в Жъл. От изч. нариц. **бачѝще** 'кошара при мандра, мандра' (БЕР, I, 37), името е разпространено в Родопите, срв. **Бача́та, Бачища́** и след (Христов, 140). — 20.
Бедва го́ра — гора до **Йо́вица,** З 3 от Ст. От изч. ЛИ **Бе́до,** срв. **Бедеврь,** от ЛИ **Бедьо, Бе́дев рът** (Ковачев, Севлиевско, 139). — 28.
Бейлѝка — гориста чукара над р. Арда под Ст. Заемка от тур. beylik 'държавен', вероятно свързано със събирането на данък беглик през турско време. — 17.
Бекѝровци — махаличка от 3 къщи между Ст и Иг. — 40, 54.
Бе́кирчова лива́да — ливада, Ю, 6 от Пад. — 28.
Бе̂лата ху́ма — стръмен каменист склон, СИ 3 от Пас. — 12
Бе́лбеллер — махала на Ср. От тур. berber>belbel-ler 'Бръснарите'. — 46, 66.
Бе́лите ка́мене — скалисто бърдо към **Кире́з гедѝ** на Ст. — 12, 51.
Бе̂л ка́мень — скалисто бърдо, И 1 от Пад. — 12.
Бе́лкюа (Бе́лкуўа и Бе́лкуво) — горист склон и ниви до мах. **Ра́млар** на БИ. На тур. почва от бълг. **Бе́лково.** — 73.
Бе́лово(то) — ниви и ливади под Долната махала на Ст. — 28.
Бе̂лото ка́мене — скалиста рътлина с бели камъни, Ю от Гл. — 22.
Бе̂лото ка́менѝе — голо връхче с бели камъни, Ю 2 от Иг. — 12, 51.
Бе́лчово — нивичка в склон над Горната махала на Мус. — 28, 54.
Бе́лькоўа бахчесѝ — ниви и овощки, И 2 от БИ. На тур. почва = 'Градината Белково' или 'Белковата градина'. — 36, 68, 73.
Бе́лькоўа дересѝ — долчинка с малко вода, И от БИ. — 8, 68, 73.

Бенжи́ку — гора и ниви, З 2 от Пад. Прил. от Пр. **Бенжи́к(а)**, от тур. bencik 'бенчица'. — 28, 46.

Биляа́ кая́ — характерна скала по поречието на **Дере́ ма̄ле́** на Диам. На местна почва от тур. bileği 'точило; точилен камък' и kaya 'скала'. — 12, 69.

Виля́нанън те́пе (и тепе́) — връх над мах. Зака на Шив. На тур. почва от ЛИ **Биля́на** и тур. **тепе́** по типа на първи вид изафети, вместо **тепеси́** = 'Билянин връх', едва ли от тур. диал. bilân 'било на планина' (SDD, I, 206) поради необяснимо повторение на **-на-**. — 35, 73.

бла́то: Ҁойна́ркиното, Ҁу́цвото, Ҁъсвуту. — 1.

Бо́вица — ниви, И до мах. **Бо́йчува ря́ка** на Пад. По ЛИ **Бо́йо+-ов-ица** = Боевица. — 27, 46.

Бо́ево — гора и изоставени ниви край р. **Дере́ ма̄ле́** на Диам. — 27.

божа́к: Ери́ — от тур. bucak 'извит, крив кът'. — 9.

Бо́заджилар — махала от 15 къщи на Диам. Мн. ч. от тур. Пр bozaci 'бозаджия' = 'Бозаджиите'. — 40.

Бо́й йеръ̆ — валог, С от мах. Зака на Шив. На ту́р. почва от ЛИ **Бо́йо** и тур. yer 'място'. — 36, 68, 73.

Бо́йчува ре̄ка — река откъм вр. Алада край с. Падина и едноименна махала на селото, от съседните турци съобщена **Бо́чува дере́**. — 7, 40, 73.

Бори́ката — полегат склон, С от Пас. — 13, 54.

бору́н: Ҁара́ — от тур. burun 'нос, бърдо'. — 9.

Бо́чува дере́ — турски изговор на **Бо́йчува ре́ка** в Пад. — 7, 40, 73.

Боюклъ̆ ери́ — равнинка с ниви под мах. **Ҁара́мисирляр** на Диам. От тур. = 'Мястото на Боюклията'. — 34, 68.

Брамчи́на барчи́на — бърдо, С 2 от Ен, съобщено и **Браха́мчина барчи́на**. От **Ибрахи́мчина**, прил. от **Ибрахи́мица** 'жената на Ибрахим'.—31, 46.

Бузалъ̆к — 1) ниви, Ю 1 от Шив; 2) суходолие до **Бо́ево** на Диам; 3) склон, СЗ над Гар, „има трева бозалък, хубава за добитъка". От тур. диал. bozalık 'трева садина, Andropogon ischaemum'. Удълженото **а** в **Бу́за̄лък** дава основание името да се изведе от тур. bozağılık 'пасище', както е обяснено от Дуриданов (Първомайско, 59), вж. и **бозалъ̆к** (БЕР, I, 63). — 13.

Бу́за̄лък — ниви, Ю 1 от мах. **Хо́джо̄лар** на Шив. — 13, 59, 65, 66.

Бука́лву(ту) — нива до Ен. По изч. РИ **Бука́лов**, срв. в Маданско **Бука́лска гради́на** (Христов, 147). — 28, 45.

Бука́н — нивичка в склон до **Меша́та** на Гл. С чл. **-ан** от **бук.** — 13, 50.

Бу́ковото — пасище и храсти, З 1,5 от Ен, имало букова гора. По РИ **Бу́ков**. — 28.

Бу́коолу — ниви под Пад, СИ от Диам. По РИ **Бу́ков** и теур. oğlu = 'Буковото' — 26, 66.

бунаръ̆: Алиола́р, Й́мамлар, Ҁъзълджи́к, Ма̄ле́, Осма́нефендилер, Ра́мларън, То́пчулар, Хаса́нкуллар, Чайр. — 6.

Буна́р яна́ — кладенец в З част от мах. **Й́мамлар** на БИ. От тур. диал bunar 'кладенец' = 'До кладенеца'. — Вж. още с **буна́р: А́к, Ҁепи́р, Ста́йков, Су́к** (2), **Соу́к буна́р яна́, Якъ̆м.** — 6, 72.

бурнарларъ̆: Мезарлъ̆к. — 6.

буру́н: Узу́н — вж. **бору́н.** — 9.

Бу́чище — гора и ниви, З 0,5 от Ен. От **бук+-ище.** — 13.

Бъдаклар — ниви, ЮЗ 1 от мах. **Ча́лаплар** на БИ. По Пр. мн. ч. от тур. bidik 'нисък и пълен'. — 26, 60, 66.

Бъдакларън чешмеси́ — равнина с чешмичка до **Бъдаклар** на БИ. От тур. = 'Чешмата на Бъдците'. — 7, 60, 67.

Бъна́р алтъ̆ — стръмнина под обора на Диам. От тур. диал. binar: pinar 'кладенец' = 'Под кладенеца'. — 6, 63, 72.

бърдо: Ба́бино. — 9.

бърца: Ба́йне, Го́ло(то), Те́нку. — 9.

Бърце — малко бърдо над р. **Дере́ ма̄ле́** на Диам. Вж. още: **Го́ло, Го́рно, Дльъ̆го, Сре́дно.** — 9.

Бърцето — 1) продълговато бърдо, където е Горната махала на Мус; 2) бърдо, И под Горната махала на Ст. — 9.

Бърчи́на — махала от 5—6 къщи в центъра на Диам. — 39, 43.

Бърчи́ната — хълм в С част на Мус с едноименна махаличка от няколко къщи. — 39, 43, 54.

Бюк — гора над мах. **Чо́лаклар** на Шив. От тур. диал. bűk 'плодородна земя край река или в остров; влажна нива или градина; храсталаци край дерета' и др. (SDD, I, 237). в говора изчез. като нариц. — 17, 66.

Бюю́к байр — гора, ЮЗ 1 от Шив. От тур. büyük 'голям' и bayır 'хълм'. — 11, 70.

Бю́ке — гора и ниви, СИ 3 от Пас. Член. от **бю́к**, изч. нариц. от тур. bük (вж. по-горе). — 17, 48.
Бюю́к та̄ла́(съ) — нива в **Аша́ ма̄ле́** на Ср. От тур. = 'Голямата нива'. — 11, 70.
Бял и́звор — село в Кърджалийски окръг (Ардинска околия), общински център. Ново име, превод на **А́к буна́р.**
Бял ка́мень — скалисто връхче, С над Гор. махала на Мус. — 12, 42.
Бя́лково — връхче между БИ и Диам. — 28, 42.
Бя́лово — горичка и изоставени ниви в горната част на висок стръмен склон, И 0,3 от Диам. — 28.
Бя́ло ка́мене — варовит склон, Ю 1 от Ен. — 12, 51.
Бя́лчево — хълм до Ст, от **Мо́мчово** го дели долче. — 28, 42.

Ва́па — 1) полегата стръмнина над **Ра́здол** на Шив; 2) равнинка с ниви и една яма под училището в Диам, наричат я и **Ла́па**. Не можах да установя дали двете имена се отнасят за една местност. Самите местни хора не знаят дали е **Ва́па** или **Ла́па**, но, както изглежда, двете се употребяват за една местност и са с неясни значения. Тъй като и двете думи имат (или по-скоро са имали) приблизително едно и също значение 'вдлъбнато място, котловина' и 'ниско място', трябва да предполагаме от там и смесването им. От изч. нариц. **въпа** от стб. **вѫпа, въпа**, разпространено в Родопите като МИ, срв. в Маданско **Вѐпа, Вѐпата, Во̀пата** (Христов, 157—158), също **вопа** 'вдлъбнато място, котловина; местно име (Кабасанов, Момчиловци, 71), вж. и обясненията в БЕР, I, 118. — 9, 44, 73.
ва́рба: **Ди́ва**. — 13.
Ва́рбата — нивичка до **Меша́та** в Гл. — 13, 44, 49.
Ва́рла лива́да — стръмнина, И под Сед. — 10, 44.
Ва́рла осо́йка — стръмен склон до мах. **Я́манлар** на Диам, от БИ съобщено **Ва́рла со́йка**, вж. тук **Со́йка** в Диам. — 10, 44, 64, 73.
Ва́рла усо́йка — връх с отвесен склон, С над Ен. — 10, 44, 55.
Варто́л — стръмнина с ливади и чешма над **Со́ук су**, З 2 от Гар. От изч. нариц. **върто́л** с неясно значение, вероятно 'нещо обиколено **„овъртяното“**', срв. **Въртол** в Маданско (Христов, 159), вж. и БЕР, I, 212, при **въртя́**. — 10, 66, 73.
Варто́ль — неравни ниви, И до Долната махала на Ст. — 10, 43, 48.
Ве́ллерин е́вбаши — нивичка, С над мах. Зака на Шив От тур. Velilerin ev başı 'Над къщата на Велиевци'. — 35, 62, 67.
Вери́звица — нива и два извора, С 2 от Пас. От тур. ЛИ **Вери́з+-ев-ица**. — 27, 46, 56.
Ве́терница — 1) връх, Ю 2 от Гл; 2) висок открит за ветровете връх, З 3 от Пад. — 16, 56.
Ве́терницата — връх над Ен. — 16, 56.
вир: **Ха́тин**. — 1.
Висаларъ̀н чешмесе́ — чешма в мах. **Шаба́нкелар** на БИ, наричат я и **Кьо́рерлер чешмеси́** — от тур. = 'Чешмата на Вейсалови'. — 7,62, 67.
Виса́лкълар янъ̀ — стръмнина с ниви и ливади и една стара къща, СЗ 0,5 от мах. **Шаба́нкелар** на БИ. От тур. = 'До Вейсалкехайови(те)'. — 64, 72.
во́да: **Соле́ната, Студе́ната**. — 1.
воден́ица: **Ба́люската, Ста́рата, Хаса́налоската**. — 22.
Водени́цата — воденичка до **Мо́мчово** на Ст, нарича се и **Мо́мчово-Водени́цата**. Вж. още: **Вър водени́цата**. —22.
Водени́чката — изчезнала воденичка край р. Арда под Ст. — 22.
врис: **Го́рен, Кору́цкия, Но́вия**. — 6.
врись: **Голю́м, Кючу́каметвять, Еста́новския, Муста́башоския, Мустафо́вия, Осма́нефеньдюски, Терзи́цкия, Узу́новския, Че́чуския**. — 6.
Ври́се — кладенче в Ст. Стара заемка от гр. *βρύσις* 'извор, чешма', тук член., м. р. ед. ч. — 6, 48.
Ври́се(те) — два кладенеца, С до Иг. Мн. ч., член. от **врис**. — 48, 53.
Ври́ската пади́на — падина с малко вода от **Равно́** на Пад. Прил. от **врис**. —38.
ври́сче: **Доду́швуту, Зиля́новското, Му́тькуту, Па́ловското**. — 6.
ври́ся: **Два́та**. — 6.
Ври́шчето — склон с кладенче, Ю от Гл. Умал. от **врис**. — 6, 47.
Вълка́нца — рекичка от **Студе́нца**, край Жъл, в р. **О́ваджик**. От ЛИ **Вълка́н+-ица**. — 7, 27, 46, 56.
Върба́нско — билце в Иг. — 30.
Вър водени́цата — стръмни бърда, Ю 2 от Иг. С предл. **вър** в говора 'над, върху'. — 15, 55.
Върто́к — стръмен склон с храсти и ниви край р. **Дере́ ма̄ле́** на Диам,

където водата „се върти". От диал. **върто́к** 'водовъртеж'. — 2.

Върто́ля — 1) малко гористо връхче, З 3 от Ен; 2) гора, 3, 5 от ИГ; 3) високо полегато пасище, ЮИ 2, 5 от Пас. Член. от **върто́л(ь)**. вж. **Варто́л**. — 10, 43.

Върха́тско — гола стръмнина, СИ 0,5 от Мус. От изч. ЛИ **Върха́т**, срв. в Маданско **Варха́тьву** (Христов, 153). — 30.

Вя́търница — високо бърдо над мах. **Дере́ ма̄ле́** на Диам, където постоянно духат ветрове. — 16, 56.

Га́бер — 1) склон с габрови храсти, ЮЗ 2 от Ен; 2) гора и ниви, СИ от Диам. — 13.

Га́бера — 1) неравен склон с ниви, И 3 от Пад; 2) пасище и ниви в Ст. — 13.

Га́бер байр — гора до **Га́бер** в Диам. На тур. почва от **га́бер** и тур. bayır. — 13, 69, 73.

Га́берето — склон с габрови храсти, З до Гл. Събир. форма, член. от **га́бер**. — 13, 51.

Га́бъкче — ниви, Ю 1 от Шив. Умал. от тур. gabak: kabak 'тиква' + -ça, с преглас на **а** в **е** под бълг. влияние. — 17, 59, 63.

Гажалън чаиръ — нива и ливада до **А́к буна́р** на БИ. От **гажа́л** 'турчин', на тур. почва = 'Гажаловата ливада', срв. в Маданско **Гажа́лските гради́ни** (Христов, 160), вж. БЕР, I, 223 и Младенов, БТР, I, 410. — 33, 67.

Гарама́дите — каменаци между Пас и Мус. От **гарма́да, гарама́да, грама́да** чрез **-ар-** по **-ър-** с родопско пълногласие. — 24, 47.

Гарама́дниците — струпани камъни „гарамади" между Мус и Пас. От **гарама́да<грама́да+-ен-ица**. — 24, 47.

Гара́ тепе́ — връх, ЮИ срещу мах. Зака на Шив. От тур. gara: kara 'черен'= 'Черния връх'. — 10, 63.

Га́рване — малко селце, мах. към община Бял извор, разположено в силно пресечена висока местност, С 3—4 от селото. — 39, 51, 73.

Га́рванов ка́мень — отвесна скала, ЮИ от Пас. — 14.

Ге́деки — връх, С 2 от Шив .От тур. gedik 'цепнатина, пукнатина', в говора 'проход'. Крайното **и** поради силно мекия изговор на **к** — 9, 65.

еди́: Каре́з, Меза́р, Мезарлък. — 9.

Геди́к сою́ — кладенец в Шив. От тур. gedik suyu 'Водата на прохода'. — 8, 68.

Герги́лско дере́ — река от **Свети́лет**, край Ен, източник на Оваджик, в Жъл го наричат **Я́новско дере́**, турците — **Герги́ль дере́**, което се сочи и за старото име на селцето. По ЛИ **Герги́л**. — 7, 73.

Герги́ль дере́ — вж. горното. — 7, 40, 69, 73.

Гере́лско — гора, С 2 от Иг. По изч. РИ **Гере́лски**, прегласена форма от **Гаре́лски**, а то чрез акане от **Горе́лски**, както ФИ **Горе́лови** в Смолян. — 30, 45.

Гере́не — горната част на склон, Ю срещу Ен. Член. от **гере́н**, заето от тур. geren 'напукана, суха почва'. — 12, 48.

Гечи́те — високо неравно бърдо, И 2, 5 от Пас. Член. от **гечи́т**, заето от тур. geçit 'брод, проход'. — 23, 48.

Гиди́ка — седловина между **Оси́ката** и **Моги́лата** на Ен. Заето от тур., в говора 'проход, седловина', вж. тук **Ге́дики**. — 9, 45, 48.

Гизе́львата гради́на — нивичка на **Гизе́леви** под Дол. мах. на Мус. — 28, 47, 55.

Главни́к — малко село, Ю 4—5 от БИ. Ново име на **Аса́нбашовци**, у турците **Аса́нбашаллар**.

Глибо́ка пади́на — дол с вода от **Свети́лет**, край Пад, в р. Оваджик. — 12, 47.

Глибо́ката пади́на — дол с вода, З 2 от Иг, в р. Арда. — 12, 47.

Говеда́рника — 1) стръмен склон, СИ от Мус; 2) ниви и ливади край р. Арда под Ст. — 19.

Голе́мен ка́мень — голяма скала, З 3 от Пас. — 11, 50.

Голе́ми лива́ди — ливади, Ю до Пас. — 11.

Го́ло бърце — бърдо към **Кире́з геди́** на Ст. — 10.

Го́ло(то) бърца — бърдо, З 5 от Жъл. — 10.

Голю́м врись — врис, чешма под Долната мах. на Мус. — 47, 48.

Голя́ма го́ра — нива, Ю 1 от Пад. — 11, 42, 49.

Голя́ма ни́ва — 1) било на гористо бърдо, ЮИ 2 от Пас; 2) гора около 100 дк, сега изсечена, З от Сед. — 11.

Голя́мата го́ра — вж. **Горъта** . Ст. — 11.

Голя́мата чу́ка — връх над **Кире́з геди́** на Ст. — 11.

Голя́ма чу́ка — горист връх, З 4,5 от Иг. — 11.

Голя́м байр — 1) стръмен горист склон, СИ от Диам; 2) горист склон, И 4 от Пад. — 11.

Голя́мия и́звор — два извора до **Би́львите пади́ни** на Ен. — 2, 42.

Го́ра — горист склон срещу Диам. Вж. още: **Айва́зова, Бе́два, Голя́ма, Голя́мата, Ма́лката**. — 13.

Го́ран Праве́ц — горната част на **Праве́ц(а)** в Жъл. — 15, 47.

Го́рен врис — врис в Ст. — 3.

Го́рен У́ваджик — голяма равнина над р. Оваджик под Диам. — 15.

Горми́тница — склон с ниви и ливади над **Ана́тема** в Диам. Прил. от **горм**<**гром** 'гръм' = **громи́т**+-**ен**-**ица**. — 16, 47, 56.

Го́рна гради́на — нива над **Гради́ната** на Мус. — 15.

Го́рна За́сека — вж. **За́сека** в Гл. — 15.

Го́рна махала́ — махала с около 20 семейства в горната част на Ст. — 39.

Го́рната махала́ — махала в Сед. — 39.

Го́рната гради́на — нива в горната част на Иг. — 15.

Го́рната чу́ка — връхче над **Чу́ката** между Мус и Пас. — 15.

Го́рна усо́йка — горната част на **Усо́йката** в Иг. — 15.

Го́рни лива́ди — гора и ливади над р. Арда под Ст. — 15, 55.

Го́рните лъки — ниви, Ю З от Пас. — 15.

Го́рно Бе́лчево — склон до **Бе́лчево** на Ст. — 15, 28.

Го́рно бърце — гора в горната част на бърдо, З 1 Иг. — 15.

Го́рно гро́бе — селско гробище в горната част на Пад. — 15, 24, 51.

Го́рно Кроя́чево — местност до **Курба́нище** над Ст. — 15, 28, 55.

Горно метли́ще — гора над **Ме́тла** на Диам. — 15, 51.

Го́рно ни́вище — ниви над **До́лно ни́вище** на Жъл. — 15, 51.

Го́рно Пе́тру — вж. **Пе́тру(ту)** в Гл. — 15, 28.

Го́рното гро́бе — селското гробище под Ст. 15, 24.

Го́рня гради́на — нива край Пад. — 15, 47.

Го́рна усо́йка — сенчест склон до **Дере́ мāле́** на Диам. — 15, 47.

Горъ́та — 1) склон с храсти над Долната мах. на Мус; 2) голяма гора край р. Арда, И под Ст, дели се на **Голя́мата** и **Ма́лката го́ра**. — 13, 49, 53.

гради́на: А́йшина, Али́йвата, Гизе́львата, Го́рна, Го́рната, Го́рня, Де́ле́лювска, До́лната, До́лна, Ќьо́ската, Отвъ́нна. — 17.

Гради́ната — стръмна нива, Ю под Долната мах. на Мус, наричат я и **Али́йвата гради́на**. — 17.

гради́ни: Осма́нвите. — 17.

Гради́ните — ниви край Гл. — 17.

Гради́ньте — ниви в Ст. — 17, 46.

Гради́ще — 1) височина, ЮЗ 1 от Ен; 2) било на високо бърдо, З 4 от Иг. — 24, 51.

Грāметле́р ба́чеси́ — равнина, където сега е болницата в БИ. От тур. = 'Градината на Қараахметовци'. — 36, 63, 68.

Гребени́ъ — връхче на ниско бърдо, З 2 от Пас. — 9, 49.

Гро́бан — склон между Гар и Сед, гроб няма. С чл. **-ан** от гроб. — 23, 50, 54.

гро́бе: Го́рно, Го́рното, До́лну, Ка́урското, Се́лското, Ту́рското. — 23.

Гро́бето — 1) селското гробище в Жъл; 2) гробище между Мус и Пас. 23, 51.

гро́бие: Ста́рите. — 23, 51.

Гро́бковето — селското гробище на Ст. Умал. форма, мн. ч. от **гроб**. срв. **Гро́бковете** в Маданско (Христов, 172). — 23, 51, 53.

Гро́бчинките-Пади́ната — падина, З 4 от Иг, има 5 нови гроба. Двойно име, първото умал. мн. ч. от **гроб**, срв. в Маданско **Гро́бчинките** (Христов, 172). — 9, 23, 53, 57.

Гру́дево, (и Гру́дьву) — пасище и ниви между Пас и Ст. — 28.

Гурта́ (и Гуртъ̀) — каменак в **Ска́лата** на Пас. От **гора́та, горъ́тъ**. — 13, 45, 46, 49, 53.

Гьо́ля — равнинка, З 2,5 от Жъл, събирала вода. — 1.

Гю́брелик — гора, И от Диам. От тур. gübrelik 'торище, бунище'. — 19, 49, 65, 66.

Гю́льоолу дирме́н — стара воденица край **Дере́ мāле́** до Диам. От тур. = 'Гюльовата воденица'. — 22, 37, 69.

Гюне́й — 1) южни склонове на няколко места около БИ и СР; 2) слънчев скон до **Дере́ мāле́** на Диам. Вин. форма от тур. ğün 'слънце', обособено като самостоятелен израз по елиптичен път в значение 'слънчево място или склон; място на припек'. — 16.

Гю́ргели́к — рътлина, Ю З от Пад, имало габрови храсти. От тур. gürgenlik 'място с габрови храсти'. — 13, 49, 66.

Гю́ргенлик — нива, З 0,5 от Шив. — 13.
Гю́рънън тепе́ (и Гю́релерин тепе́) — хълм, 0,3 над мах. **Ймамлар** на БИ. На тур. почва от ЛИ **Гю́ро (и** РИ **Гю́рови)** в съчет. с тур. **тепе́** = '**Гюровото тепе́, Тепето на Гю́ровци**'. — 35, 67, 73.

даа — тур. 'планина': в **Улу́да**. — 9.
Да́бка — връх, С 2 от Шив. На тур. почва от **Дъба́ка>Даба́ка>Да́бъка** (по тур. удар.), с изпадане на **ъ**. — 13, 44, 66, 73.
Да́бово — смесена гора и ниви, Ю 1 от Пад, „мешелик е било". Прил. от дъб. — 13, 44.
Дал дол чешмене́ яна́ — дол с голяма чешма, СЗ 0,5 от БИ. На тур. почва от dal „клон' ,**дол** и род. пад. от çeşme 'чешма' — çeşmene<çeşmenın yanı = 'Чешмата до разклонения дол'. — 68, 73.
Да́мбашъ — каменисто върхче с храсти, С 0,8 от БИ. От тур. dambaşı 'над обора'. — 19, 72.
Дам яна́ — местност в мах. **Мо́лламетлер** на Ср. От тур. = 'До обора'. -- 19, 72.
Да́нчоўа — стръмнина с дъбова гора З 2 от мах. **Ча́лаплар** на БИ. На тур. почва от **Да́нчово**. — 73.
Да́нчоуа дере́ — дере до **Да́нчоўа** на БИ. На тур почва = 'Данчовото дере'. — 69, 73.
Да́утлар — чешма, СЗ 0,5 от БИ, чува се и **Да́ватлар**, казват ѝ още **Да́утлар чешме́** — от тур. РИ = 'Давутовци'. — 26, 65.
Да́утлар чешме́ — вж. горното. — 7, 69.
Да́утлар чешмени́(н) янъ̀ — ниви и ливади до **Да́утлар** на БИ. — 6, 7, 72.
Двата ври́ся — две кладенчета, И 1,5 от Мус. — 6, 55.
Де́делер — горичка до **Льога́** на Диам. Мн. ч. от тур. dede 'дядо' = 'Дядовци(те)'. — 32.
Дѐдоското — ливади и ниви до Ст. 32.
Деле́люовска гради́на — нива в Иг. От тур. РИ **Деле́люв<Дели́алиюв<Дели́алиев**. — 29, 46.
Деле́миньово — гора, И 1 от Пад. От тур. РИ **Дели́еминов**. — 28, 46.
Деми́рово — гора, С 1 от Иг. — 28.
Дере́ бою́ — така наричат самото крайречие на р. **Дере́ мāле́** в Диам. От тур. диал. dere boyu 'по протежение на дерето'. — 1, 72.
дере́: Азма́н, Азманла́р, Бо́чува, Герги́лско (и Гергѝль), Да́нчоўа, Дру́мската, Ќичу́кускуту, Ќоджа́, Коруджа́, Мāле́, Пи́ровската, Узу́нова, Я́новско. — 1.
Де́релик — равнина с къщи и градини, ЮЗ 0,3 до мах. **Ча́лаплар** на БИ. От тур. dere-lik 'място с дерета'. — 1, 65, 66.
Дере́ мāле́ — дере и махала от 25 къщи на Диам. По-рядко дерето наричат **Дере́ мāле́ дереси́.** От тур. = 'Махленското дере'. — 1, 38, 64, 69.
Дере́ мāле́ дереси́ — вж. горното. — 1, 8, 68.
Дере́н пъндъклъ̀ — горе до мах. **Ча́лаплар** на БИ. На местна почва от тур. derin findıklık 'дълбок лещак'. — 13, 70.
дереси́: А́кбунар, А́рда, Бе́лькоўа, Дере́, мāле́, Ени́ мāле́, У́ваджик. — 1.
дересъ̀: Ќилсе́, Хюме́т йер. — 1.
Дере́ ямáч — гол хълм, И срещу Шив. От тур. = 'Хълмът до дерето'. — 1, 69.
Дере́ яна́ — дол, СИ до Шив. — 1,72.
дери́чка: Три́нкуската. — 1.
Дерме́н дюзю́ — равнина край р. Оваджик, З от **Джам мāле́** на Диам. От тур. değirmen düzü 'воденичината равнина'. — 22, 68.
Дерме́н яна́ — ниви до **Дирме́н дюзю́** на Диам. От тур. = 'До воденицата'. — 22, 72.
дермени́: Челеби́. — 22.
деря́: Дима́нската, Има́мвата, Ќавгали́цката, Ќисьо́ската. — 1.
Джа́жвата лива́да — ливада в **Осо́йка(та)** на Гл. По изч. ЛИ **Джа́жо,** срв. **Джа́жов рът** по РИ **Джа́джовци** (Заимов, Пирдоп, 153). — 28, 46.
Джаманъ̀н янънда́ мезарлъ̀к — гробище до джамията на Диам. От тур. = 'Гробището до джамията'. —24, 25,67.
Джамати́к мāле́ — така наричат още **Джами́ ати́к** в БИ. От араб. = 'Махалата на (до) старата джамия'. — 39, 70.
Джами́ алтъ̀ — ниви край джамията в Диам. От араб. — тур. = 'До джамията'. — 25, 58, 72.
Джами́ ати́к — сочи се за по-старо име на **Джам мāле́** на БИ. От араб. cami atîk 'старата джамия'. — 39, 70.
Джами́ джади́т — сочи се за старо име на Ср. От араб. cami cedit 'новата джамия'. — 39, 70.
Джа́млалъка — гора над **Дола́** в Ст. Вероятно на местна почва от тур. çamlik, с озвучаване на **ч** в **дж** и неясно повторение на **-ла-**. — 13, 49.

Джам мāлé — 1) махала от 30 къщи до джамията на БИ, централната махала на селото, наричат я още **Джамú атúк и Джаматúк мāлé**; 2) махала от 30 къщи, където е селската джамия в Диам. От араб. -тур. cami mahalle 'Джамийската махала'. — 39, 62, 69.

Джамъ мезарлък — няколко гроба в двора на джамията на БИ. От тур.-араб. cami mezarlik 'Джамийското гробище'. — 24, 25, 58, 69.

джевизú: в **Мéмечеклер джевизú хем чаиръ**.

Джéвизлик — ливади с черешови и орехови дървета в мах. Зака на Шив. От тур. cevizlik 'орешак'.—13, 65,66.

Джéмиленин евйънъ — склон, И 1 от мах. **Рáмлар** на БИ. От тур. = 'До къщата на Джамила'. — 35, 65, 67.

Джúн гугý — пещера в **Анáтема** на Диам. От араб.-тур. cin и guguk 'дяволска кукувица; кукувица дух'. — 25, 69.

Джовáновска дерé — дол с вода от **Равнó** край Пад, в р. Оваджик, наричат го и **Амáтьвица**. По изч. ЛИ **Джовáн<Ивáн**. — 7, 52.

Диамáндово — село на общ. Бял извор Ново име на **Хюсемлер**.

Дúва вáрба — малка местност, Ю 2 от Гл. — 13, 49.

Димáнската дерѝ — дол с вода от **Димáнско**, в р. Оваджик при мах. **Жéден** на Пад. — 8.

Димáнско — гора и ниви, З 3 от Пад. По изч. **ЛИ Димáн**. — 30.

Дӣмéн бáши — ниви, ЮЗ 0,5 от мах. **Хóджōлар** на Шив. От тур. = 'Над воденицата' — 22, 72.

Дӣмéн дюзю — равнина, И 1 от Диам. Както **Дермéн дюзю** . — 22, 68.

Димéн ян — горист склон, З 3 от БИ. От тур.= 'До воденицата'. — 22, 72.

Дӣмéн янъ — равнинка със стара воденичка край реката на БИ. — 22, 72.

Димúтруву — стръмен склон с гора до Ст. — 28.

Дúнкя — равнинка край р. Оваджик, И под Сед, „**прáвили са барéт** 'барут'". От тур диал. dink 'уред за изчукване на зърното' (SDD, I, 422), в говора 'барутчийница, работилница за барут'. — 22.

Дúнкян (Дúнкь ян и **Дúнкена)** — склон над рекичка, З 4 от БИ. От тур. = 'До барутчийницата'. — 22, 62, 72.

дирмéн: Гюльоолу, Йенú. — 22.

Длéги ливáди — ливади край р. Оваджик, И 2 от Жъл. — 11, 42.

Длегó — продълговато бърдо, ЮЗ от Сед. — 11, 47, 49, 54.

Длегó-Падúната — голяма падина с вода от **Длегó** на Сед, в р. Оваджик. — 9, 11, 47, 49, 57.

Дльъго бърце — гора, С 1 от Иг. — 11, 47.

Додýшвуту врúсче — изворче край р. Арда, И 3 от Иг. По изч. РИ **Додушев**, от Пр **дудýш**, срв. в Банско **дýде, дýдке, дýденце** 'гальовно обръщение към дете', свързано с **дýнда** 'дебело дете' (БЕР, I, 442).—7.

дол: **Мýсеският, Мýсюския** и в **Дáл дол чешменé яна́**. — 9.

Долá — голям дол с вода от **Кирéз гедú** над Ст, в р. Арда. — 9.

Дóлан Правéц — долната част на **Правéц(а)** в Жъл. — 15, 47.

Дóлна градúна — ниви до мах. Звегор на Пад. — 15.

Дóлна Зáсека — долната част на **Зáсека** в Гл. — 15.

Дóлна махалá — 1) махала с около 15 семейства на Ст; 2) махала на Мус. — 39.

Дóлната махалá — махала на Сед. —39.

Дóлната градúна — 1) ниви в Иг; 2) ниви под Долната махала на Мус. —15.

Дóлната люва́да — ливада в долната част на Иг. — 15, 47.

Дóлната ря́ка — равни ниви край р. Оваджик под Жъл. — 3, 49.

Дóлна усóйка — долната част на **Усóйката** в Иг. — 15.

Дóлно Крáчково — долната част на **Крáчково** в Ст. — 15, 28, 55.

Дóлно нúвище — ниви до **Терзúцката махалá** на Жъл. — 15, 51.

Дóлну Пéтру — вж. **Пéтру(ту)** в Гл. — 15, 28, 46.

Дóлну грóбе — гробището на мах. **Бóйчува рêка** в Пад. — 15, 24, 51.

Дóраркасъ — стръмнина над **Карá тепé**, И от Гар. От тур. диал. doru 'най-високото място на връх или дърво' и др.(SDD, I, 114), в говора 'връхче, мотилка' = 'Оттатък връхчето'. — 9, 62, 72.

Дормýш чинé — нива до мах. **Чáлаплар** на Шив. Името може да се изтълкува като жителско (със събирателно значение) от типа на маданските МИ **Елúчинето, Ливáчине, Прéслопчине,** както в македонските говори (Христов, 63, 113), и ще бъде **Дормýшчине** със значение 'Дормушевци', преосмислено чрез по-ясното тур. çene 'челюст'. = 'Дормушева челюст', което също е вероятно, а **Дормýш<Дурмýш.**

дорусý: **Сърт**. — 9.

Друм — връх с ниви и ливади, З 4 от Пас. — 23.

Дру́м(ът) — склон до **Пре́вала, Ю** 1 от Пад, имало стар път, който свързвал този край с Беломорието през Ксанти. — 23, 49.

Дру́мското гро́бе — гробище край **Дру́мската дере́** на Пад. — 38.

Дру́мската дере́ — дол с вода от **Ве̂терница** край **Дру́м(ът)** на Пад, в р. Оваджик. — 8, 52.

Дрънку́чуската пади́на — суха падина, СИ под Сед. По РИ **Дрънку́чев+-ски**, от Пр **Дрънку́ч<Дрънку́ш**, вж. следващото. — 29.

Дрънку́ш — полегат склон, СИ под Сед, **„има дрънку́шки "** в говора 'шипки', което може да бъде контаминация от **дръм** 'дребен храсталак' (БЕР, I, 436) и **трън(ка)** с наст.**-уш**. — 13.

Дуванджи́ ери́ — ниви под **Джам ма̄ле́** на Диам. От тур. Doğanci yeri, 'Соколарово място'. — 36, 59, 68.

дуванли: в Бахча́ дуванли́ ери́.

ду́пка: Меме́новската, Терзи́цката. — 9.

Ду́пките — 1) пресечена камениста местност с ями до Ст; 2) хлътнатина с ниви и ливади, С 1 от Ен; 3) работни места зад Горната мах. на Мус, **„има дупки и бару́шки "**; 4) стръмнина край Арда, ЮЗ от Пас. — 9.

Ду́с тарла́ — 1) равнина с ниви, И от Шив; 2) така наричат още **Бюю́к та̄ла́** в Ср. От тур. düz tarla 'равна нива'. — 10, 70.

Дъба́ка — 1) голина, ЮЗ от Сед; 2) склон Ю в Ен. — 13, 42.

дюз: Ашакъ, Укаркъ — от тур. düz 'равнина, поляна; равен'. — 9.

Дю́зенлик 1) равнина, сега застроена, към **Джам ма̄ле́** на БИ и игрище; 2) равнина в Диам. От тур. düzenlik 'равнина'. — 9.

Дю́зет — равна ливада **„сложно място "**, СЗ 0,5 от Пад. Член. от **дюз**, заето от тур. = 'равнина'. — 9.

Дю́зете — равни ливади сред Пад. Мн. ч., член. от **дюз**. — 9, 53.

Дюзю́ — равнинка, И 1 от БИ. Чрез елипса от притежателната форма на тур. düz. Вж. още: **Дерме́н дюзю́, Ди́ме́н дюзю́, Улу́к дюзю́**. — 9, 66.

Дюкя́н арда́ — така наричат още **Хан** в БИ. От араб. dukkân 'дюкян, магазин' и диал. arda 'зад'. — 22, 72.

Дюрби́ново — ниви и ливади над р. Оваджик, СИ от Диам. По изч. РИ **Дюрби́нов,** вероятно чрез лабиализация и метатеза от **Добри́нов**. — 28.

дюрусу́: Чайрия́н. — Както **дорусу́**. — 9.

Дюс келя́м — извор със студена вода, ЮИ от мах. Зака на Шив. От тур. düz и keleme 'запусната нива' (SDD, II, 868), срв. в Гърбище и Търносливка, Ардинско **Дю́скелям** и **Дю́скелемня́** (по мои наблюдения). — 10, 19, 70.

Дюс талла́ — равна нива, Ю под мах. Зака на Шив От тур. düz tarla 'равна нива'. — 10, 70.

Дюс та̄рла́ — нива в **Аша́ ма̄ле́** на Ср. — 10, 70.

Дюсь — голяма равнина към р. Арда, З от Гар. — 9.

Ев алтъ — среща се често за места край къщите в БИ и Диам. От тур. ev altı 'под къщата'. — 23, 72.

Ев алтъ бахча́ — градини на няколко места около къщите в Диам. — От тур. = 'Градината под къщата'.—67.

Е́в бахча́ — градини на няколко места около къщите на Диам. От тур. ev, bahça 'Градината накъщата'. —23, 69.

е́в баши́: Ве́ллерин.

е́в йънъ: Дже́миленин.

Еле́зьво — гора над Иг. От тур. ЛИ **Еле́з**. — 28, 46.

Елехчи́ку — склон на бърдо до **Бейли́ка,** И под Ст. Прил. **Елехчи́ково** от Пр **Елехчи́к(а)**, а то във връзка с **елехча́**, на тур. почва от **елшица**, срв. старото име на с. Старцево, Маданско — **Елехча́**. — 28, 46.

е́мишли: Си́гурун — от тур. yemişlik 'овощна градина'. — 21.

Е́мешликь — 1) овощна градина, Ю 1 от мах. **Ра́млер** на БИ; 2) овощна градина над мах. **Мо́лла̄метлер** на Ср. — 21, 61.

Еми́н ери́ — местност в Ср. От тур. = 'Мястото на Емин'. — 36, 61.

Ене́ч тарла́ — ниви на няколко места в Диам. От тур диал. = 'Нивата на деренцето', за **ене́ч** вж. **Алиола́р енеджи́**. Вж. още: **Коджа́**. — 1, 69.

Е́ньовче — село с 80 къщи към общ. Бял извор, сега минен обект на МОК „Горубсо" — Мадан. За старо име се сочи **Герги́ль дере́** по името на реката, която го пресича, наречена в Жъл. **Я́новско дере́**.

Ердже́п тарла́ — склон с дъбова гора, С от мах. Зака на Шив. По СелИ на съседното село **Ер(е)джек,** Ардинско. — 38, 69.

Ери́ божа́к (и буджа́к) — ливади край **Кри́ва ря́ка,** И 2 от Ен. От тур.

eğri, igri bucak 'крив, извит кът'. — 10, 70.

ери́: Бахча́ дованли́, Боюклъ́, Дуванджи́, Еми́н, Ефе́ндилер, Кьо́шк, Кюлджи́, Мезарлъ́, Оюн, Хаджиеми́н, Хюме́ш, Челеби́, Ченгене́, Яма́ч — от тур. yer 'място'. вж. **йер**. — 9.

Ески́ мезарлък — старо гробище до **Джам мāле́** на БИ. От тур. eski mezarlik 'старо гробище'. — 24, 70.

Ефе́ндевско — ниви край р. **Дере́ мāле́** на Диам. — 29.

Ефе́ндилер — две къщи до мах. **Ра́млер** на БИ. — 40

Ефе́ндилер ери́ — нивите около **Ефе́ндилер** в БИ. — 36, 68.

Ефе́ньдюскуту — ниви край р. Оваджик, С 1 от Пад. — 29.

Зата́рско (и **Злата́рско**) — ниви до **Дру́м (ът)**, Ю 1 от Пад. — 30.

Зве́гор (у населението **Зе́гур**) — махала на Пад. Ново име на **Хаджи́це**, дадено по неизвестни причини.

Зейне́л бахче́ — градинка до мах. **Шаба́нкелар** на БИ. — 37, 69.

Зиля́новското ври́сче — връхче, С 3 от Пас. По изч. ЛИ **Зиля́н** или РИ **Зиля́нов+-ски**. — 7.

Зу́мбур — дълги ниви, Ю 2 от Пад, обясняват го чрез **узу́мбур** (?), понеже нивите били дълги. От стб. **ЗѪБРЪ** 'зубър, див бик', вероятно чрез арумънско посредничество, срв. рум. zîmbru 'див бик', вж. **зу́бър** в БЕР, 656. — 14.

Же́ден — махала на Пад. — Ново име на **Кади́це.**

Жи́вото бла́то — мочурище към **Присо́йка** на Иг. — 2.

Жълту́ша — село в общ. Бял извор. Ново име на **Саръ́к (Сър́ък)** у турците от съседните села — **Саръкъз**, дадено във връзка с легендата за „Жълтото момиче", което организирало съпротива против нашествието на османските турци и било убито на върха **Сари́к** над селото, след което се явявала нощем сянката му.

Ибръмпаслар — махала на Ср. От тур. РИ Jbrampaşalar 'Ибрямпашовци' — 40, 63.

Игли́ка — селце в общ. Бял извор, на границата с турските села от Ардинско и селата от Смолянска околия. Сега има само 25 души в 5 къщи. Ново име на **Али́ка** (вж.).

Игу́пскуту — нивичка до Горната мах. на Мус. Прил. от **игу́птин**<**егу́итин** с преглас от **агу́птин** в говора 'циганин ковач'. — 33, 45.

и́звор: Бял, Голя́м. — 1.

И́звора — извор, ЮЗ 1 от ЕН. — 1.

Има́мвата деря́ — дере от **Има́мвото** на Пад, в р. Оваджик. — 7.

Има́мвото — стръмнина и ниви, С 0,5 от Пад. — 28, 54.

И́мамлар — махала от 9 къщи, И на БИ. По тур. РИ, Пр от араб. imam 'мохамедански духовник, иманин'. — 40,65.

И́мамлар бунаръ́ — кладенец до **И́мамлар чешмесъ́** на БИ. От тур. = 'Кладенецът на Имамци'. — 7, 65, 68.,

И́мамлар чешмесъ́ — чешма под пътя зад **Джам мāле́** на БИ. От тур. 'Чешмата на Имамци'. — 7, 68.

Има́моското — равни ливади край р. Арда под Ст. — 29.

Име́рвата коли́ба — нива и стара колиба, С над Горната мах. на Мус. От тур. ЛИ **Име́р**<Ömer. — 28, 47.

И́нгината лива́да — пасище и дъбова горичка под Долната мах. на Мус. Прил. от **и́нге, и́нгя**, заето в говора от тур. yenge 'жената на брата'. 32.

И́нджелик — млада гора до **Къшлак** на Диам. От тур. диал. incelik 'млада, гора; гора с тънки високи дървета'. — —14, 66.

За́йва — извито билце зад Долната махала на Ст, в говора **за́ив** 'завой', обикновено на река. Стара дума за **завой**. — 10, 49.

За́йквица — ниви край р. Арда под Ст. По РИ **За́йков+-ица.**—27,46,56.

За́ка — махала към Шив. Неясно. — 41.

За́ка йолу́ — път от с. Търносливка (Ардинско), за мах. Зака.—23, 38, 68.

Зангу́рвото — склон над Горната мах. на Мус. По РИ **Зангу́ров**, Пр от тур. диал. zangir 'скитник, странник, бездомник; глупав' (SDD, III, 1566), срв. **Зангу́рва лива́да** в близкото с. Боровина, Маданско (Христов, 196). — 28.

За́сека — 1) равно било и склона, ЮИ срещу Гл, дели се на **Го́рна** и **До́лна За́сека**; 2) връхче до **Кире́з геди́** над Ст. От изч. нариц. **за́сека** 'място, където се засичат две реки', срв. **За́секата** (Христов, 196).—9, 49.

За́сяка — ъгъл, където се събират **Гергийл дере́** и безименен дол над р. Оваджик, И от Диам. — 9, 42.

Йнжеликя — хълм, И 2, 5 от Пас. Член. от **йнжелик**. — 13, 41.

Иниклик — нива край деренце, 3 от Шив. От тур. ineklik 'обор (за крави), краварник'. — 19, 59, 66.

Исенкуску — ниви до **Преслуп** на Пад. От ЛИ **Исенко** или РИ **Исенков**, умал. на бълг. почва от тур. ЛИ **Исеин, Юсеин**. — 29.

Исеновата колиба — гора, 3 3,5 от Жъл. — 28.

Исенькьовото — ниви и ливади, И 1 от Пас. — 28.

Йсмаилоллар — махаличка към Шив. — 40, 65.

Йсмаилджикляр — гора и ниви над мах. **Хаджилер** на Ср. По тур. РИ = 'Исмаилчовци'. — 26, 65.

Ишлик алтъ — горичка, И от мах. **Ходжолар** на Шив. От тур. yeşillik 'място с изобилна растителност; зеленчук'. — 13, 59, 61, 72.

йенеджъ: Чорал. — вж. **Алиолар енеджи**. — 1.

Йени дирмен — нова воденица до **Ак бунар** на БИ. От тур. yeni değirmen 'нова воденица'.

Йени йер — ниви, Ю до мах. **Ходжолар** на Шив. От тур. = 'Новото място'. — 17, 70.

Йени мāле — 1) едно от старите имена на Ср; 2) така наричат още мах. **Салилер** в Диам. От тур. = 'Новата махала'. — 39, 70.

Йени мāле дереси — така наричат някои дола, край който е разположено с. Срънско (**Йени мāле**). — 8, 68.

йер: Йени, Хюмет йер дересъ. Вж. **ери**. — 9.

йере: Алев, Пари. — 9.

йери: Байрям, Уюн, Чатаклъ. — 9.

йеръ: Бой. — 9.

Йовица — горист връх над Ст. От изч. ЛИ **Йов(о)**, с топон. наст. **-ица-**. — 27, 56.

Йол алтъ — нива и две кладенчета, ЮЗ от БИ. От тур. yol 'път' = 'До пътя'. — 23, 72.

Йол башъ — кръстопът в Диам. От тур. = 'Над пътя'. — 23, 72.

йолу: Акпънар, Зака, Тикенник, Чандър. — 23.

Йотеки бахча — тютюневи ниви, 3 0,2 до Диам. От тур. öteki bahça 'Другата градина'. — 15, 71.

Йотеки кокур — голяма местност срещу училището в Диам. — Хибридно име = 'Другият кокор (габров храсталак)'. — 15, 71, 73.

Кабал янъ — равнинка с хубава „каба" почва и склон над нея, 3 3 от мах. **Чалаплар** на БИ, където р. Оваджик се влива в Арда, изговарят го и **Кабаал янъ** и се опитват да го обяснят чрез **„каба алан"**, както е записано в регистъра, от тур. kaba 'груб, дебел; необработен' alan 'поляна сред гора' и **янъ**. — 9, 72.

Кабъта — нива по склона на **Дола**, 3 срещу Мус, **„здраво място, яко"**. Заето от тур., член. — 12, 53.

Кавак — стръмни ниви, И 1 от Пад. От тур. kavak 'топола'. — 13.

Каваклар — местност над **Шарапчеир** на БИ От тур. = 'Кавациte'. — 13.

Каваклар янъ — местност между БИ и Сед. — 13, 72.

Каваклъците — полегат склон над р. Оваджик, И под Сед. Мн. ч. от **каваклък**, заето от тур. kavaklık 'място с тополи'. — 13.

Каваклъците-Падината — малка суха падина, СИ над Сед. — 9, 13, 57.

Кавак яна — местност до **Каваклар** на БИ. — 13, 72.

Каваците — нива, С 1 от Пад. — 13.

Кавгалерь — равнина на било, С 1 от Пад, **„ставало е морабе"**. На местна тур. почва, мн. ч. от kavga 'спор, караница, бой, битка' или по РИ от Пр = 'Кавгалиите', макар че трябваше да очакваме **Кавгалар**, поради което името може да се обясни чрез kavgalı yeri 'спорно място'. Подобни имена се срещат и другаде, срв. в Маданско **Кавгаджик, Кавгалия, Кавгалията**, обяснени чрез 'спорно място' (Христов, 204). — 26.

Кавгалицката деря — дол с вода откъм **Кавгалерь** на Пад, край **Черква(та)** на Диам, в р. Оваджик. — 8.

Кадице — старото име на мах. Жеден на Пад, у турците **Кадълар. По РИ**, Пр от араб. kadi 'мохамедански съдия, кадия'. — 40, 53.

Кадицко — гора и ниви, Ю 5 от Пад. — 30.

Кадълар — така наричат турците мах. **Кадице** на Пад. — 40.

Казалицко — извор, начало на дере, Ю 2 от Пад. По РИ, Пр от тур. kazalı 'опасен', срв. **Казалицко** в съседните мах. Айвазови колиби и Кундево, Маданско (Христов, 205). — 30, 49.

Казан байр — стръмнина над р. Арда до мах. Зака на Шив. От тур. kazan 'котел' и bayır 'бърдо; хълм'. — 10, 69.

Казълвуту — ниви в Иг. По РИ, Пр от тур. kızıl 'червен, ален'. — 28, 46, 60.

Ќа́инлък — борова гора, СЗ от БИ. От тур. kayınlık 'място с брези, брезак'. — 13, 66.
кайнъ (кайнък): Коджа́. — 1.
Ќайнарджа́та — извор над **Ври́ската пади́на** на Пад, наричат го и **Ќа́рагачкят и́звор** — заето от тур. kaynarca 'извор', член. — 1.
Ќа́йрак — 1) тютюневи ниви, И 1,5 от мах. **Ра́млар** на БИ; 2) стръмнина с храсти и ливади, Ю 2 от мах. **Ча́лаплар** на БИ; 3) склон на **Ќара́ байр** в БИ; 4) местност между два дола, С от Шив. От тур. kayrak 'хлъзгаво място'. — 12, 66.
Ќайра́к сою́ — кладенец в **Ќа́йрак** на Шив. От тур. = 'Водата на кайряка'. — 2, 60, 68.
Ќайря́ка — 1) склон със слаба каменистa почва, Ю 2 от Пад; 2) ливада до **Курба́нище** на Ст, „лошо", неплодородно място. Заето от тур., в говора 'каменисто, неплодородно място'.—12.
Ќайря́чек — камениста голина с редки храсти, Ю 2,5 от Гл. Умал. с **-чек** от **кайря́к**. – 12, 53.
Ќа́ле канлъ́р — ниви между **Ќа́саплар** и **Ибръмпаслар** на Ср. От араб. kale 'крепост' и мн. ч. от kan 'кръв' = 'Кървите на калето' (?). — 18.
Ќале́вище — равнинка, с 1 къща на **Ќале́вискi** под Горната мах. на Мус. От **кал**, мн. ч. **ка́леве**, както **ври́севе**, срв. **Ври́севете** в Маданско (Христов, 156)+**-ище**. — 2.
Ќалени́ка — склон с гора и ниви, ЮЗ 0,8 от Мус. Член. от **калени́к** 'дърво клен'. — 13.
Ќали́нско — гора, З 3 от Иг. От изч. ЛИ **Ќали́н**+**-ски**. — 30.
Ќали́ну — гол сипей, Ю 2 от Гл. Контрахирана форма чрез редукция от **Ќали́ново**. –28, 46.
Ќалчища́рско — зелесена площ, З срещу Долната махала на Мус. По Пр **Ќалчища́ря** 'който прави кълчища' +**-ски**. — 30.
Ќаляни́ката — местност край р. Арда, СИ 3 от Пас. Както **Ќалени́ка**, тук ж. р., член.– 13.
Ќаля́та — височина, С 1 от Пад., „**кале** било на **войници за морабе**". Член. ед. ч., ж. р. от **каля́<кале́**, заето от араб. kale 'крепост'. — 24, 52.
ка́мене: Бе́лите, Бе́лото, Бя́ло. — 12.
ка́менйе: Бе́лото. – 12.
Ќа́менето — скалиста стръмнина над Горната мах. на Мус. — 12, 51.
Ќа́меница — 1) каменист склон, СЗ под Гл; 2) стръмен каменист склон над р. Оваджик, И от Жъл, наричат го и **Ќа́меньвица**; 3) равна нива, З до Сед. — От **ка́мен(ь)** с топон. наст. **-ица**. — 12, 56.
камень: Бе̂л, Бял, Га́рванов, Голе́мен, Ќеркене́зов, Ќу́чкин, Ля́стовичиния, Масу́ркве, Ома́ров, Поби́тйе, Ра́вен, Син, Сле́пия, Чукнести́л(ен). — 12.
ка́мьънь: Ли́леков. — 12.
Ќа́ндерско — гора, Ю 6 от Пад. По РИ, както **Ќа́ндерска махала́, Ќа́ндерев дол** в съседната мах. Айвазови колиби, Маданско (Христов, 209). — 30.
Ќа́ндрюска ре̂ка — така наричат в Пад **Ќа́ндерев дол** на мах. Айвазови колиби, Маданско. Казват ѝ още **Тве̂нна ря́ка**. — 7.
Ќантону́н яна́ — местност край ъгловата станция на въжената линия на минното предприятие от Мадан за Кърджали, З от Шив. На тур. почва = 'До кантона'. — 23, 73.
Ќапрала́нску — гора, З 4,5 от Иг. По РИ. — 30.
Ќара́алийво — ниви и ливади над Ст. По РИ **Ќара́алиев**. — 28.
Ќара́асаново — нива, Ю 4 от Пад. По РИ **Ќара́асанов**, — 28.
Ќара́ахметюскуну — нива под Долната мах. на Мус. По тур. ЛИ **Ќара́ахмет +-ов-ски**, член. с **-но** за ср. р. — 29, 50.
Ќара́ а̄ч — храсталак до **Ќепи́р тарла́** на Диам, където има дърво **кара́ а̄ч.** От тур. karaağaç 'бряст'. — 13, 64.
Ќара́ байр — 1) така наричат още **Ќара́ тепе́** в Гар; 2) стръмно бърдо, СЗ над мах. **И́мамлар** на БИ. От тур. kara bayır 'черен хълм'. — 10, 70.
Ќара́ бору́н — местност с голяма гора в миналото до **Кире́з геди́** на Ст. От тур. kara burun 'черно бърдо'. — 10, 60, 70.
Ќа́рагач — стръмен склон, С 1 от Пад, имало дърво **ка́рагач.** Както **Ќара́ а̄ч**. — 13, 64.
Ќа́рагачкят и́звор — така наричат още **Ќайнарджа́та** в Пад. — 4, 49.
Ќарагьо́з тарла́ — ниви и ливади до Шив. От тур. Пр karagöz 'черноок' = 'Карагьозовата нива'. — 37, 69.
Ќаражо́во — равнинка, З 1,5 от Жъл.— 28.
Ќаражо́вото — нива под Долната махала на Мус. — 28.
Ќараибрямово — извлечено от регистъра на Диам, от информаторите не е потвърдено освен като РИ **Ќара́ Ибрямла́р**. — 28.

Ка̧ра́ ка́ш — нива в мах. **Бе́лбеллер** на Ср. От тур. kara kaş 'черна вежда, човек с черни вежди', вероятно поради прилика на местността, срв. **Ка̧ш, Ка̧́шет** в Маданско (Христов, 214). — 10, 70.

Ка̧ра́ кору́ — гора край мах. Зака на Шив. От тур. kara koru 'черна горичка'. — 10, 70.

Ка̧ра́леското — склон с храсти, З под Гл. По тур. РИ **Ка̧ра́алиев** + **-ски**. — 29, 46.

Ка̧ра́мисирево — извлечено от регистъра на с. Диамандово. От информаторите не е потвърдено, вместо него казват **Ка̧ра́мисирляр**. — 28.

Ка̧ра̀мисирляр (и Ка̧ра́мисирлер) — махала от 12 къщи под мах. **Я̆манлар** в И част на Диам. На тур. почва от **Ка̧ра́мисирци**. — 26.

Ка̧ра́мисирьву — склон с ниви, И под Гл. — 28, 46.

Ка̧ра́моллово — ниви до **Свети́лет** на Пад. — 28.

Ка̧ранди́лца — скалист склон с нивички, З 2 от Жъл. По РИ (?) с топон. наст. **-ица**. — 27, 46.

Ка̧ра́османско — нивичка до **Ка̧ражо́во** на Жъл. — 30.

Ка̧ра́сановци — хълмче, З до Гл, има две къщи на **Ка̧ра́асановци**. — 40, 46, 54.

Ка̧ра́ тепе́ — 1) висока гола ретлина до Шив; 2) гол връх, И над Гар, наричат го и **Ка̧ра́ байр**. От тур. kara tepe 'черен връх'.

Ка̧ра́ тепе́ аркасъ̌ — местност до **Ка̧ра́ тепе́** на Шив. От тур. = 'Зад черния връх'. — 10, 72.

Ка̧рашък каба́ ала́н — ниви до **Ка̧ба́л янъ̌** на БИ. От тур. karaşik 'смесен' = 'Смесената, общата необработена поляна'. — 60, 70.

Ка̧рка́м — нива под **Свети́лет**, Ю 5 от Пад, **„сигур са стригали овце"**. От тур. kırkım 'стрижба'. — 19, 44.

Ка̧рми́лото — стръмнина над Горната махала на Мус, „там са кърмили овцете". От **кърми́ло** в говора 'място, където се поставя сол или храна за добитъка', стб. **Кръмило**, срв. **Ка̧рмила́** в Маданско (Христов, 213). — 19, 43.

Ка̧ро́во — ниви с две къщи на **Ка̧ро́вци**, С до Горната мах. на Мус. — 28.

Ка̧ро́у — гора, З 2 от Иг. — 28.

Ка̧́сапларр — махала към Ср. По тур. РИ от kasap 'месар' = 'Касапите, Касапци(те)'. — 40, 65, 66.

Ка̧слъ̌ка — бърдо между два дола, З 1 от Ен, има стара разрушена къща. Вероятно по прилика от тур. kas 'слабини' (устно от Е. Боев), с -lik за място, член. на бълг. почва. — 10.

Ка̧сти́лово — гора и ниви в Жъл, в регистъра на БИ записано **Ка̧стилува**. По изч. ЛИ **Ка̧сти́л** вероятно чрез акане от **Ко̀сти́л**, от **Ко̧ста**+**-ил**. — 28.

Ка̧съ̌ чайр — ливада до Шив. От тур. kısa 'къс' = 'Късата ливада'. — 11, 60, 70.

Ка̧трана́рско — горист склон до Жъл. — 30.

Ка̧тър съртъ̌ — стръмен склон под мах. **Яма́ч** на Гар, има пътека до р. Арда. От тур. katir sirti 'Катърския хребет'. — 19, 68.

Ка̧́урски пожа́р — малък склон над **Ка̧ранди́лца** в Жъл. Заето от тур. диал. ka(v)ur араб. gâvur 'безверник, немюсюлманин, християнин'. — 33.

Ка̧́урското гро́бе — стръмно билце, И до Горната махала на Мус, има гробове, оградени с плочести камъни. — 24, 33, 51.

Ка̧шла́ алтъ̌ — ниви до р. Оваджик под Диам. От тур. kişla 'кошара' = 'До кошарата'. — 19, 60, 72.

Ка̧шла́ арка́ — ниви под р. Оваджик на Диам. От тур. = 'Зад къшлата, кошарата'. — 19, 60, 72.

Ка̧я́ баши́ — бърдо, З от БИ. От тур. kaya 'скала' = 'Над скалата'. — 12, 72.

кая́: Биляа́, Ко̧ва́н. — 12.

каялъ̌к: Осма́н. — 12.

Ке̧йо́во — ниви, З 3 от Пад. Чрез контракция от **Ке̧хайо́во**. — 28, 46.

Ке̧лемне́та — ливада в Ст. Заето от тур. keleme 'запустяла нива' (SDD, II, 886), с епентетично н<л, както е в съседната ардинска топонимия, срв. **Ке̧́лемле** (Г. Прахово), **Ке̧лемле̂** (Синчец), **Ке̧лемля́** (Китница), все от Ардинско. — 19, 47.

Ке̧лемне̂(те) — нива на склон, СЗ 0,5 от Пад. Мн. ч., член. — 19, 47.

Ке̧на́нву — склон с ниви, И под Гл. По изч. РИ **Ке̧на́нев**, срв. **Ке̧ня́нево** в Маданско (Христов, 216). — 28, 45.

Ке̧́перлик — равнинка с ниви и ливади, Ю 2 от мах. **Че́лаплар** на БИ. От тур. kepir 'лепкава, безплодна почва; каменист сипей' (SDD, II, 879)+ -lik. — 12, 58.

Ке́пир — ниви с лепкава почва между БИ и Диам. — 12, 65.
Кепи́р буна́р — нива до мах. **Ча́лаплар** на БИ. — 2, 69.
Кепи́ре — 1) нива с мазна, хумусна почва в Иг; 2) ливада между двете махали на Мус. Член. от тур. заемка **кепи́р**. — 12, 49.
Кепи́р тарла́ — нива с лепкава почва, З от Диам. — 12, 72.
Керкене́зов ка́мень — камък в **Спи́лата** на Пас. Прил. от **керкене́з**, заето от тур. kerkenez 'вид ястреб'. — 14.
Ке́шевско́ — извлечено от регистъра на Диам, от информаторите съобщено **Ке́шеллер**. По РИ. — 29.
Ке́шелво — гора, И 2 от Пад, свързват го с фамилията **Ке́шовци** от съседното село Диам. — 28, 49.
Ке́шеллер — махала от 20 къщи в центъра на Диам (в регистъра **Кешевско**), наричат я още **Кеше́ ма̄леси́**. — 40, 49.
Кеше́ ма̄леси́ — така наричат още мах. **Ке́шеллер** в Диам. От тур. пер. köşe 'ъгъл, уединено място'. — 39.
Кили́се (и **Килсе́**) — хълм, И над Шив. От тур. kilise 'църква', заето от гр. ἐκκλησία. — 25, 62, 73.
Килса́лта — склон на гърба на **Кили́се**, има кладенец. — 25, 62, 72, 73.
Килсе́ дересѣ — дере, Ю под Шив. От тур. = 'Църковен дол'. — 8, 62, 68, 73.
Ки́рвица — ниви, С 1 от Пад. — 27, 46, 56.
Ки́ревица — хубава земя, сега блок на ТКЗС, И 5 от Диам. — 27, 56.
кире́з: Аджи́, Чата́л — от тур. kirez, kiraz 'череша'. — 21.
Кире́з геди́ — гористо било със седловина, З 5 от Иг. От тур. kirez и gedik 'черешов проход'. — 21, 69.
Ки́резлик — 1) градини и ниви с къщи в **У́сталара ма̄леси́** на БИ, имало череши; 2) ливади с орехи и череши, СЗ от мах. Зака на Шив. От тур. kirezlik 'място с череши'. — 21, 58.
Кирсе́ тарла́ — 1) ниви до мах. **Кълъчлар** на Ср; 2) местност до мах. **Чо́лаклар** на Шив. От тур. = 'Черковната нива'. — 25, 63, 69, 73.
Кисьо́ската деря́ — дере от **Кисьо́ското** на Пад, събира се с **Дима́нската деря́**, в р. Оваджик. — 7.
Кисьо́ското — ниви, З 2 от Пад. — 29.
Кичу́квото — гора и ниви край р. Арда под Пас. — 28.
Кичу́кускуту дере́ — дере от **По́пвица, Би́львите падѝни** на с. Оградна, Маданско, край Гл, в **Кри́ва ря́ка**. — 7.
Кова́н кая́ — скала над мах. **Са́рарлер** на БИ. От тур. kovan 'кошер' и kaya 'скала'. — 10, 69.
Ко́джаасан — ливади с извор, И над мах. Зака. По тур. ЛИ. — 7.
Коджа́ ба̄ча́ — извлечено от регистъра на БИ, не можаха да го локализират. От тур koca bahça 'Голямата градина' — 11, 70.
Коджа́бекирлер — гора и ниви към Сед, ЮЗ от БИ. По тур. РИ. — 26.
Коджа́ дере́ — 1) дол с вода откъм с. Търносливка, Ардинско, край мах. Зака на Шив, в р. Арда; 2) така наричат още **Коруджа́ дере́** в БИ. От тур. koca dere 'голям дол'. — 2, 70.
Коджа́ ене́ч — по-голяма рекичка от **Алиола́р енеджи́** на БИ. — 2, 70.
Коджа́ кайнѣ (и кайнък) — местност с извор, ЮЗ 2 от Шив. От тур. koca kaynak 'Големият извор'. — 2, 70.
койду́к: Чешме́.
Койна́ркиното бла́то — мочурище, З 3 от Пас. — 7.
Ко́кор — габрови храсти по билото до **Сари́к** на Жъл, в говора **ко́кор** 'габров храст', разпространено в Маданско, срв. **Ко́кора** (Христов, 221). — 13
Ко́кора — каменак с малко ниви до училището в Диам. — 13.
Ко́корът — стръмнина над **Дола́** срещу Горната мах. на Мус, **„имало ко́кор — ниски га́бере"**. — 13.
Ко́кур — 1) няколко каменисти места в землището на БИ; 2) склон с храсти, З 5 от Жъл. Вж. още: **Йотеки́ ко́кур**. — 13, 66, 73.
Ко́кур(а) — каменисто бърдо с рядка гора и габрови храсти, Ю 0,5 от Пад. — 13.
Ко́кура — склон с храсти до **Моги́лата** в Ен. — 13.
коли́ба: Име́рвата, Исе́новата, Хажи́йвата, Чилинги́рвата. — 23.
коли́би: Моло́вите, Ста́ри(те), Ста́рите, Узу́нови. — 23.
Ко́нали ме́шели — дъбова гора над **Дере́ ма̄ле́** на Диам. Преведено от **Ко́налиев мешелик**, както е в регистъра на Диам. — 37, 69.
Кори́ята — склон с гора и ниви между БИ и Диам. — 13.
Кору́ — 1) залесен склон, З над Шив; 2) ниви в подножието на **Пут**, ЮЗ 4 от БИ; 3) горист склон срещу **Кори́ята** на Диам. От тур. koru 'малка гора, лъг; кория'. — Вж. още: **Айша́й, Ашакѣ, Кара́, Кючу́к,**

Чаушу́м, Чоло́н, Хюмети́н, Яма́ч. — 13, 66.

Кору́ алтъ̀ — гора и ливади до **Олу́к чешме́** на БИ. — 13, 72.

Коруджа́ дере́ — дол от с. Светулка, Ардинско, слива се с **А́кбунар дереси́** при разклона за селото, наричат го и **Коджа́ дере́**, което име е по-популярно, но първото било по-правилно (истинското), понеже водата в дола пресъхвала често, наричали го **коджа́** уж за по-лесно (?). — 2, 70.

Кору́ тарласъ̀ — извлечено от регистъра на БИ, не можаха да го локализират, предполагат, че е край **Коджа́ (Коруджа́) дере́**. От тур. = 'Нивата на корията'. — 68.

Кору́ яна́ — както горното. От тур. = 'До корията'. — 13, 72.

Кору́цкия врис — кладенче над Жъл. По изч. РИ **Кору́ков,** срв. **Кору́цкото** в Маданско (Христов, 224). — 7.

Ко́своно — ниви, Ю 3 от Пад. — 28.

Ко́сово — равнинка до р. Оваджик, под Жъл. — 28.

Ко́теща кълка — гора, С 2 от Иг. — 10, 53.

Ко́туска — изворче и ниви край него, ЮЗ 2 от БИ. — Неясно. — 41.

Ко́чанлък — ниви, Ю 1 до мах. **Ра́млар** на БИ. От тур. koçan 'кочан, гулия' +-lik. — 13, 66.

Кочанлъ̀ка — гора и ниви, С 2 от Иг. — 13.

Кра́става чу́ка — голо каменисто връхче по билото над Горната махала на Мус, **„защото е лошо мястото, каменаци"**. — 10.

Краставо́л — стръмнина с храсталаци над Горната махала на Мус, **„пара́тько, ло́шо мя́сто, кра́ставо"** — от прил. **кра́став,** с наст. **-ол.** — 10.

Кра́чково — ливада в средата на Ст, дели се на **Го́рно** и **До́лно Кра́чково**. По изч. ЛИ **Кра́чко** или РИ **Кра́чков.** — 28.

Кри́ва ре̂ка — криволичеща рекичка и ливада, Ю 6 от Пад. — 2.

Кроя́чево: Го́рно. — 28.

Кри́вата чуря́ша — полегат склон, С под Гл. — 10, 47.

Кру́ша — храсталак, Ю 6 от Пад, имало круша. — 21.

Кру́шката — гора и нивички до **Курба́нище** над Ст. — 21.

Кру́шките — 1) ниви и ливади, И под Сед; 2) ниви и ливади до Ст. — 21.

Кру́шките-Пади́ната — малка суха падина, СИ над Сед. — 9, 21, 57.

Кръсти́ло — връх на бърдо, И под Сед. — От **кръст +-ило,** вероятно стар изчезнал оброк. — 25.

Кръсу́ра — каменист склон, Ю 1 от Иг. От изч. нариц. в говора **кръсу́ра< клису́ра,** срв. **Крису́ла** в Маданско (Христов, 226). — 9,47.

Куби́лото (и **Куби́лоно)** — склон с ливади, С над Горната махала на Мус. — 19, 45, 50.

Ку́залтъ — сенчести склонове на няколко места в БИ, изговаря се и **Ку́за̄лтъ.** От тур. kuz altı 'под усойната', в говора 'усойно място'. — 16, 72.

Ку́з байр — връх, С от Диам. От тур. kuz bayır 'усоен хълм'. — 16, 70.

Куз ба̄че́ — тютюневи ниви, И до БИ. От тур. = 'Усойната градина'. — 16, 64, 70.

Ку́зман — склон, Ю под мах. Зака на Шив. Вероятно по изчезнал оброк „Св. Кузман". — 25, 26, 73.

Ку́знята — пасище и извор, С 1 от Иг. От **ку́зня** в говора 'ковачница', разпространено в Родопите, срв. **Ку́знище** и други в Маданско (Христов, 227). — 22.

куйрйе́: Са́нчовото. — 13.

Куйря́та — каменист склон с малко ниви, ЮИ от Пас. Член. от **куйря́< куря́<курия́.** — 13.

Ку́куле — връхче, бърдо с ниви и горичка под Пас. Член. ед. ч. от **ку́кул(ь)** 'чукара', срв. **Ку́колет** в Маданско (Христов, 228). — 9, 48.

Кули́бата — гора и ниви, Ю 2 от Гл, имало колиба. — 23, 45.

Куля́н чешмеси́ — чешма, ЮЗ 4 от мах. **Ча́лаплар** на БИ. От тур. kule yanı çeşmesi 'Чешмата до кулата'. — 8, 68.

Ку́лята — бърдо, Ю 7 от Пад. Член. от **ку́ля,** в говора обикновено **ку́л(ьл)е, ку́л(ьл)я,** заето от тур. и се свързва със стари военни наблюдателни кули, **срв. Ку́льлета, Ку́льлята** в Маданско (Христов, 228). — 24.

Ку́млук — ниви, И до мах. **Ра́млар** на БИ. От тур. kumluk 'песъчливо място'. — 12, 66.

Ку́ньдюското — местност в склон, ЮЗ срещу Гл, било купено от с. Кундево, Маданско. — 29.

Купа́ту ля́ще — стръмен сипей до Сед, имало много лески, Страдат. прич. от гл. **копа́я** и събир. от **ля́ска** 'леска', срв. **Ля́щето** в Маданско (Христов, 242). — 17.

Ку́пени лива́ди — широка лъка, ЮИ 2 от Ен, била купена от съседните села.

Ку́пеньте лива́ди — ливади, Ю 3 от Гл. — 46.

Курба́нище — 1) така наричат мястото, където е селското гробище (мезарлъка) в Диам; 2) връх по билото над **Ка́урското гро́бе** на Мус; 3) бърдо над Ст. Заето от араб. kurban 'жертва, жертвоприношение' +**-ище** и се свързва с места, където в миналото мохамеданите правили курбан. Обикновено тези места са в близост до стари християнски оброчища или гробища, срв. **Курба́нище** и след в Маданско (Христов, 229). — 25, 54.

Курба́нището — 1) продълговата равнина на било, З 3 от Иг; 2) полегата равнинка на било до **Моги́лата**, СЗ 1 от Пас. — 24.

Курба́нка — склон на **Свети́лет** в Пад, някога там ставал селският събор и правили курбан. Вероятно едно с **Курба́нка** на Айвазови колиби, Маданско (Христов, 229). — 25, 56.

Курба́н мезарлъ̀к — мезарлък (гробище) над джамията в Диам. От тур.-араб. = 'Курбанското гробище'. — 24, 25, 69.

курие́: Усвата. — Вж. **кору́**. — 13.

Курие́та — голяма гора в склон над Ст. Член. от **кури́я**. — 13, 49.

Кури́туну — неравен склон с падини и ребра, Ю край Сед. Член. с **-но** за ср. р. от **кори́то**. — 10, 50.

Кури́ята — стръмен горист склон, С над Мус. — 13, 49, 53.

Ку́ртовичино — ниви в Иг, а в съседното Ст. има **Ку́ртови**. Прил. от **Ку́ртовица** 'жената на **Ку́рто(в)**'. — 31.

Ку́рт ма̄ле́ — махала към БИ. От тур. kurt mahalle 'вълча махала', но може да се допусне, че е от по-старо 'Куртова махала' или 'Куртовска махала', което ни подсказват следващите две имена от съседните села Седларци и Главник. — 39, 64.

Ку́ртовската лива́да — ливада, ЮИ в Сед. — 29.

Ку́ртору — ниви и ливади, Ю 1 от Гл. — 28.

Ку́рьовата усо́йка — стръмен склон, И 2 от Иг. По изч. РИ **Ку́рьов**. — 28.

Куря́на — голям стръмен склон, И 1 от Сед. С чл. **-на** за ж. р. от **куря́** < **кури́я**. — 13, 50.

Куря́та — 1) горист склон, Ю над Ен; 2) ритлина, И 1 от Иг. — 13.

Ку́цовото бла́то — мочурище, З 3 от Пас. По изч. РИ **Ку́цов**. — 7.

Кучанлъ́к – горичка и малко ниви, Ю 2 от Гл, „**има бял кочан**", вж. **Кочанлъ́к**, — 13.

Ку́чкин ка́мень — гора, С 2 от Иг. — 14, 48.

Куша́рята — храсталак и ниви, ЮЗ от Сед. — 19, 48.

Ку́шлевица — ниви край р. Оводжик, ЮЗ от Диам. По изч. РИ **Ку́шлев** с топон. наст. **-ица**. — 27, 56.

Къзълджи́к бунаръ̀ (и **Казалджи́к бунаръ̀**) — кладенец в мах. **Шаба́нкелар** на БИ От тур. kızılcık bunarı 'дрянков кладенец'. — 4, 60, 68.

Къзълджи́к янъ̀ — местност до **Къзълджи́к бунаръ̀**. От тур. = 'До дрянката'. — 13, 72.

кълка: Ко́теща.

Ка́лката — каменист склон, З 3 от Пас. По прилика на **кълка** 'бедро' срв. **Ка́лката** в Маданско (Христов, 231). — 10.

Ка́лъч — ниви, С до мах. Зака на Шив. От тур. kılıç 'сабя, шашка, меч', по прилика. — 10.

Ка́лъчлар — махала от 5 къщи към Ср. По РИ, Пр = 'Шашкаджиите'. — 40.

Кърше́ тарла́ — нива в мах. **Ка́лачлар** на Ср. От тур. karşı tarla 'отсрещна нива'. — 15, 70.

Ка́свуту бла́то — воднисто място, Ю 1 от Иг. По изч. РИ, Пр **Ка́со(то)**. —7.

Ка́шла — 1) ниви и гора, СИ от Диам; 2) равнинка на било, И от мах. Зака на Шив. От тур. kışla 'кошара'. — 19, 49, 65.

Къшла́ баши́ — ниви край **Коруджа́ дере́** до Шив. — 19, 72.

Ка́шлалък — ниви, С 2,5 от БИ. От тур. kışlalık 'място с кошари, кошарище'. — 19, 66.

Къшла́ янъ̀ — ниви до **Ра́вана** на Шив. — 19, 72.

къщи: Ста́рите. — 23.

Кьо́й карши́ — склон с гора и ниви срещу Диам. От тур. koy karşı 'срещу селото'. — 39, 72.

кьопрюсу́: Оба́н. — 23.

Кьопрю́ яна́ — равнинка до моста на р. **Дере́ ма̄ле́** в Диам. От тур. köprü 'мост'. Вж. още: **Та́ш кьопрю́**. — 22, 72.

Кьо́рбекирлер — махаличка с една фамилия към **Джам ма̄ле́** на БИ. По тур. РИ, Пр. — 40.

Кьо́релер чешмеси́ — чешма край пътеката за мах. **Шаба́нкелар** на БИ. От РИ, Пр. тур. kör 'сляп' = 'Чешмата на Кьоровци'. — 7, 68.

Кьо́рисеново — равнинка, И 3 от Пад, има старо мохамеданско гробище, намирали се саби. — 28.

Кьо́рова чу́ка — могилка с дребна гора, Ю 1, 5 от Гл. — 28.

Кьо́роско — горист склон над р. Оваджик, И под Жъл. — 29, 54.

Кьо́рюсеиново — ниви и гора над р. **Дере́ ма̄ле́** на Диам. — 28.

Кьо́ската гради́на — склон с ниви и ливади, З под Гл. От Пр **Кьо́сето** с наст. **-ски.** — 30, 46.

Кьо́шк аркасанъ̀ — малък навес край изворче между Диам и Пад. От тур. диал. köşk arkasını 'зад кьошка', а köşk 'лятна къща', в говора 'лека постройка, навес край пътека, обикновено до извор'. — 23, 68.

Кьо́шке — 1) голина по билото над Горната мах. на Мус с пътечка, имало кьошк; 2) гора и три извора, С 2 от Пас. Член. от **кьошк.** — 23, 48.

Кьо́шк ери́ — местност до **Кьо́шк аркасанъ̀** на Диам. От тур. — 23, 68.

Кюлджи́ ери́ — местност край **Коруджа́ дере́**, в БИ им род **Кю́лджилер.** — 37.

Кюпри́ янъ̀ — ниви, Ю 1 от мах. **Ра́млар** на БИ. Вж. **Кьопрю́ яна́.** — 23, 59, 79.

Кюпри́ята — равнинка край **Стое̂нов мос** на Ст. — 23.

Кюпрю́ баши́ — вж. **Стое̂нов мос** в Ст. — 23, 72.

Кю́тюклюк — каменак и храсти край **Коруджа́ дере́** под БИ. От тур. kütük-lük 'място с пънове, дънери', вероятно поради изсичане на гората. — 13.

Кючу́каметвять врись — изворче, С над Пад. По РИ. — 7.

Кючу́квуту — храсталак, Ю от Гл. — 28.

Кючу́к кору́ — ниви в Ю част на мах. **Хо́джо̄лар** на Шив. От тур. küçük koru 'малка кория'. — 11, 70.

Кючу́к тепе́ — връхче в **Аша́ ма̄ле́** на Ср. От тур. = 'Малкото връхче'. — 11, 70.

Кюша́та — 1) пасище в **Ку́лката** на Пас; 2) полегат склон в Сед. — Заето от тур. köşe 'ъгъл, уединено място'. — 10, 52.

Кюю́ ичинде́ — ниви в Диам. От тур. köyü içinde 'вътре в селото', където **ичинде́** е употребено като следлог. — 39, 59, 72.

Кюю́ чешмесъ̀ — чешма в мах. Зака на Шив. От тур. = 'Селската чешма' — 8, 39, 59, 68.

Ла́дво — горист склон към **Дере́ ма̄ле́** на Диам. По изч. ЛИ **Ла́до** или РИ **Ла́дов.** — 28.

Лайчи́цата — гора и ниви край р. Арда, И 1 от Пас. Член. от **лайчи́ца<лачи́ца**, умал. от **лъ̀ка** с вторично **й** поради свръхстарателност, срв. **Лайчи́ца** в Маданско (Христов, 235). — 9, 47.

Ла́ка — горист склон над р. Арда, З 2 от мах. **Хо́джо̄лар** на Шив. От **лъ̀ка,** в съседните бълг. говори **ла́ка.** — 9, 66, 73.

Ла́ничка — равна, „сложна" нивичка до Пад. От изч. нариц. **ла́ника,** умал. **ла́ничка** с неясно значение, срв. **Ла́никата, Калажи́цката ла́ника, Ла́ничките** в Маданско (Христов, 235), свързано с **ул-ей,** стб. ОУЛЬN 'кошер', но е възможно и да е във връзка с **лани́та,** стб. дума за 'лице, страни на лице, образ' (Младенов, ЕПрРеч, 270) и в родопските говори **лани́та, ла́нта** 'страна на лице' и може да се свърже с лице на място, както сочи примерът „сложна" нивичка. — 9.

Ла́па — стръмнина с ливада над мах. **Са́лиоллар** на БИ, вероятно едно с **Ва́па,** което тук не съобщиха. — От **ла́па< лъ̀па** 'ниско място', срв. **Хло̂пката, Хло̂пките** в Маданско (Христов, 325). — 9, 73.

Лега́ческо — бърдо с ниви, Ю 4 от Пад. По изч. РИ **Лега́чев,** вероятно **Лига́чев,** промяната **е<и** е характерна за говорите. — 29.

Леси́щето — склон, И 1 от Иг. От **леса́ +-ище,** а **леса́** изч. нариц. 'плетеница', срв. **Дара́кова ле́са** в Маданско (Христов, 176). — 23, 51.

Лещо́ка — 1) стръмнина над р. Овадник, И от Жъл; 2) склон с храсти и лески, С под Гл. От **лещо́щ** 'място с лески'. — 13.

лива́да: Али́ева, Беки́рчова, Бра́мчината, Ва́рла, Джа́жвата, Йнгината, Ку́ртюска, Маля́нска, Но́вата, Пату́рска, Се́лска. — 19.

лива́ди: Голе́ми, Го́рни, Дле́ги, Ку́пени, Ку́пеньте, Хаджибря́мвите. — 19.

Лива́дието — ливади край р. Арда под Ст. — 19.

Ли́леков ка́мьънь — скала, Ю срещу Пас. Прил. от цвете **ли́лек<люляк.** — 13.

Лиша́уту — гол склон, З над Горната махала на Мус. От **лиша́в, ли́шав,** прил. от **ли́шей.** — 13.

Ло́бода — махала на Жъл. Ново име на **Па́чилар.**

Ло́йковото — склон с ливади и дъбова горичка, С под Долната махала на Мус. По изч. **РИ Ло́йков,** което

може да се свърже с **Оло́йковото** в Маданско (Христов, 262). — 28.
Лука́рник — ниви край р. Арда под Пас. — 17.
Льога́ (и **Лога́**) —неравни ниви над училището в Диам. Член от **лог,** кор. в стб. ⰾⱁⰶⰻⱅⰻ, срв. рус. обл. **лог** 'вдлъбнато място, падина сред ридове' (Даль, II, 262) и в **по-лог, в-лог**. — 9, 48.
Лъ̀ката — равнина край р. Арда под Ст. — 9.
лъ̀ки: Го́рните. — 9.
Лъ̀ките — лъка край р. Арда, СИ 1,5 от Пас. — 9.
Лъчи́чката — малка лъка край **Дола́** между Долната и Горната махала на Мус. Умалит. от **лъчи́ца**, а то умал. от **лъ̀ка**. — 9, 43, 53.
люва́да: До́лната. — 19.
Люва́дйе — равнинка на билото над **Курба́нище** в Мус. Събир. форма от **люва́да**<**лива́да**. — 19, 47, 51.
Люва́дка — ливада в Пас. — 19, 47.
Люва́дката — малка ливада в Иг. — 19, 47.
Ля́ска — гора, Ю 6 от Пад, „**и́ма ля́ска, ле́шници де́но ра́да**". — 13.
Ля́стовичиния ка́мень — висока скала, 3 3 от Пас. — 14.
ля́ще: Купа́ту. — 13.

Мажи́ку — гора и нива, Ю 2 от Гл. По изч. РИ от Пр **Мажи́к(а)**, прил. **Мажи́куу**<**Мажи́ково**. — 28, 46.
Мака́куските ни́вища — така наричат още **Ни́вищата** в Мус. По РИ **Мака́ков** +**-ски**. — 29.
маала́: Сари́цката, Терзи́цката. — 39.
Ма̄ле́ бунаръ̀ — кладенец в мах. **Има́млар** на БИ, нарича се и **Ма̄ле́ чешмесе́** от тур. mahalle bunarı 'махленски кладенец'. — 8, 39, 68.
мале́: А̄ша́, Дере́, Дере́ ма̄ле́ дереси́, Ени́, Джам, Йени́, Курт, Окаркъ̀, Ука̄ркъ̀. — 39.
ма̄леси́: Али́ӧлар, У́сталар. — 39.
Ма́лката го́ра — вж. **Го́рата** в Ст. — 11.
Маля́нска лива́да — ливада в Сед, наричат я и **Се́лска лива́да**. Прил. от **махала́** = 'махленска'. — 39, 47.
Ма́нгалар — стръмнина, ЮЗ, 2 от мах. **Ча́лаплар** на БИ. На тур. почва от **ма́нго** 'циганин' = 'Циганите'. — 40, 65, 66.
Ма́нгалар тарла́ — ниви до мах. **Ча́лаплар** на БИ. От тур. = 'Нивата на циганите'. — 33, 69.

Ма́нгова барчи́на — бърдо между р. **Дере́ ма̄ле́** и **Йени́ ма̄ле́ дереси́**, под Диам. — 33.
Ма́нгувци — махаличка от 5—6 къщи на **Ма́нговци** и **Аце́новци** в Жъл.— 40,54.
Ма́ндара — 1) нива, 3 от мах. **Хо́джо̄лар** на Шив; 2) местност в мах. **Ка́саплар** на Ср. От тур. mandara 'мандра, кошара', а там от гр. — 2, 66.
Ма́ндрата — ниви на равно било над Сед. — 20.
Ма́ндра тепеси́ — хълмче в **Аша́ ма̄ле́** на Ср. От тур. = 'Мандренския хълм', с **ма́ндра** под бълг. влияние. — 20, 62, 68.
Ма́ндра яна́ — местност до мах. **Хо́джолар** на Шив, имало мандра. От тур. = 'До мандрата'. — 20, 62, 72.
Ма́ндрище — горист склон и ниви, ЮЗ от Пад. — 20.
Ма́рквица — ниви и ливади край р. Оваджик под. Жъл. — По РИ **Ма́рков** с топон. наст. **-ица**. — 27, 46, 56.
Маръ̀ска (и **Мари́ска**) — ниви край пътя срещу разклона за БИ, СИ 1 от селото. Неясно. — 41.
Маръ̀ска чешме́ — чешма в **Маръ̀ска** на БИ. На тур. почва = 'Чешмата в Маръска'. — 8, 69.
Масла́рско — гора до **Голя́мата усо́йка** на Ст. — 30.
Маслаха́рску — гора и ниви, 3 3 от Иг. — По изч. РИ, срв. **Маслаха́рску** в съседното село Върбина, Маданско (Христов, 247). — 30.
Масу́ркве ка́мень — скала, 3 3 от Пас. ПО РИ **Масу́рков**, от Пр. — 28, 55.
Масу́ртску — нивичка до Ст. От **Масу́рско** с **т** поради свръхстарателност. — 30, 47.
махала́: Го́рна, Го́рната, До́лна (2), **До́лната**. — 39.
Меза́р геди́ — самотен гроб над джамията в БИ. От араб.-тур. mezar gedik 'гробов проход'. — 24, 38, 69.
Мезарлъ̀ ери́ — място над гробището в мах. **Дере́ ма̄ле́** на Диам. От тур. = 'Гробищенското място'. — 24, 38, 70.
Мезарлъ̀к — гробище, И от джамията на Диам. От араб.-тур. mezarlık 'гробище'. Вж. още: **Джамъ̀, Ески́, Курба́н, Джаманъ̀н янанда́**. — 24, 66.
Мезарлъ̀ка — 1) гробището на Ен; 2) гробището на Сед. — 24.
Мезарлъ̀к алтъ̀— гробището в мах. **Хо́джо̄лар** на Шив. От тур. = 'Под гробището'. — 24, 72.

Мезарлък бунарларъ — три кладенеца до мезарлъка в мах. **Шаба́нкелар** на БИ. От тур. = 'Гробищенските кладенци'. — 8, 68.

Мезарлък геди́ — седловина със старо гробище, С до БИ. От тур. = 'Гробищенския проход'. — 24, 38, 69.

Мезарлък чешмесе́ — извор до гробището до джамията на БИ. От тур. = 'Гробищенската чешма'. — 8, 68.

Мезарлък янъ — на няколко места до гробищата в БИ и Ср. От тур. = 'До гробището'. — 24, 72.

Мекереджи́ята — къща и ниви на **Беки́ровци**, З от Иг. По Пр от араб.-тур. mekârecі 'лице, което дава под наем товарен добитък'. — 26.

Мекте́п янъ — равнина до училището в Диам. От араб. mektep 'училище'. — 25, 63, 72.

Меме́новската ду́пка — яма, З 3 от Пас. По РИ **Меме́нов-ски** от **Мемю́н** < **Мюмю́н.** — 29, 55.

Ме́мечеклер джевизи́ хе́м чаиръ — ливада с голям орех до **Джам мāле́** на БИ. От тур. = 'Ливадата заедно с ореха на Мехмедчовци' — 36, 64, 68.

Мене́тву — гора и ниви над Ст. По изч. РИ **Мене́тев** (?). — 28.

Моржа́нско — склон с нива, З над Горната мах. на Мус. По РИ, Пр **Мерджа́н** +**-ски.** — 30.

Мерже́нско — гора над Ст. — 30.

Места́новския врись — врис в мах. Бойчове река на Пад. По РИ. — 7.

Ме́тла — стръмен склон над **Дере́ мāле́** на Диам. — 13, 49.

метли́ще: Го́рно. — 13.

Ме́тьлюва (и **Ме́тьлюўа**) — равна нива, З от мах. Зака на Щив. На тур. почва от **Метли́во**, срв. **Метли́у** в Маданско (Христов, 251). — 13, 73.

Мехте́п янъ — място до гробището в БИ, където имало мехтеп. — Вж. **Мекте́п янъ** в Диам. — 25, 63, 72.

Мечи́т янъ (и **Мечи́т яна́, Мечи́т я́н**) — на няколко места край махленските мечити на БИ. От араб.-тур. meçit 'малка джамия, джамия без минаре'. — 25.

мечи́ть: Ста́рия. — 25.

Ме́чка — склон с ниви, ЮИ 2 от Пад. — 14, 54.

Ме́чкина ря́ка — стича се от **Свети́лет** на Пад, край **Ме́чка,** в р. Оваджик. — 5.

Меша́та — малко място в склон, СИ под Гл. **„име́ло меша́ адна́"**. Член. от **меша́** в говора ж. р. от **меше́**, заето от тур. meşe 'дъб'. — 13, 52.

ме́шели: Ќо́нали.

Мешели́к — гора срещу **Дере́ мāле́** на Диам. От тур. meşelik 'дъбак', дъбрава'. — 13.

Ме́шелик — горист склон, СЗ от мах. Зака на Шив. — 13, 66,

Мешели́кь — гора, И 4 от Пад. Вж. още: **Хаджи́кин.** — 13.

Ме́шеликь — стръмен склон, СЗ над Гар. — 13.

мешели́кя: Хаджо́олу.

Ми́ленца — хълмче, З 1,5 от Мус. От ЛИ **Миле́н** с топон. наст. **-ица.** — 27, 46, 56.

Ми́ра — гористо бърдо, ниви и ливади, ЮЗ 3 от мах. **Ча́лаплар** на БИ, има две кладенчета. От араб. mera 'пасбище, мера', пряко **мирà** с прехвърляне на ударението. Името е разпространено в Ардинската топонимия. — 19, 59, 65, 66.

Ми́сирлик — местност в мах. **Ибръмпаслар** на Ср. От тур. misirlik 'царевичак'. — 19.

Младие́ — стръмнина над **Дола́**, З от Горната махала на Мус. От изч. нариц. **младие́** 'млада гора', събир. от **младия** (Геров, Речник, 71), срв. **Младие́то** в Маданско (Христов, 253). — 13, 49, 51.

Млада́ка — ниви, З 3 от Пас. — Член. от **млада́к** 'млада гора', по-често на **-ок.** — 13.

Младо́ка — склон с пасище ЮИ под Долната махала на Мус. От **младо́к** 'млада гора'. — 13.

Моаме́т чешмеси́ — така наричат още **Се́мерджио̄лу чешмеси́** в Диам. От тур. = 'Мохамедовата чешма'. — 7, 64, 68.

Моги́ла — горист връх, С 2 от Ен. — 9.

Моги́ла(на) — връхче, И до Пад. — 9, 50.

Моги́лата — 1) заоблен връх срещу Жъл; 2) могилка с ниви, СЗ 1 от Пас; 3) връхче над Мус. — 9.

Мола́али тарла́ — ниви до Диам. От тур. = 'Нивата на Моллаали', с **тарла́** вм. **тарласъ.** — 37, 69.

Молла́аметлер — махала към Ср. От тур. = 'Моллаахмедовци'. — 40, 64.

Молло́вата бару́га — склон с изворче, СИ до Гл. От тур. РИ **Молло́в** и **баруга́** в говора 'малка трапчинка с вода'. — 7.

Молло́вите коли́би — ниви, И под Сед. — 28.

Мо́мчово — малко бърдо до **Бя́лчево** в Ст. От изч. ЛИ **Мо́мчо.** — 28, 54.

Мо́мчово-Водени́цата — равнинка до **Мо́мчово** в Ст, където имало воденичка. — 28, 57.

Море́то — ливади, ЮЗ, 2 от Пас. Събир. от **му́ра,** изч. в говора, член. пряко **морие́**<**мурие́**. От Мус съобщено **Мурие́то**, срв. и в Маданско **До́лното Морие́** (Христов, 184). — 13, 45, 49, 51.

мос: **Стое́нов.** — 23.

Му́кмуларска ря́ка — река от мах. **Му́кмулице (Му́кмуллар)** на Пад, събира се с р. Оваджик при Жъл. — 8.

Му́кмулице — махала на Пад, От турците на съседните села — **Му́кмуллар.** Старо образуване за родово име на **-це**<**Цех**<стб. -ЦѢХЪ, от тур. РИ и вероятно е във връзка с **Мъкмъл,** старото име на с. Мак, Ардинско. — 40, 49.

Му́кмуллар — вж. горното. — 40, 49.

Мура́д тарласъ — ниви до мах. **Са́рарлер** на БИ. От тур. = 'Нивата на Мурад'. — 36, 68.

Мура́д тепе́ — връхче над мах. **Са́рарлер** на БИ. — 37, 69.

Мура́тускуту — склон до **Студе́нца** в Жъл. — 29.

Муржо́во(то) — ниви в Иг. От изч. РИ **Му́ржов** от Пр **Му́ржо**, произв. от прил. **му́ргав.** — 28.

Муржо́вска усо́йка — гора, С 2 от Иг. — 29.

Муса́новци — махала в Мус. По РИ. — 40.

Му́сво ни́вище — стръмнина над **Му́свия дол** на Мус. По ЛИ и РИ **Муса́, Му́со́в.** — 28.

Му́сево — село в общ Бял извор. — 40.

Му́сево ни́вище — голина под Горната махала на Мус. — 28.

Му́сеският дол — началото на **Дола́**, който започва от мах. Миле на Върбина (Маданско), край Мус и Пас, ляво на р. Арда. Наричат го и **Му́свия дол, Му́сюския дол.** — 29.

Мусли́в пожа́р — залесен склон до Горната махала на Ст. По изч. РИ от Пр **Му́сльо** 'който се муси'. — 28.

Мусли́цко — местност до **Кире́з геди́** над Ст. — 30.

Мусо́вско — ниви, Ю 4 от Пад. — 29.

Мусо́уту — гора, С 1 от Иг. — 28.

Муста́башоския врись — врис над Жъл. По тур. РИ **Муста́башов.** — 7.

Му́станлар (и **Мъстанлар**) — няколко къщи с ниви и ливади, ЮЗ от БИ. По тур. РИ, от ЛИ **Муста́н, Мъста́н, Места́н** — 26, 63.

Мустафо́вия врись — врис в Терзицката мах. на Жъл. — 7.

Му́тькуту врі́сче — врис до Долната мах. на Мус. Ср. р., член. от прил. **му́чек** — **му́тьку** 'малко' в родопските говори.

Му́чура — врисче в **Усо́йката** на Иг. — 1, 49.

Му́юва тарла́ — ниви до Диам, нарича се и **Му́юво.** По изч. ЛИ **Му́ю**<**Му́йо**< **Му́хо**, срв. **Му́уски рът, Мухча́** (Заимов, Пирдопско, 219). — 28.

Мюмю́нходжува барчи́на — ниви срещу Жъл. По тур. РИ. — 28.

Насради́нску — гора, З 3 от Иг. По тур. ЛИ **Насреди́н.** — 30.

ни́ва: Голя́ма, Ра́на. — 17.

Ни́вичка(та) — равнинка с ниви, Ю над Гл. — 17.

ни́вища: Мака́куските. — 17.

Ни́вищата — 1) ниви на бърдо срещу Пас; 2) ниви и ливади над Долната махала на Мус, нарича се и **Мака́куските ни́вища.** — 17, 51, 54.

ни́вище: Го́рно, До́лно, Му́сво, Му́сево. — 17

Но̀вата лива́да — ливада З срещу Горната махала на Мус.

Но̀вия врис — врис над Долната махала на Мус. — 2.

Но̀вкуту — нива в Иг. Умал. от **но́во.** — 17, 54.

Но̀вото — ниви до Ст. — 17.

Ньо́рвото — гора и ниви до Ст. По РИ **Ньо́ров** (?), вероятно във връзка с тур. ЛИ **Нури́**, срв. в Маданско **Ню́рускуту** (Христов, 260). — 28.

Оба́н башъ — пасище и ниви между БИ и Диам. От тур. диал. oban 'отводнителен канал, воденичен улук, улей, подвижна преграда на река' в говора също (SDD, III, 1081). — 22, 72.

Оба́н кьопрьосю́ — местност до старо мостче, където р. **Коруджа́ дере́** се събира с **А́кбунар дереси́**, С 1 от БИ. — 23, 68.

Оба́н яна́ — равнинка до **Оба́н баши́** на БИ. — 22, 72.

О́ваджик — голяма лъка край р. **О́ваджик**, И 2 от Жъл. и най-голямата река в района. От тур. ova 'равнина' с топон. наст. -cık. — 9.

Ове́сище — ниви, Ю, 0, 5 от Пад. — 17, 51.

Ове́сище(то) — гора и ниви край Ст. — 17.

Овча́рву — нивичка в склон, И под Гл. — 28, 45.

Овча́рското — ниви, З 3 от Пад. — 30.

О́града — ниви и ливади, И до Пас.

В говора **о́града** 'оградена нива, за да не влиза добитък'. — 17.

О́градата — ливада и дъбова гора над **Кале́вище** в Мус. — 17, 49.

Окаркъ бахче́ — ниви, Ю 1 от мах. **Ра́млар** на БИ. От тур. диал. okarkı 'горен', разпространено в тукашната тур. топонимия, вероятно контаминация от тур. yukarı и arka. — Вж. **Ука̄ркъ** и **Юкаркъ**. — 15, 60, 61, 71.

Окаркъ ба̄(х)ча́ — дворни места в Гар. — 15, 60, 71.

Окаркъ дере́ местност край **Коруджа́ дере́** над Шив. — 3, 71.

Окаркъ кору́ — местност в Шив. — 15, 60, 71.

Окаркъ ма̄ле́ — махаличка от няколко къщи към Гар. — 39, 60, 71.

Окаркъ сърт — ниви, З от БИ. 15, 60, 71.

Окаркъ топра́к — склон с ниви до **У́сталар ма̄леси́** на БИ. — 9, 15, 60, 71.

Олу́к дюзю́ — ниви край **Коруджа́ дере́** до Шив. От тур. oluk 'улей' = 'Равнината до олука, улея'. Вж. и **улук**. — 6, 59, 68.

Олу́к чешме́ — чешма в мах. **Ча́лаплар** на БИ. От тур. = 'Чешмата с улея'. — 6, 69.

Олу́к янъ — равнина с храсти и ниви, ЮЗ 2 от мах. **Ча́лаплар** на БИ. От тур. = 'До улея'. — 6, 72.

Олу́к янъ чешмеси́ — чешма до **Олу́к янъ** в БИ. — 8, 68.

Ома́ров ка́мень — скала, З 3 от Пас. От тур. ЛИ **Ома́р**. — 28.

Ома́роловци — махаличка от 15 къщи към Мус. От тур. РИ Omaroğlu+**-ов-ци**, на бълг. почва. — 40.

Орталък — ниви край р. Оваджик до Диам. От тур. ortalık 'околност', вж. тук **Арталък**. — 10.

Орта́л ян (и **Орта́лан**), в регистъра **Орта алан**, а някои го произнасят **Орта̀л яна́** — мястото под училището в Диам, „понеже е в средата", а при валежи се събирала вода. Името е с неустановена форма и не могат да обяснят коя е истинската. Вероятно на местна почва от тур. orta 'среден' и **ала́н**, както при **Каба́л ян**, или по-вероятно от **орта́ яна́** 'до средното'. — 15, 72.

Орта́ сока́к — път между махалите **Ке́шеллер** и **Ча́млар** на Диам. и едноименна махала към селото. От тур. = 'Средния път'. — 15, 23, 39, 70.

Орта́ янъ — ниви и ливади край вир в рекичка, Ю 3 от центъра на БИ. От тур. = 'До средното'. — 15, 72.

Оси́ка — ребро на склон срещу Жъл. От дърво **оси́ка** 'трепетлика; Populus tremula'. — 13.

Оси́ката — 1) връх с букова гора, С 2,5 от Ен; 2) гора, ЮЗ 2 от Иг; 3) гора и ниви, С 1 от Пас. — 13.

Осма́нвите гради́ни — под Горната махала на Мус. — 28.

Осма́нефендилер — къща и ниви до пътя за БИ По тур. РИ. — 26.

Осма́нефендилер бунаръ — кладенче до **Осма́нефендилер** на БИ. От тур. = 'Кладенецът на Османефендевци' — 7, 68.

Осма́нефеньдюски врись — кладенче, СИ над Жъл. — 7.

Осма́н ка́лфа — съобщено от съседното с. Вехтино, Маданско, във връзка със **Сто́бора** като махала на Жъл, от тук не ми го казаха, вж. **Сто́бора** в Маданско (Христов, 304). — 26.

Осма́н каялък (и **кайлък**) — камениста стръмнина, ЮЗ 1 от мах. **Ча́лаплар** на БИ. От тур. = 'Османовият каменак'. — 37, 69.

Осма́ннище — склон с гора и ниви, Ю 2 от Ен. От тур. ЛИ **Осма́н** и **ни́ще** < **ни́вище**, срв. **Дльо́го ни́ще** и **Сели́мово ни́ище** в Маданско (Христов, 181 и 296). — 17, 73.

Осма́ново — равнинка до **Рахма́новата воденица** в Диам. — 28.

Осма́нско(ту) — ниви, Ю 5 от мах. **Курт ма̄ле́** на БИ (към Ен). — 29.

Осма́н ташлък — камениста голина, С 1 от БИ. От тур. = 'Османовият каменак'. — 37, 69.

Османън ба̄че́ — ниви и ливади над **Джам ма̄ле́** на БИ. От тур. = 'Османовата градина'. — 35, 67.

Осо́йката — 1) усоен склон, Ю 2 от Гл; 2) полегат склон с ливади, З под Гл. — 9.

Отвънна гради́на — нива в Пас. — 15, 47.

Оюн ери́ — 1) равнинка, където играели, И в БИ; 2) равни ниви между БИ и Диам, където някога се събирали да играят по време на празници, от Диам. — **Уюн ери́**. От тур. oyun yeri 'място за игра'. — 28, 68.

Па́джар — склон в мах. **Кълъчлар** на Ср. На тур. почва от **пожа́р** 'изгорена гора за ниви', влязло като нариц. в тур. говор и разпространено в ардинската топонимия като **Па́джар** (често), **По́джарликь** (1), **Ба́джар** и **Бо́джар**. Интересни са формите с **а**, които говорят, че ду-

мата е възприета от акащо българско население, каквото сега тук няма. — 17, 65, 66, 73.

Пáдина — село в общ. БИ Ново име на **Мýкмулице (Мýкмуллар).**

падúна: Врúската, Глибóка, Глибóката, Дрънкýчуската, Пéтровската, Хáтьва, Я̌бълкуската. — 9.

Падúнката — малко ниско бърдо, ЮЗ от Сед. — 9.

Пазáр янá — площадът в БИ, където става селският пазар в петък. От тур. pazar 'тържище, пазар' = 'До пазаря'. — 22.

Пáла — старото име на Пас, от мах. Зака на Шив съобщено **Пáла** и **Пáле мãлесú.** Стогодишен старец от селото разказва, че имало някой човек **Пáла**, а старите хора преди него разказвали, че селото открай време се наричало **Пáла,** но той го помнел като **Паспáл.** В разговора той произнасяше името по различни начини — **Пáла, Пáу̌ла, Пáу̌ло, Пáлово, Пáвлово, Пáлова** и **Павлова.** Сегашното име **Паспáл** уж било превод от тур. **пáла** (?), 'воденичен прах', като го свързват със стара воденица край р. Арда, от която излизало много прах. В основата на името стои ЛИ **Пáвло, Пáвльо** и може да бъде род. форма **Пáвла** с притежателно значение или контрахирана форма под тур. влияние **Пá(в)лова < Пáвлово,** както **Бéлкюа, Дáнчоу̌а** в БИ. — 40.

Палавúчво — склон над Горната мах. на Ст. От изч. РИ **Палавúчев < Паловúчев < Павловичев,** срв. в Маданско **Палавúчево** (Христов, 267). — 28.

Паленúка — склон със слаба почва, И 3 от Пад, „**просто място**". Член. от **паленúк** (или **опáленик**) 'опалено, изгорено място', срв. в Маданско **Паленúкът, Опаленик** (Христов, 263, 268). — 17, 46, 49.

Пáловското врúсче — изчезнал врис над Долната махала на Мус. По изч. РИ **Пáлов-ски < Пáвлов-ски.** — 7, 55.

Пáльовото и **Пáлевото** — гора и ниви, СИ 1 от Пас. — 28.

Пáнджилар — 3—4 къщи над училището в БИ, имало някой **Панджúл.** — По РИ. — 40.

Пáпратица — гора до **Йóвица** на **Ст.** От растение **пáпрат** с топон. наст. **-ица.** — 13, 56.

Пáпратище — гора и ниви, Ю 6 от Пад, има много папрат. — 13, 51.

Парú йерú и **Парън йерú** — горист връх с малки ниви над Ср. На тур. почва от **парú,** мн. ч. от **парá** = 'Мястото с парите', срв. в Маданско **Парú, Парúте, Парѣта** (Христов, 270). — 24, 68, 73.

Парчéта — малко място под Долната махала на Мус. Член. от **парчé, парчá,** с преглас от тур. parça 'къс, част, парче'. — 10, 52.

Паспáл — село в общ. Бял извор. Ново име на **Пáла.**

Пáтурлуу̌а — склон с ниви и ливади, С 1 от БИ. На тур. почва от **Патýрлово,** от **Патýрово** с епентетично **-л-** и акане от **Потýрово,** чува се и **Пáтуруу̌а.** — 73.

Патýрска ливáда — ниви, З 5 от Пад. По РИ **Патýрски < Потýрски,** по Пр. — 30.

Пáулски ýпър — полегат склон срещу Жъл. От изч. ЛИ **Пáул < Пáвел + -ски** и **ýпър** в говора 'отсрещен склон', чрез акане и редукция от **ýпор** срв. в Маданско **Ýпарън, Ýпорят** (Христов, 316). — 30.

Пáчилар — махала от 45 къщи на Жъл. Старо име на **Лóбода.** На тур. почва от РИ **Пачúлов.** — 40.

Пáша — връхче над мах. **Шабáнкелар** на БИ, откъдето всичко наоколо се виждало. От **пáша** 'пасище', едва ли от тур. paşa 'титла на висши чиновници в Османската империя'. — 19, 66, 73.

Пашóвото — стръмнина с ниви, С 0,5 от Пад. — 28.

Пéтровската падúна — суха падина, И край Гл. — 29.

Пéтру(ту) — склон, ЮИ под Гл, дели се на **Гóрно** и **Дóлно Пéтру.** От **Пéтровото** чрез редукция и контракция. — 28, 46.

Пéщурето — каменист бряг на **Долá,** Ю под Долната мах. на Мус, има големи скали, издълбани от водата. Събир. форма чрез лабиализация от **пéщера.** — 9, 47, 51.

Пúрву — нива склон, ЮИ срещу Гл. По изч. РИ **Пúров.** — 28.

Пúровската дерé — от височините над Гл, събира се с **Пéтровската падúна.** — 7, 52, 55.

Планнúщето — склон, Ю над Ен. От **пладнúще** 'място, където пладнува добитъкът'. — 19, 47.

Планьнúще — гора и ниви на склон, И 2 от Пад, някога там пладнували овцете. — 19, 47, 48, 51.

Плéщкуту — пасище и ниви в склон, И

под Долната махала на Мус. От **Пле́шковото** с редукция и контракция, срв. в Маданско **Пле́шкува лъ́ка** (Христов, 274). — 28, 46.

Побитѝе ка́мень — нива в Иг, сега няма камък. — 10.

Под джамѝята — местност под селската джамия в Сед. — 25, 55.

пожа́р: Ка́урски, Муслѝв, Ра́вен, Стар. — 17.

Пожа́рище — гора, ЮЗ 3 от Ен. — 17, 51.

Пожа́рището и **Пожа́рищесо** — склон с ливади под Сед. — 17, 50.

Пожа́рът — стръмнина по склона на **Дола́**, З срещу Долната махала на Мус. — 17, 54.

Поже́ре́ — нива, Ю 0,5 от Пад. — Член. от **пожа́р**. — 17.

Поже́рище — бърдо с ниви, С 1,5 от Пас. — 17.

Поже́рището — стръмен склон, Ю 1 от Гл. — 17.

По́пвица — висок връх, ЮИ 6 от Ен, от **Светѝлет** го дели **Пре́вала**. — 27, 46, 56.

По́тока — 1) равнинка с ниви и ливади, СЗ от Пас; 2) равнинка до Ст. — От **по́ток** в говора 'плодородна равнинка, която се полива', вж. **По́так** и след в Маданско (Христов, 278—279). — 9, 49.

По́точе — равнинка до Ст. Умал. от **по́ток**. — 9, 49.

По́тука — полегата равнинка с ниви, ЮЗ 3 от Гл. — 9.

По́туче — равна нива, „силно място", Ю 3 от Мус. — 9.

Праве́ц — висок стръмен склон от **Дола́** до билото на Мус с пътека за с. Върбина, Маданско. От изч. нариц. **праве́ц**, стб.ПРАВЬЦЬ 'прав, пряк път', вж. **Праве́ц** в Маданско (Христов, 270). — 23.

Праве́ц(а) — хълм, Ю до Жъл, по който върви пътека за с. Букова поляна, Маданско, дели се на **Го́ран** и **До́лан Праве́ц**. — 23.

Праматā́рску — гора, З 5 от Иг. По изч. РИ от Пр **Праматā́рят** от **праматā́р** 'продавач на дребни неща'. — 30.

Пре́вала — 1) седловинка до **Кире́з геди́** над Ст, двете са успоредни имена; 2) седловина между **Светѝлет** и **По́пвица**, Ю 7 от Пад. От нариц. **пре́вал** 'място, където пътят превалля; седловина'. — 9.

Пре́слуп — ниви на било, З 2 от Пад, има пътека. От нариц. **пре́слоп** 'седловина', среща се често в Родопите, срв. **пре́слап, пре́слоп** в Маданско (Христов, 280). — 9.

Присо́йка — 1) каменист склон, З от Пас; 2) склон с ниви, СИ 2 от Пас. От **присо́йка** 'южен склон', разпространено в Родопите, срв. **Присо́йка** в Маданско (Христов, 281). — 9.

Пробѝтника — старо странично корито на р. Арда, Ю под Пас, което реката „пробила". — 10.

Проля́тьник — ниви на южен склон, З 1 от Пас. Може да се свърже с посевите, които се сеят през пролетта, срв. **Проле́тникът** в Маданско (Христов, 282). — 17, 42.

Просенѝчката — полегат склон с ниви и нови къщи, С от Гл. От **просо** + **-ен-ик** 'място, където се отглежда просо', срв. **Просенѝкът** в Маданско (Христов, 282). — 17.

Прусѝще — нивичка на било, Ю 2 от Гл. От **просо́** + **-ище** 'място, където се отглежда просо', срв. в Маданско **Просѝщето** (Христов, 282). — 17.

Пря́слук(ас) — равнинка на било в Сед, откъдето минава пътят за Гар. — От **пря́слуп** с чл. **-ас** и неясна промяна на **п в к**. — 9, 42, 50.

Пу́лево — каменист склон под Ст. По изч. РИ **Пу́лев**, срв. **Пу́левото** (Ковачев, Севлиевско, 247). — 28.

пуна́р: Соу́к. — 6.

Пу́нджово — храсталак в **До́лна усо́йка** на Иг. От изч. РИ **Пу́нджов**, срв. **Пу́нджово** в Маданско (Христов, 282), **Пу́нджовото** (Ковачев, Севлиевско, 247). — 28.

Пут — връх с храсти и гора до **Мѝра**, ЮЗ 4 от мах. **Ча́лаплар** на БИ. От пер. put 'идол, кумир', вероятно свързано с някакво поверие. — 25.

пъна́р: Чоке́к и в **А́кпънар йолу́**. — 6.

Пъ́нджалар — полегат склон с ниви и ливади, И до БИ. От тур. РИ (?). — 26.

Пъндакла́р — склон с лешникови храсти, З 1 от Диам. Мн. ч. тур. pındık : fındık 'лешник', казват му и **Пъ́ндъклък**. — 13.

Пъ́ндъклък, така наричат още **Пъндаклар**. От тур. pındıklık : fındıklık 'място с лешници, лещак'. — 13, 65, 66.

пъндъклъ́: Дере́н. — 13.

Равна́ — стръмен горист склон с ливади по средата, СЗ 1 от БИ. На тур. почва от **равна́**, вероятно чрез елип-

са от **Равна́ лива́да** или друго, възможно и от **равно́**, срв. в Маданско **Равна́ барчи́на, Равна́ ни́ва, Равно́** (Христов, 283, 285). — 9, 73.

Ра́вен ка́мень — скала, З 3 от Пас. — 10.

Ра́вен пожа́р — равнина, СЗ 2 от Ен. — 10, 55.

Равни́шката — равнинка в Горната махала на Ст. — 9.

Равни́ще — 1) равнинка с нива, СЗ 2 от Ен; 2) равнина с ниви, С от Пас; 3) равнина в Долната махала на Ст. — 9, 51.

Равни́ще(то) и **Рамни́ще(то)** — равнина с ниви, Ю 2 от Пад. — 9.

Равнището — склон с гора и ниви, С 1 от Ен. — 9.

Равно́ — равнинка зад **Моги́лана**, И до Пад. — 10, 49, 54.

Разва́нску — ниви, И 1 от Ен, имало стара къща. По тур. РИ. — 30.

Ра́здол — дол и градини край **Коджа́ дере́** при **Са́р чалъ** на Шив. В тур. от нариц. **ра́здо́л** 'раздвоен дол'. — 9, 73.

Ра́здол дереси́ — така наричат още **Ра́здол** на Шив. На тур. почва от **ра́здол** и тур. **дере́**. — 9, 73.

Разло́чка — начало на бърдо, където се събират два дола под Гл, нарича се и **Чилинги́рвата коли́ба**, от Диам. съобщено **Разло́шка**. От изч. нариц. **раз-ло́чка** 'вдлъбнатина, която се раздвоява', вж. **Ло́чка** в Маданско (Христов, 239), **Ло́чките** (Дуриданов, Първомайско, 45). — 9, 49.

Ра́йчово — гора, С 1 от Иг. — 28.

Рамада́нску — ниви и ливади, З 0,3 от Ен. — 30.

Ра́млар (и **Ра́хамлар**) — махала в И част на БИ. По тур. РИ от ЛИ **Рахъм, Рахи́м** или **Брахъм, Брахи́м**. — 40, 65.

Ра́млар чешмеси́ — врис в мах. **Ра́млар** на БИ. — 7, 65, 68.

Ра́мларън бунаръ — врис в мах. **Ра́млар** на БИ. От тур. — 7, 65, 67.

Ра́на ни́ва — гора и ниви до Ст. казва се и **Салханъта** — от **ра́вна ни́ва**. — 10.

Расла́нско — нива край изворчета, И от Пас. По РИ **Расла́н-ски,** Пр от тур. arslan 'лъв'. — 30, 47.

Ра́спада — горичка, З 3 от Пас. От изч. нариц. **ра́зпад** 'падина, която се раздвоява', срв. **Ра́спадан** в Маданско (Христов, 387). — 9, 49.

Рахма́новата водени́ца — стара изчезнала воденица в Диам. — 28.

Рахма́нско — гора и ливада, З срещу Горната махала на Мус. — 30, 54.

Реджи́ще — ниви, И 0,5 от Пад. От **ръжище** 'нива за ръж', срв. в Маданско **Реджи́ще, Ръджище** с **дж** под тур. влияние (Христов, 288). — 17, 45.

ре́ка: Бо́йчува, Ка́ндрюска, Кри́ва. — 1.

Ре́моско — ниви в Долната мах. на Ст. По изч. РИ **Ре́мов** (?). — 29.

Ръжовото — пасище и залесена площ до Ст. — 17, 54.

ря́ка: До́лна(та), Ме́чкина, Му́кмуларската, Твънна, Тори́щенска. — 1.

Са́дина — 1) склон с ниви, З до Гл; 2) нива, Ю 1 от Пад. От трева **са́дина** 'белезина, бузалък; Andropogon ischaemum' (Мат. бот. реч., 502), в говора неизвестна, срв. **Са́дина** и след в Маданско (Христов, 292). — 13.

Са́дината — 1) склон с ниви и ливади до **Праве́ц(а)** в Жъл.; 2) каменак над Горната мах. на Мус; 3) ливади до **Стое́нов мос** на Ст. — 13.

Са́динката — стръмнина, Ю зад Гл. — Умал. от **са́дина**. — 13.

Са́динки — воднисто място с рядка гора от Долната махала на Ст. Мн. ч., умал. от **са́дина**. — 13.

Са́лиллер — махала в Диам., където е селското училище, наричат я и **Йени́ ма́ле́**. По тур. РИ = 'Салиевци'. — 40, 65.

Са́лиоллар — махала в южната част на БИ. От тур. РИ Salioğlular 'Салиховите'. — 40, 65.

Сали́хвата усо́йка — горист източен склон до Мус, „кус място". От тур. РИ **Сали́хов**. — 28.

Сали́хуску — склон с ниви, И под Гл. — 29.

Салхана́та — полегата равнина между двете махали на Мус. Името не е ясно за населението. В Маданско се свързва с оградени места, късто пущали добитъка на паша. От араб.-пер. salhane 'кланница'. — 19.

Салханъта — вж. **Ра́на ни́ва** в Ст. — 19.

Сальолла́р бахчеси́ — стръмни ниви, Ю 2 от БИ. От тур. = 'Градината на Салиевци'. — 36, 68.

Са́нкво — гора и ниви, И 3 от Пад. От ЛИ **Са́нко,** умал. на бълг. почва от тур. ЛИ **Хаса́н**. — 28.

Са́нчовото куйрие́ — каменист склон, И от Пас. По ЛИ **Са́нчо,** умал. на бълг.

почва от тур. ЛИ **Хáсан.** — 28, 51.

Сáрарлер — махала към БИ, С 3 от центъра на селото. По РИ от тур. sarı 'жълт', чрез контракция и метатеза. — 40.

Сари́к — 1) склон с дъбова гора, СЗ 2 от Ен; 2) най-високият връх над Жъл, свързан с легендата за „Жълтото момиче" — **Саръ̀ къз** и в ново време преведено с **Жълтýша** (вж.). Името трябва да се изведе от тур. sarı kaya 'жълта скала', а чрез легендата е било преосмислено с тур. sarı kız 'жълто момиче'. — 12, 39.

Сари́цката махалá — централната махала на Жъл. Прил. от **Сари́к** или от **Сари́йци**, в говора ще бъде **Сари́цки(те)**. — 40.

Сар чалъ̀(к) — гол хълм, С 1,5 от мах. **Хóджōлар** на Шив. От тур. sarı çallı 'жълто голо бърдо'. — 12.

Сарък̀ъз — вж. Сари́к. — 39, 70.

Саръ̀ чайр — борова гора край Шив. От тур. sarı çayır 'жълта ливада'. — 12, 70.

Сверскóто (Свирскóто и Свррискóто) — гора и ливада, ЮЗ 3,5 от Пас. Вероятно от РИ **Севéр-ски** (?). — 29.

Светú Гьóрги — връх по билото над **Курбáнище** и **Си́фкуву** над Мус. Граничен връх между **Маданско** и **Ардинско.** — 25.

Светúлет — висок връх, Ю 7 от Пад. По изч. оброк „Св. Илия", в Маданско **Светúля** (Христов, 295). — 25.

Седларци — село към община БИ. Ново име на **Сéмерджилер.**

Сéлимлер (и **Селúмоллар**) — махала от 3 къщи към мах. **Рáмлар** на БИ. От тур. РИ = 'Селимци' и 'Селимовци'. — 40, 65.

Сéлище — ниви и ливади в полегат склон, З до мах. **Омáроловци** на Мус. — 39.

Сéлска ливáда — вж. **Малянска ливáда** в Сед. — 39.

Сéлското грóбе — гробището в мах. Звегор на Пад. — 24, 39.

Сéмерджилер — старото име на с. **Седлáрци.** По РИ, Пр от тур. semerci 'който изработва или продава самари, самарджия'. — 40.

Сéмерджиōлу чешмесú — чешма в **Дерé мāлé** на Диам, наричат я и **Моамéт чешмесú.** От тур. = 'Чешмата на Семерджиеви'. — 7, 68.

Си́ври — два живописни високи конусовидни остри върха, обрасли с гора, И 1 от БИ, рядко ги наричат и **Сиври́ тепé**, а от най-ново време има тенденция да се наложи името **Мóмини гърдú.** От тур. sivri 'островръх, остър; висок', чрез елипса от sivri tepe 'остър връх', както е съобщено от населението. Като **Си́ври** името е разпространено на 5 места в Ардинско. — 10, 65, 66.

Си́врилер — три къщи към Гар. По тур. РИ от Пр = 'Високите'. — 40.

Си́гурун éмишли — стръмнина с храсти и овощки, Ю 2 от мах. **Чалаплар** на БИ. На тур. почва по типа на първи изафет с първа част РИ от Пр и втора част от тур. yemişlik с изпадане на крайното **k**. — 21, 67.

Син кáмень — бърдо със сини камъни, И 2 от Пад. — 12.

Си́нурище — гора и ниви, Ю 4 от Пад. — 17, 51.

Си́фкуву — местност по билото над **Курбáнище** на Мус . — 28.

Скáлата — местност и стар калдъръмен път край **Двáта врúся** на Мус. — 12, 49.

Слáмата — така наричат още **Бáйне бърце** в Диам. — 18.

Слéпия кáмень — камък в **Морéто**, ЮЗ 2 от Пас. — 12.

Слúвката — склон, Ю 2 от Гл, сега горски обект. — 21.

Сóйка — равнинка с ниви в мах. **Дерé мāлé** на Диам. На тур. почва от **осóйка**, срв. тук **Вáрла сóйка** и **Вáрла осóйка,** също **Сóйка** и **Сóйка чешмесъ̀** в с. Ахрянско, Ардинско, все сенчести склонове (осойки). — 9, 66, 73.

сокáк: Ортá. — 22.

Сóлаклар — махаличка към мах. **Чáлаплар** на БИ. По РИ, Пр от тур. solak 'левак'. — 40.

Солáковско — ниви и гора до Пад, чува се **Салáковско** и **Селáковско.** — 29.

Солéната вóда — изворче с възсоленикава вода срещу Ен. — 2.

Солúщето — склон над р. Арда, Ю под Пас. От **сóлище** 'място, където се поставя сол за добитъка'. — 19.

Солýмката — ниви в Иг. От **солýмка** в говора 'вид слива', срв. в Маданско **Салýмката** — в акав говор (Христов, 293), дадено неясно. — 21.

Соýк бунáр янá — извор в Диам. От тур. soğuk bunar yanı 'до студения кладенец'. — 6, 63, 72.

Соýк пунáр — кладенец в **Ашá мāлé** на Ср. тур. = 'Студен кладенец'. — 6, 63, 64, 70.

Соу́к су́ — чешма със студена вода, З 2 от Гар. От тур. soğuk su 'студена вода'. — 2, 64, 70.
Соу́к чешме́ — чешма в мах. **Аша́ ма̄ле́** на Ср. — 6, 64, 70.
сою: **Геди́к, Кайра́к**. — 1.
Спано́л — ниви в **Лъ̀ките** до р. Арда, СИ, 1,5 от Пас. Неясно. — 41.
Спи́лата — стръмнина над р. Арда, З 1 от Пас. От един корен, както в нгр. *σπηλία* и лат. spelunca 'пещера', в говора 'стръмен каменист склон' у Геров, Речник, V, 226, **спи́ла** 'канара, скала', срв. в Маданско **Спи́лата** (Христов, 300). — 9.
Сре́дак (Съ̀радак и **Сърѫдак)** — валог между два върха, Ю срещу мах. Зака на Шив. На тур. почва от **среда́к,** изч. нариц. за 'средно място; рът между долове', обикновено с **-ок,** както **Средо́к, Средо́ка** в Маданско (Христов, 300). Другите форми преосмислени чрез тур. sarı dağ 'жълта планина', вероятно и наст. **-ак**е под тур. влияние. — 15, 66, 73.
Средо́к — 1) стръмно ребро на бърдо между две падини, З над Горната махала на Мус; 2) низинка с гора и ниви над Ст. — 15.
Средо́ка — нива в Иг, била в средата между другите. — 15.
Сре́дно бъ̀рце — бърдо, С 3,5 от Иг. — 15.
Сръ̀нско — село в общ. БИ. Ново име на **Ени́ ма̄ле́**, сега се дели на **Го́рно** и **До́лно Сръ̀нско.**
Ста́йков буна́р — извор, СИ 0,6 от Диам. — 7.
ста́нция: **Ъ̀глова**. — 23.
Ста́рата водени́ца — равнинка край р. Арда под Ст, сега ВЕЦ.
Ста́ри коли́би — гора и ниви, Ю 4 от Пад.
Ста́рите гро́бие — старо изоставено гробище в Иг. — 24, 51.
Ста́ри(те) коли́би — три изчезнали колиби, ЮЗ 2 от Ен.
Ста́рите коли́би — склон до **Курие́та** над Ст.
Ста́рите къ̀щи — пасище и нивичка към Горната мах. на Ст. — 23.
Ста́рия мечи́ть — стар изчезнал мечит в Горната мах. на Ст. — 25.
Ста́р пожа́р — склон с храсти до **Бя́лчево** на Ст. — 17.
Сто́бора — най-високата част на бърдо, З 5 от Жъл, влиза и в землището на съседното с. Вехтино, Маданско (Христов, 304). — 23, 49.
Стое́нов мос — стар трисводест мост над р. Арда под Ст, бил строен заедно с **Върби́нски мост** (до недалечното с. Върбина, Маданско) и наричан в турско време **Со́ючук кьопрюсу́** по **Со́йчук**, старото име на Върбина, а този — **Кюпрю́ башц**. По ЛИ **Стоян**, както **Стоя́ново**. — 23, 28.
Стоя́ново — село в общ. БИ, съставено от **Го́рната** и **До́лната махала**, турците го наричали **Кюпрю́ баши́**, както и моста над р. Арда. Името е старо и двете съществували успоредно през турско време. — 40.
Стоя́шово — ниви под **Каля́та**, С 1,2 от Пад. По изч. РИ **Стоя́шо** в (?) — 28.
Студе́нана чешма́ — извор, сега чешма, З до Сед. — 6,50.
Студе́ната во́да — гора, З 4 от Иг, сега няма вода. — 2.
Студе́нца — усоен склон със студен извор, откъдето се водоснабдява Жъл. От прил. **студе́н** с топон. наст. **-ица**. — 2, 46, 56.
Стъ̀рното — стръмнина под Долната мах. на Мус. Член. от прил. **стъ̀рно** в говора 'стръмно', срв. в Маданско **Старно́то, Стърно́** (Христов, 303, 305). — 10, 47, 54.
су́: **Со́ук** — от тур. su 'вода'. — 1.
Су́к буна́р — 1) кладенец над **Аджи́ кере́з** в БИ; 2) студен извор, сега кладенче, СИ 0,5 от Диам. От тур. вж. **Соу́к пунар**. — 6, 64, 70.
Сулу́кас — воднисто място с нивичка, И под Иг. Член. с **-ас** за м. р. от **сулу́к**, в тур. топонимия 'воднисто място, мочурище', от тур. sululuk 'сочност'. — 1, 50.
Сулу́к тарла́ — ниви край Диам, по пътя за Ср. От тур. = 'Сочната, воднистата нива'. — 69.
Сърди́гово — гора, З 1 от Иг. От изч. РИ **Сърди́гов**, вероятно от Пр **Сърди́гого**. — 28.
Сърпи́ката — лъка край р. Арда, СИ 3 от Пас. — От трева **сърпи́ка** 'сърпец, сърпица; Fratis tinctoria'. — 13.
Сърт — 1) бърдо с храсти и ниви, ЮЗ над мах. **Са́лилер** на БИ; 2) бърдо между два дола в Гар; 3) ниви в мах. Зака на Шив. От тур. sırt 'гръб, гърбнак; гребен, хребет'. Вж. още: **Окаркъ сърт, Катър сартъ**. — 9.
Сърт дорусу́ — най-високата част на **Сърт** над БИ с триангулачна точка. От тур. sırt и doru, както в **До́раркасъ** с притеж. наст. — 9, 68.
Сър яйля́ — пустеещи места, сега горска площ между БИ и Диам. От тур. sarı yaylâ 'жълто пасище' или по-възможно от **сърт** = 'Пасището на хребета'. — 9, 38, 69.

Сюлейма́н талла́ — склон с гора и ниви, ЮИ от мах. Зака на Шив. От тур. = 'Сюлеймановата нива'. — 37, 69.
Сю́львото — равнинка по билото над Горната махала на Мус. Прил. от ЛИ **Сю́льо**, умал. на бълг. почва от тур. ЛИ **Сюлейман**. — 28.

та̄ла́: **Бююк**. — 17.
талла́: **Дюс, Сюлейма́н**. —17.
та̄рла́: **Дюс**. — 17.
тарла́: **Ада́, Акмъ, Бахча́, Дус, Дюс, Ене́ч, Ерджéп, Ҁарагьоз, Ҁепи́р, Ҁирсе́, Ма́нгалар, Мола́али, Му́юва, Сулу́к, Те́пе, Узу́н, Чику́р, Чоку́р, Чора́л, Чуку́р. Ютеки́**. — 17.
тарласъ: **Ҁору́, Мура́д**. — 17.
Тарли́те — ниви, Ю 0,5 от Пад Мн. ч. от **тарла́**, зaeто от тур. tarla 'нива'. — 17.
Тата́рво — нивичка, Ю З от Гл. — 33.
Тата́рово — нивичка под Ен. — 33.
Таш кьопрю́ — старинен каменен мост над р. **Дере́ ма̄ле́** в Диам. От тур. taş köprü 'каменен мост'. — 22, 69.
Та́шлък — равнинка с ливади и градини, ЮЗ до мах. **Ча́лаплар** на БИ. От тур. taşlık 'каменисто място'. Вж. още: **Осма́н ташлъ̀к**. — 12, 65, 66.
Твъ̀нна ря́ка — дол с вода от **Свети́лет**, край Пад, в р. Оваджик. От прил. ж. р. **твъ̀нна** 'отвъдна'. — 3, 46, 47.
Те́нку бърца — тясно продълговато бърдо, Ю 7 от Пад. — 10.
Те́пе — 1) гористо хълмче до разклона за БИ; 2) склон с храсти, З 0,5 от мах. **Ча́лаплар** на БИ; 3) могилка до Ср; 4) връх над Диам. От тур. tepe 'връх, връхче; хълм'. Вж. още: **Биля́нанън те́пе**. — 9, 65, 66.
тепе́: **Гара́, Гю́рънън, Ҁара́, Ҁърше́, Ҁючу́к, Мура́д, Сиври́, Ту́рш**. — 9.
тепеси́: **Али́блар, Ма́ндра**. — 9.
Тепе́ тарла́ — нива в **Те́пе** на Диам. От тур. = 'Нивата на хълма'. — 38, 69.
Тереки́цката ду́пка — голяма дупка в **Ҁълката**, З 3 от Пас. По изч. РИ **Терекийци**, възможно във връзка със СелИ **Дере́кя (Дере́кьой)**, сега Момчиловци, Смолянско, срв. **Тереки́ньово** в Маданско (Христов, 309).— 30.
Те́рзилер — махала към Шив и старо име на селото. По РИ от тур. terziler 'Шивачите', преведено с Шивачево. — 40, 65.
Терзи́скуту — нива, С 1 от Пад. — 30.
Терзи́цката махала́ — махала на Жъл. — 40.
Терзи́цкия врись — кладенче в **Терзи́цката махала́** на Жъл. — 7.
Ти́кенлик(ь) — чешма, СЗ 0,5 от мах. **Ча́лаплар** на БИ. — От тур. tikenlik: dikenlik 'място обрасло с тръни, трънак'. — 4, 63, 66.
Ти́кенник йолу́ — пътят за мах. **Шаба́нкелар** на БИ. — 13, 23, 63, 68.
Ти́кенник чешмесъ — чешмичка до **Ти́кенник йолу́** на БИ. — 4, 63, 68.
Ти́кла — гориста рътлина, С край Пас. От **ти́кла** в говора 'плочеста скала; скала, която се цепи и служи за покрив на къщите и др'. Във връзка с лат. tegula 'каменна или пръстена плоча'. Името е разпространено в Родопите, срв. в Маданско **Ти́кла** и др. (Христов, 310). — 12, 54.
То́дорова барчи́на — малко бърдо, З под Гл. 28.
То́дур барчи́на — бърдо над **Ҁа́меница**, И до Жъл. От дат. форма **То́дуру** или на тур. почва от **То́дорова барчи́на** — 53, 73.
Тока́т яна́ — ниви и ливади между БИ и Диам. От тур. диал. tokat 'врата на нива, градина или мандра' (SDD, III, 1373), в тур. говори тук 'врата на оградена нива, обикновено от плетеница; прекачка'. — 23, 72.
Топа́ловоно — склон, З до мах. **Ома́роловци** на Мус. С чл. **-но** за ср. р. от РИ **Топа́лов**. — 28, 50.
Топра́к дюзю́ — равнина над мах. **Ҁа́сап-лар** на Ср. От тур. toprak 'земя, почва' = 'Равната земя'. — Вж. и **Окаркъ топра́к**. — 12, 68.
тапра́к: **Окаркъ**. — 9.
Топчи́ арма́н — висока равнинка, СИ 1 от Пад. От тур. topçu 'топчия, артилерист', по Пр = 'Харманът на Топчията'. — 37, 69.
То́пчиларь (и **То́пчулар**) — равнинка с ниви и ливади, ЮЗ от мах. **Ча́лаплар** на БИ. От тур. РИ = 'Топчиите'. — 26, 58.
То́пчу и **То́пчулар** — ниви в мах. **Са́лиоллар** на БИ и махаличка от 4 къщи към БИ. От тур. = 'Топчията' и 'Топчиите'. — 40, 58.
То́пчулар бунаръ — кладенче в **Курт ма̄ле́** на БИ. — 7, 68.
Торище — склон с гора и ниви, З 0,7 от Ен. — 19.
Тори́щенска ря́ка — дол с вода от **Я̀мата**, край Ен, в р. Оваджик. — 8.
Тори́щето — горист склон и ниви, Ю под Мус. — 19.

Тра́нено — храсталак до Гл. — С чл. **-но** за ср. р. от **тръ́не**. — 13, 44, 50, 51.
Три́нкуската дери́чка — падинка в **Три́нкуску**, С 0,5 от Пад. — 7.
Три́нкуску — височина, С 0,5 от Пад. — По РИ **Три́нков** +**-ски**. — 29.
Трущá — полегата равнинка с ниви, З 1,5 от Жъл. Мн. ч. от **тори́що** — **торищá**, срв. в Маданско **Трущáта** (Христов, 313). — 19, 46, 47.
Ту́злалък — работни места към мах. **Али́ōлар** на БИ, преди вадили оттам глина за охра и я продавали в София. От тур. tuzla 'място, където се добива сол' +-lık. — 12.
Ту́мба — връхче в Ю част на БИ. От **тумба**, кор. и.-е. Името е разпространено в тур. топонимия като **Ту́мба, Ту́мпа, Ту́мпа тепеси́, Ту́мпе** (Ардинско), в Маданско само два пъти. — 9, 66, 73.
Ту́пликь — чешма и малка пещера, Ю 0,5 от мах. **Чáлаплар** на БИ. Неясно. — 41.
Ту́рското гро́бе — старо изчезнало гробище в **Чаракчи́йската махалá** на Жъл. — 24, 33.
Ту́рш (и **Туру́ш**) **тепé** — връхче срещу **Али́ōлар тепеси́** в Ср. От пер. turşu 'туршия' и ще означава 'връх (с овощки) за туршия'. — 21, 69.
Търновица — гора, С 3 от Иг. От **търн** < **трън** +-ов-ица. — 13, 47, 56.
Тюри́щето — склон с ниви и храсти, С 1 от Ен. Член чрез лабиализация от **тори́ще**. — 19, 47.

У́ваджик — 1) стръмно бърдо с връх, З 4 от мах. **Чáлаплар** на БИ; 2) равна нива, И от Диам. Вж. **Оваджик**. — 9, 59, 66.
уваджи́к: Го́рен. — 9.
У́ваджик дереси́ — така наричат в Диам. р. **О́ваджик**. — 8.
уважи́к: Ашакъ̀. — 9.
Узу́н буру́н — продълговато бърдо, З 2 от мах. **Хо́джōлар** на Шив. От тур. = 'Дългата рътлина'. — 11, 70.
Узу́ндерскуту — гора, Ю от Гл. Прил. от **Узу́ндере**, старото име на съседното с. Неделино, Маданско. — 30.
У́зунлар — ниви и 2 къщи към **Курт мāлé** на БИ. По тур. РИ = 'Дългите'. — 40.
Узу́нова дерé — деренце от **Гáбера** на Пад, в р. Оваджик. По тур. РИ **Узу́нов**. — 7.
Узу́нови коли́би — махаличка от 10 къщи към Пад, където живеят **Узу́нови**. — 40.
Узу́новския врись — врис в **Узу́нови коли́би** на Пад. — 7.
Узу́н тарлá — нива до **Челеби́ йери́** на БИ. От тур. = 'Дългата нива'. — 11, 70.
Узу́н чаи́р — голяма ливада и нива в **Ашá мāлé** на Ср. От тур. = 'Дългата ливада'. — 11, 70.
Укāркъ̀ дюз — равнина до р. Оваджик, З от Диам. От тур. = 'Горната равнина', вж. **Окаркъ̀**. — 15, 71.
Укāркъ̀ мāлé — друго име на мах. **Хюсемлер** на Диам. От тур. = 'Горната махала'. — 39, 71.
Укáрника — гора край р. Арда, ЮИ от Пас. Вероятно от първоначално **лукáрник**, чрез междинна степен поради лабиализация **люкáрник, йукарник** и вторично затвърдяване. — 17.
Улу́да — голям връх, бърдо, И 2 от Диам. От тур. ulu dağ 'голяма планина'. — 12, 64, 70.
Улу́к баши́ — склонче до помпената станция на извора **А́к буна́р** в БИ. От тур. = 'Над улея'. — 6, 72.
Улу́к дюзю́ — нивичка край **Коруджá дерé** до Шив. — 6, 59, 68.
Улу́к янá — местност до **Улу́к дюзю** на Шив. — 6, 72.
У́пор — склон на припек в Диам. От **у́пор** изч. нариц. за 'отсрещен склон; склон на припек', с избледняло значение, вж. **Асáнбашовски у́пър**. — 9, 49.
У́пора — 1) равнинка с ниви и ливади в склон, З под Гл; 2) склон срещу мах. **Бо́йчувa ре́ка** на Пад, отвъд реката. — 9.
у́пър: Асáнбашовски, Пáулски. — 9.
У́пъра — каменист склон с храсти срещу Ен. — 9.
У́пъря — склон срещу Долната махала на Мус. — 9.
Уру́ческо — ниви и ливади, С над Жъл. — 29.
У́свата курие́ — горист склон срещу Горната махала на Мус, „може да е била на някои **Ху́сьо**". По изч. ЛИ **У́сьо, Ху́сьо**, умал. на бълг. почва от тур. **Юсеин, Хюсеин**. — 28, 51.
Усищá — склон с букови храсти под **Студе́нца** на Жъл. Мн. ч. от **осище** от **осá** 'осика' +**-ище** 'място с осики'. — 13, 45, 51.
Усо́йка — северен сенчест склон, Ю 2 от Пад. Вж. още: **Вáрла, Го́рна,**

Го́рня, До́лна, Муржо́вска, Сали́хвата, вж. и **Осо́йката**. — 9.

Усо́йката — 1) усоен склон на **Моги́ла** в Ен; 2) стръмен северен склон, З 5 от Жъл; 3) гора в склон, З 4 от Иг; 4) стръмен склон, ЮЗ срещу Долната махала на Мус; 5) усоен склон над Ст. — 9.

У́сталар (ма̄леси́) — махала към **Джам ма̄ле́** на БИ. По РИ от Пр, тур. usta 'майстор; сръчен, опитен' = 'Махалата на майсторите'. — 40, 68.

Уши́те — дълбоко долче със стръмни склонове „като уши" в Диам. — 22, 59, 68.

Фе́йзускуту — гориста рътлина, СИ 1,5 от Пас. Прил. от ЛИ **Фе́йзо, Фейз +-ов-ски**. — 29.

Фели́нтовски(те) — ливада, ЮЗ 2 от Пас. По изч. РИ (?). — 26.

Фети́тското — ниви, Ю 6 от Пад. По изч. РИ **Фети́тски**.(?). — 30.

Фети́цкуту — ниви, З над Горната махала на Мус. — 30.

Фо́йната — 1) каменист склон, И до Долната махала на Мус; 2) стръмен бряг на **Дола́**, З 1 от Пас, има храсти и хвойни. — 13, 47.

Фъндъклък — лешникова горичка до **А́к буна́р** в БИ. Вж. **Пъ́ндъклък**. — 13, 66.

Ха́дамото — голина под Долната махала на Мус. По изч. РИ, вероятно **Хадъ́мовото** от Пр тур.-араб. hadım 'скопен'. — 28, 46.

Хаджибря́мвите лива́ди — ливади край р. Оваджик, И 2 от Жъл. — 28.

Хаджиеми́н ери́ — местност в мах. Зака на Шив. От тур. = 'Мястото на Хаджиемин'. — 36, 68.

Хаджи́кин мешели́кь — гора до **Па́улски у́пър** на Жъл, нарича се и **Хаджо́олу мешели́кя**. От **Хаджи́йкин**, прил. от **хаджи́йка** 'жената на хаджията'. — 31, 46.

Ха́джилар — 1) махала към Ср, старо име на селото; 2) така наричат турците мах. **Хаджи́це** на Пад. По РИ от тур.-араб. hacı 'поклонник' хаджия' = 'Хаджиите, Хаджийци'. — 40.

Хаджиме́ровото — 1) ниви край р. Арда, СИ от Пас; 2) равнинка край р. Арда под Ст. По тур. РИ **Хаджи́юмеров**. — 28.

Хаджиме́рускуту — ниви, ливади и малка дъбова гора, С в Сед. — 29.

Ха̄джи́н чейри́ — стръмна ливада, З 1 от мах. **Ча́лаплар** на БИ, изговаря се и **Хаджинъ́н чайъ́р**. От тур. = 'Хаджиевата ливада'. — 35, 67.

Хаджими́н чайр — ливада до мах. **Са́рарлер** на БИ, казват ѝ и **Ча́ир**. — От тур. = 'Хаджиеминовата ливада'. — 35, 67.

Хаджо́олу мешели́кя — така наричат още **Хаджи́кин мешели́кь** в Жъл. На бълг. почва от тур. Hacıoğlumeşelik 'Дъбакът на сина на Хаджията'. — 53.

Хажи́йвата коли́ба — склон с храсти, Ю над Гл. — 28, 46, 55.

Хажи́це — старото име на мах. Звегор на Пад, от турците — **Ха́джилар**. — 40, 53.

Ха́йярлък — хълм с ниви и ливади, Ю 1 от мах. **Ча́лаплар** на БИ. От араб. hayır 'нещо, което е дадено, направено за хаир'. — 25, 69.

Хали́куску — гора, Ю 7 от Пад. Прил. от ЛИ **Хали́ко**, умал. на бълг. почва от тур. **Али́**, с начално х поради смесване с ЛИ **Хали́л**, +-ов-ски. — 29.

Хали́лвото — склон с нивички между Горната и Долната махала на Мус. — 28.

Халили́н ба̄чеси́ — така наричат още **Чаи́р яна́** в БИ. От тур. = 'Халиловата градина'. — 35, 67.

Халили́н чайри́ — местност в мах. **Бе́лбеллер** на Ср. От тур. = 'Халиловата ливада'. — 35, 67.

Хали́ловото — полегата равнинка над Горната махала на Мус. — 28.

Халъ́ловското — бърдо с ниви и ливади, З 3 от Пас. По тур. РИ, срв. в Маданско **Хало́лоска барчи́на, Хало́лувци** (Христов, 323). — 29.

Хамба́рет — ниви и ливади край р. Арда, И под Ст. — 18.

Хамба́ря — ливади в Иг. — 18.

Хан — къща до **Йени́ дирме́н** в БИ, казват ѝ още **Ха́н аркасъ́** и **Дюкя́н арда́**. От араб. han 'страноприемница, хан'. 22, 66.

Ханда́ци — ливади и ниви, З 1 от Ен. — Мн. ч. от **ханда́к**, заето от тур. hendek 'ров, трап'. — 9.

Ха́рман (Харма́н, Ха̄рма́н, Ха̄́рман) — високи равнинки на няколко места край БИ. От пер. harman 'гумно, харман'. Вж. още: **Чакъ́ров**. — 18, 65.

Ха́рманли — ливада на склон, СЗ от БИ, казват му и **Ха́рман**. От тур. har-

тап с притеж. наст. — lı. — 18, 58, 66.

Харма́нчето — равнинка край **Чаракчи́вото** в Ст. — 18.

Харманъ́н ба̄че́ — нива, СЗ до БИ. От тур. = 'Харманската градина'. — 18, 63, 67.

Хаса́налоската воденѝца — воденичка край **Бо́йчува ре́ка** в Пад. От РИ **Хаса́налов** на бълг. почва от тур. Hasanoğlu, както в Маданско **Хаса́налоу** (Христов, 323). — 29.

Хаса́нва барчѝна — хълмче с три къщи на **Хаса́нови** в Горната махала на Мус. — 28.

Хаса́нкуллар бунаръ̀ — две изворчета, Ю 1 от БИ. От тур. ЛИ **Хаса́н**, умал. на бълг. почва **Хаса́нко**>**Хаса́нку** = 'Кладенецът на Хасанкови'. — 7, 68.

Ха́сювия чу́чур — извор с много вода до **Йо́вица** над Ст. Прил. от ЛИ **Ха́сю**, умал. от **Хаса́н**, срв. в Маданско **Ха́сево** (Христов, 324). — 7.

Ха́тин вир — вир в **Ду́пките** в р. Арда, ЮЗ от Пас. По ЛИ **Ха́та**, умал. от тур. **Хатидже́**, срв. в Маданско **Ха́тин гроб, Ха́тино гу́хно** (Христов, 324). — 7.

Ха́тьва падѝна — стръмнина над **Каро́во** в Мус. По ЛИ **Ха́тьо**, срв. в Маданско **Ха́тево** (Христов, 324). — 28, 46.

Хо́джо̄лар — махала на Шив. По тур. РИ='Ходжите, Ходжовци'. — 40, 65.

Ходжанъ́н ба̄чъ̀ — нива, , СЗ 0,5 от мах. **Шаба́нкелар** на БИ. От тур. = 'Ходжовата градина'. — 35, 67.

Хра́спадът — така наричат **Ра́спада** в Мус. От **ра́зпад** с начално х поради свръхстарателност. — 9, 47.

Ху́бчово — склон, З над Горната мах. на Мус. По изч. ЛИ Ху́бчо. — 28.

ху́ма: Бе́лата. — 12.

Хюметѝн кору́ — стръмен горист склон, Ю 1 от БИ. От тур. = 'Хюметевата горичка'. — 35, 67.

Хюме́т йерѝ — гора и ниви, СЗ под мах. **Хо́джо̄лер** на Шив. От тур. = 'Хюметевото място'. — 36, 68.

Хюме́т йе́р дересъ̀ — дол с вода в мах. **Хо́джо̄лар** на Шив. От тур. = 'Хюметевото място', от Зака съобщено **Юме́т яръ̀**. — 36, 68.

Хю́семлер — централната махала на Диам и старото име на селото. По тур. РИ от ЛИ **Хюсейн**. — 40, 64.

Чайр — ливада до **У́сталар ма̄лесѝ** на БИ и на няколко места в землището на селото. От тур. çayır 'ливада пасище'. Вж. още: **Азма́к, Азма́н, Бахча́, Касъ̀, Саръ̀, Узу́н, Хаджимѝн**. — 19, 66.

Чайр бунаръ̀ — чешма зад гробището в мах. **Шаба́нкелар** на БИ. От тур. = 'Ливаденския кладенец'. — 8, 68.

чаирѝ: Чешме́.

Ча́ирище — ливада до **Ка́йрак**, И 1 от мах. **Ра́млар** на БИ. На бълг. почва от тур. çayır+ **-ище** 'ливадище'. — 19, 65, 66, 73.

Чайр яна́ — ливада, С 0,2 от мах. **Ймамлар** на БИ, наричат я и **Халилѝн ба̄чесѝ**. От тур. = 'До ливадата'. — 19, 72.

чаиръ̀: Гажалъ̀н, Ме́мечеклер джевизѝ хем чаиръ̀. — 19.

Ча́й боюнда́ — ниви под мах. **Кара́мисирлер** на Диам. От тур. çay 'река' = '(там) по протежение на реката'. — 1, 72.

Чайрия́н дюрусу́ — рекичка под Шив. От тур. = 'До ливадата на връхчето'. — 9, 19, 62.

чайрѝ: Ха̄джѝн. — 19.

Чакъ́ров харма́н — равнинка на било, ЮЗ 2 от Мус. — 28.

Ча́лаплар — махала в ЮЗ част на БИ. По тур. РИ. — 26, 40.

Чала́цкото — ниви и ливади край р. Арда под Ст. От Пр. **Чола́к+-ски**, чрез акане (в говора няма) или асимилация на **о** в **а**. — 30.

Ча́млар — махала на Диам, наричат я и **Чамла́р янъ̀**. Мн. ч. от тур. çam 'бор'. — 39, 65.

Чамлъ̀к ечѝ — нива в **У́сталар (ма̄лесѝ)**, И 2 от БИ. От тур. çamlık içi 'в боровата гора'. — 13, 72.

Ча́м янъ̀ — връхче в Диам. От тур. = 'До бора'. — 13, 72.

Ча́ндър йолу́ — пътят за с. **Ча́ндър** (Светулка, Ардинско), Ю от мах. Зака на Шив. — 23, 38, 63, 68.

Чантър яка́ — местност, склон до мах. **Бе́лбелер** на Ср. От СелИ **Чантъ́р, Чандъ̀р**, както горното и yaka 'склон'. — 9, 38, 63, 69.

Чаракчѝйвото — гора и пасище под Ст. По РИ, Пр от тур. çarakçi 'лице, което изработва или продава цървули'. — 28.

Чаракчѝйската махала́ — махала в Жъл. — 40.

Чатаклъ̀, Чатаклъ̀ йерѝ — ниви, И 1 от мах. **Ра́мла́р** на БИ. От тур. çatak 'седловина; оградено място с жив плет' +-lı за прил. и ще означава 'оградено място', първото субстан-

тивизирана форма чрез елипса на **йерѝ**. — 17, 66.

Чата́л киреѐз — висок горист връх, И 1 от Диам. От тур. çatal kiraz 'раздвоена череша'. — 10, 58, 69.

Чау́шева бару́га — така наричат още **Бару́га** в Диам. — 7.

Чаушу́м кору́ — ниви, Ю от мах. **Хо́джо̄лар** на Шив. От диал. Çavuşun koru 'Чаушева горичка'. — 35, 63, 67.

чейрѝ: Шара́п. — 19.

Челебѝ дерменѝ — равни ниви, СЗ 1,5 от мах. **Ча́лаплар** на БИ. От тур. çelebi 'господин, благородник', на местна почва = 'Челебиевата воденица'. — 22, 36, 68.

Челебѝ йерѝ — равнинка в ъгъла, където се събират **Коджа́ дере́** и **А́кбунар дересѝ** под БИ. От тур. = 'Челебиевото място', казват ѝ още **Аша́ чайр**. — 36, 68.

Че́леблер — долната част на Гар. По тур. РИ = 'Челебийци'. — 40.

Челе́пка — нива между БИ и Сед, била на някой турчин, който правил от глината на това място глинени изделия. Вероятно по Пр от тур. **Челебѝ** или по-вероятно чрез обеззвучаване от тур. **Джеле́п(а)** с топон. настав. **-ка**. — 27, 56.

Ченгене́ бахча́ — ниви под джамията на Диам, има две семейства цигани, дошли от Жъл. през 1944 г. От диал. Cingene bahça 'градината на циганите'. — 33, 58, 69.

Ченгене́ ерѝ — местност срещу извора **Ак буна́р** в БИ. От тур. = 'Мястото на циганина'. — 33, 58, 61, 68.

Че́ньчище — гора и ниви, Ю 4 от Пад., „**пшеница е ра́дало**". От **че́ньца**, **ченѝца**<**пшенѝца** +**-ище**. — 17, 46.

Че́пере — ниви в Иг. Член. от **че́пер** 'разстоянието между опънати палец и показалец' в смисъл на 'малко място'. — 10.

Червена́ка — бърдо с червеникава земя, Ю 1,5 от Ен. От **червена́к** 'място с червеникава почва'. — 12.

Червена́кън — ниви с червеникава почва, Ю от Гл. Член. м. р. от **червена́к**. — 12, 50.

Чере́шка — рядка гора, З 3,5 от БИ, имало стара череша. — 21, 73.

Чере́шките — полегат склон с череши, З до Жъл. — 21.

Че́рква — могилка под Диам. — 25.

Черналѐво — гора до **Кире́з гедѝ** на Ст. По РИ **Черналѐв**. — 28.

Че́стия байр — гора, Ю 2 от Гл. От прил. **чест**, в говора 'гъст'. — **13**.

Че́чени яръ — ливади и градини на било, СЗ 0,6 от БИ. От тур. Çeçen 'Чеченец, човек от кавказкото племе чеченци'. — 33, 67.

Че́чуския врись — врис, Ю под Жъл. По РИ **Че́чеви** в селото, срв. **Че́чвата барчѝна** в съседното с. Вехтино, **Че́чеви колѝби** в с. Неделино, където живеят **Че́чеви** (Христов, 330). — 7.

Че́шката — извор в издълбана като чаша скала до Горната махала на Мус, сега чешма. — 2.

чешма́: Студе́нана. — 6.

чешме́: Олу́к, Маръска, Соу́к и в **Да́л до́л чешмене́ яна́, Да́утлар чешменѝн янъ**. — 6, 72.

Чешме́ башъ — чешма и мястото около нея, СЗ 0,3 от мах. **Ѝмамлар** на БИ. — 6, 72.

Чешме́ койду́к — чешма в мах. Зака на Шив. От тур., буквално 'сложихме, построихме чешма', тур. глаг. koymak 'поставам, слагам', може би в смисъл 'построената чешма', типът почти не се среща другаде.

Чешме́ чайрѝ — ливади в мах. Зака на Шив. — 6, 68.

Чешме́ янъ — стръмна нива, С 1,3 от мах. **Шаба́нкелар** на БИ. — 6, 72.

чешмесе́: Вѝсаларън, Мезарлък, Бъдакларън. — 6.

чешмесѝ: Ку́лян, Кьо́релер, Моаме́т, Олу́к яна́, Ра́млар, Се́мерджио̄лу. — 6.

Чешмесъ: Ѝмамлар, Кюю, Мезарлък, Тѝкенник. — 6.

Чику́р тарла́ — нива в стръмнина, З 2 от Пад. От тур. çukur 'яма, трап, дол'. — 9, 38.

Чику́рът — ниви и ливади в падина, З 2 от Пад. — 9.

Чилингѝрвата колѝба — така наричат още **Разло́чка** в Диам. — 28.

Чѝрпа — горист склон, ЮЗ 1 от Иг. От изч. **чирп, чѝрип (чире́п)** 'железен или пръстен свод, под който се пече пита, картофи и др.', от стб. **чрѣпъ** 'череп', срв. в Маданско **Го́рнет чѝрип** (Христов, 168). — 10.

Чиря́шката — гол склон, И под Сед. — 21, 42, 45.

Чита́ковско — рядка гора и храсти, Ю 6 от Пад. По РИ от Пр **чита́к** 'турчин'. — 33.

Чича́нво(то) — склон на **Светѝлет**, Ю 6 от Пад, някои го наричат **Чича́ново**. По изч. РИ, вероятно Пр от **чича́н** от **чѝчо**. — 28.

Чоке́к пъна́р — местност в мах. **Бе́лбеллер** на Ср. От тур. çökük 'срутен,

рухнал' = 'Рухналият кладенец'. — 6, 63, 70.
Чоку́р тарла́ — ниви до **Чу́кур** в Диам. Вж. **Чику́р тарла́**. — 38, 60, 69.
Чо́лаклар — махала на Шив. По тур. РИ.-- 40, 65.
Чоло́н кору́ — ниви и ливади, И от Шив, има извори. Вероятно по куманско или татарско ЛИ **Чо́ло** на тур. почва = Чо́ловата горичка. — 37, 69.
Чора́л — ниви в склон срещу **Коджа́ дере́**, С 1 от БИ. Неясно. — 41.
Чора́л йенеджъ — рекичка, С 2 от БИ. —62.
Чора́л тарла́ — нива да **Коджа́ дере́**, С 1 от БИ. — 69.
Чу́валят — стръмнина с ниви, С 0,5 от Пад. Член. от **чува́л**, вероятно под тур. влияние **чу́вал** с крайна мекост по меките основи. Името е дадено по прилика. — 10.
Чу́ка — 1) разлат връх с ниви, З 2 от Жъл; 2) високо бърдо с връх, Ю от мах. Зака на Шив. Вж. още: **Голя́ма, Голя́мата, Го́рната, Кра́става, Кьо́рова**. — 9, 66, 73.
Чу́кана — връхче, С край Иг. С чл. **-на** за ж. р. от **чу́ка**. — 9, 50.
Чу́ката — 1) връх над Гл; 2) ниви в Иг; 3) остро каменисто връхче между Мус и Пас; 4) голо връхче на бърдо, ЮЗ от Сед. — 9.
Чукнести́ль(ен) ка́мень — скала, З 1 от Пас. От **чукнести́л**, прил. м. р. от **чу́кнест+-ил** 'подобен на чука', срв. в Маданско **Чукнести́л ка́мень** (Христов, 333). — 12, 50.
Чу́кур — 1) стръмнина с ниви и ливади, Ю — 1 от мах. **Ча́лаплар** на БИ; 2) низинка със студена вода в мах. **Бо́заджилар** на Диам. Вж. **Чику́р**. — 9.
Чу́кур тарла́ — ниско място в мах. **Къ́лъчлар** на Ср. — 9, 38, 69.
Чуку́р ярь — склон, З над мах. Зака на Шив. От тур. çukur 'яма, пропаст' и yar 'дол' = 'Трапни дол'. — 9,68.
Чуре́шките — склон с череши, З от Гл. — 21, 47.
чуря́шка: **Кри́вата**. — 21.
Чу́чур(а) — хубава равнинка в Сед. Вж. още: **Ха́сювия чу́чур**. — 9.
Чу́чура — 1) чешма сред гора, ЮЗ от Ен; 2) голинка на склон срещу Горната махала на Мус. — 6.
Чу́чурен — изворче, сега чешма до **Кире́з геди́** над Ст. С чл. **-ен** за м. р. от **чу́чур**. — 6, 48, 50.
Чу́чурън — изворче до Жъл. — 6, 48, 50.
Шаба́нвото — ливада и ниви над Горната махала на Мус. По ЛИ **Шаба́н** или РИ **Шаба́нов**. — 28.
Шаба́нквица — ниви, Ю 0,5 от Пад. По ЛИ **Шаба́нко**, умал. на бълг. почва от **Шаба́н+-ов-ица**. — 28, 56.
Шаба́нкелар — махала в С част на БИ. — По РИ = 'Шабанкехайовци'. — 40, 64.
Шаба́ноското — ниви, Ю 0,6 от Пад. — 29.
Ша́кирляр — 1) две къщи до мах. **Йма́млар** на БИ; 2) две къщи до мах. **Ча́лаплар** на БИ. По РИ = 'Шекировци'. — 40.
Ша́кирляръль ба̄хчеси́ — равна нива, Ю 1 от мах. **Ча́лаплар** на БИ. От тур. = 'Градината на Шекировци'. — 35, 65, 67.
Ша́новско — ниви в **Дере́ ма̄ле́** на Диам. По ЛИ **Ша́но+-ов-ски**, вероятно умал. на бълг. почва от тур. ЛИ **Шаба́н**. — 29.
Шара́пчеир (и Шара́п чейри́) — стръмна ливада, Ю 1 от мах. **Ча́лаплар** на БИ. От тур.-араб. şarap 'вино'. — 21.
Шафра́на — склон с ниви, З 2,5 от Пас. От растение **шафра́н** 'Crocus sativus', срв. **Шапра́нет** в Маданско (Христов, 335). — 13.
Шеке́рускуту — стръмнина с ниви, С от Сед. От тур. ЛИ **Шеке́р**<**Шеки́р** +-ов-ски. — 29.
Шива́чево — село в общ. БИ. Ново име, превод от **Те́рзилер**.
Ши́ка(на) и **Ши́йка(на)** — ливадка към **Дрънку́ш** на Сед, „като шийка". По прилика. — 10, 46, 50.
Шилета́рника — рядка гора и ниви зад Горната мах. на Мус. — 19.
Шилта́рник — дъбова гора и ливади, СЗ 1 от Ен. — 19, 46.
Ши́йката — тясно билце, което свързва две рътлини с пътека от **Ли́леков ка́мень** с пътя за Пас. — 10.
Ши́пката — склон с храсти, ЮЗ до Ен. От **шипка** в говора 'гъста клонеста гора, гъсталак'. — 13.
Шопа́ка — склон с храсти, ЮЗ 2 от Ен. От **шопа́к**<**шипа́к**, пряко **шупа́к** 'гъсталак'. — 13.
Шофра́на — склон, СЗ под Гл. Както **Шафра́на**. — 13.

Ъдъшкиния ка́мень — така наричат още **Ада́шкиното** в Ст. — 31.

Ъглова ста́нция — станцията, където въжената линия на минното предприятие прави чупка, под Шив. Ново име, възприето от турското население. — 23.

Юкаркъ̀ ба̄ча́ — склон с ниви в мах. Зака на Шив. Вж. **Окаркъ̀, Ука̄ркъ̀.** — 71.

Юла́ф аназъ̀ — гол хълм, С 1 от мах. **Хо́джо̄лар** на Шив. От тур. yulaf anızı 'овесено стърнище'. — 17, 60, 68.

Юме́т яръ̀ (и **йере́** — така наричат **Хюме́т йери́** в мах. Зака на Шив.

Юрю — ниви и ливади, З 2 от БИ. От тур. örü 'постройка, плет, ограда'. — 23.

Ютеки́ тарла́ — полегат склон с нива, С 2 от БИ. От тур. = 'Драгата нива', вж. **Йотеки́ ко́кур.** — 15, 59, 71.

Я́бълката — ливада в склон, И под Сед, няма ябълка. — 21.

Я́бълкуската пади́на — суха падина, СИ под Сед. — 21.

Язлъ̀ янъ̀ — нива в склон, З 0,3 от мах. **Шаба́нкелар** на БИ. От тур. yazla 'място за летуване (на добитък)'. — 19, 72.

Язът — стръмнина с извор и деренце над Горната мах. на Мус. — От **яз,** стб. **IAЗЪ** 'преграда на река за отвеждане на водата'. — 22, 49.

яйля: Сър. — 19.

яка́: Чантър. — От тур. yaka 'край бряг; склон'. — 9.

Яку́поско — гора и ниви до Пад. От тур. ЛИ **Яку́п** (евр. **Я́ков**). — 29.

Якъм буна́р — изворче в Шив. От тур. yakın bunar 'близкият кладенец.' — 3, 63, 70.

Я́лчалък — полегат склон, СЗ от Гар. От тур., вероятно yalçın 'стръмен, отвесен, гол' + -lık = 'гола стръмнина'. — 10.

Я́малийвуту — урвеста падина, СЗ от Сед. По РИ, Пр от тур. yamalı, 'закърпен; с бемка; с белег от рана на лицето'. — 28.

Я́манлар — махала в Диам. По РИ, Пр от тур. yaman 'боен; опасен, буен, дързък; лош, жесток'. — 40.

Я́манлар бахчеси́ — ниви, И 2 от БИ. — 36, 68.

Я́мата — гориста рътлина над Ен. — 9.

Яма́ч — 1) ниви и ливади, С 1,5 от БИ; 2) склон с пътека от БИ за Шив; 3) стръмнина с ливади, Ю 1 от мах. **Ча́лаплар** на БИ; 4) склон, Ю от. Гар; 5) махала от 5—6 къщи на Гар; 6) склон с хубава земя до джамията в Диам. От тур. yamaç 'склон'. Вж. още: **Дере́ яма́ч.** — 9, 66.

Яма́ч байр — гора над **Яма́ч** в Диам. От тур. = 'Гората на склона' — 9, 69.

Яма́ч ери́ — местност до **Яма́ч** на Диам. — 9, 68.

Яма́ч кору́ — местност над **Коджа́ дере́** в Шив. — 9, 69.

Я́ме(ту) — падина и ровини, И до мах. **Бо́йчува ре́ка** на Пад. Събир. форма от **я́ма.** — 9, 51.

Я́новското дере́ — така наричат в Жъл. **Герги́л дере́.** — 7.

Яну́зово — равнинка до **Ста́рата водени́ца** — на Ст. По тур. ЛИ **Яну́з.** — 28.

яръ̀: Че́чени, Чуку́р, Юме́ть. — 9.

Я́ръквуту — ниви, И под Сед, чува се и **Юру́квуту.** По тур. РИ, вероятно **Юру́ков** с неясни фонетични промени, едва ли от трева **яръ̀к, айръ̀к** 'пирей'. — 13, 45, 46, 54.

СЪКРАЩЕНИЯ

I. СЕЛИЩА

БИ — Бял извор
Гар — Гарване
Гл — Главник
Диам — Диамандово
Ен — Еньовче
Жъл — Жълтуша
Иг — Иглика
Мус — Мусево
Пад — Падина
Пас — Паспал
Сед — Седларци
Ср — Срънско
Ст — Стояново
Шив — Шивачево

II. ДРУГИ СЪКРАЩЕНИЯ

дат. — дателен
диал. — диалектен
д. пр. — десен приток
З — западен, западно
И — източен, източно
изч. — изчезнал
л. пр. — ляв приток
мах. — махала
МИ — местно име
мн. ч.
наст — наставка
нариц. — нарицателно
пад. — падеж
пр. — приток
Пр — прякор
предл. — предлог
прил. — прилагателно
притеж. — притежателен
РИ — родово име
род. — родителен
С — северен, северно
СелИ — селищно име
СЗ — северозападно
СИ — североизточно
стр. прич. — страдателно причастие
събир. — събирателен
същ. — съществително
удар. — ударение
умал. — умалителен
чл. — член
член. — членуван
Ю — южен, южно
ЮЗ — югозападно
ЮИ — югоизточно

III. ЛИТЕРАТУРА

БЕР — Български етимологичен речник, Вл. Георгиев и др., С., БАН, 1971, т. I А-З.
БТР — Български тълковен речник, Л. Андрейчин и др., С., БАН, 1955.
БМСЮР — Кирил Патриарх Български, Българомохамедански селища в Южни Родопи, София, 1960.
Велков, И. Някои крепости и селища по Средна Арда. — В: Сб. Иширков, кн. I, С., 1933. 149—156.
Ганев, Г., Село Безводно в миналото и днес: С., 1969.
Георгиев, Вл., Българска етимология и ономастика. С., БАН, 1956.
Геров, Речник – Геров Н. Речник на българский язик, ч. I—IV. Пловдив, 1895, 1904.
Гузев, В. Г. Описание турецкого говора села Крепча, Тырговиштского округа в Болгарии. — Балканско езикознание, 1962, V, 2, 57—85.
Гълъбов, Г., Граматика на турския език. С., Наука и изкуство, 1964.
Дуриданов, И., Топонимията на Първомайска околия. — ГСУФФ, L. II, 2, 1956—1957, 1—200.
Заимов, Й. Местните имена в Пирдопско. С., БАН, 1956.
Кабасанов, Ст., Говорът на с. Момчиловци, Смолянско. — ИИБЕ, кн. IV, С., 1956, 5—101.
Ковачев, Н. Местните названия от Севлиевско. С., БАН, 1961.
Материали за български ботаничен речник, събрани от Б. Давидов и А. Явашев, допълнени и редактирани от Б. Ахатов, С., 1939.
Младенов, Е. ПрРеч — Младенов Ст. Етимологически и правописен речник на българския книжовен език. С., 1941.
Младенов, БТР — Младенов Ст., Български тълковен речник, св. 1—12, С., 1926—1951.
Сб. Родина, изд. на Българо-мохамеданската културно-просветна и благотворителна дружба „Родина", под ред. на П. Ан. Маринов, Пловдив, кн. I, II, III, IV.
Списък на населените места в НР България, ЦСУ, 1973.
Турско-български речник, С., БАН, 1952.
Христов, Г. Местните имена в Маданско. С., БАН, 1964.
Mollova, M. Les ga-dialectes turcs dans les Balkans. — Балканско езикознание, 1962, 4, 107—130.
SDD — Söz derleme dergisi, vol. I —III+Ulama, Istanbul, 1939—1951.

СПИСЪК НА ОСВЕДОМИТЕЛИТЕ

Бял извор: Осман Еминов, 70 г., земеделец неграмотен; Ахмед Мехмедов Делиисмаилов, 28 г.; Бехия Азизова Ачйлова, 37 г., домакиня; Закие Шакирова Устова, 60 г., домакиня, неграмотна; Юсеин Мюмюнов Сулаков, 18 г., общ работник, 8 кл.; Исмаил Мюмюнов Калешев, 18 г., помпиер, 8 кл.

Гарване: Щукри Юсеинов Хабибов, 30 г., зидар, 7 кл.

Срънско: Мюмюн Кемилов Белберов, 40 г., готвач, неграмотен; Емин Мюмюнов Белберов, 54 г., земеделец, неграмотен.

Шивачево: Тасим Ахмет Ескиклиев, 56 г., дърводелец, неграмотен; Ибрам Халилов Салилов, 72 г., земеделец, неграмотен; Закия Ахмедова Хаджиосманова, 26 г., земеделка; Сабри Белберов, 27 г., готвач.

Главник: Христо Иванов Петров, 33 г., миньор, 5 кл.

Еньовче: Рамадан Имеров Узунов, 59 г., пазач в ТКЗС, 4 кл.; Сабри Рамаданов Узунов, 31 г., миньор, 7 кл.

Жълтуша: Васил Трайков Павлов, 46 г., общ. пълномощник, 7 кл.

Иглика: Асен Чавдаров Рамаданов, 48 г., земеделец, 4 кл.

Мусево: Камен Тодоров Кърджалийски, 48 г., горски работник, 4 кл.

Падина: Асен Маринов Чолаков, 38 г., зам-председател на район в АПК, 11 кл.; Шекир Асанов Хаджисенов, 73 г., пазач, неграмотен.

Паспал: Митко Иванов Димитров, 41 г., строител, 7 кл.; Байрям Ахмедов Чаушев, земеделец пенсионер, 98 г., неграмотен.

Седларци: Марин Йорданов Филипов, 58 г., зидар, самоук.

Освен посочените осведомители разпитани са и много други от отделните махали, както и всички бригадири на стопанствата, с които материалът беше уточнен по бригадирските тетрадки.

При записването на имената участвуваха студентите от Софийския университет: Валентина Христова Манчева, III курс турска филология; Магдалена Кирилова Маркова, Савка Атанасова Стойчева и Стефан Симоенов Янков, всички II курс българска филология.

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

Проблемна комисия за изучаване миналото,
бита и културата на населението в Родопите

РОДОПСКИ СБОРНИК

ТОМ IV

Под редакцията на акад. ХР. ХРИСТОВ, проф. П. ПЕТРОВ
и проф. СТР. ДИМИТРОВ

София · 1976

ИЗДАТЕЛСТВО НА БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ